

УКРАЇНСЬКИЙ ВІЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

UKRAINICA DIASPORIANA Vol. 3

Д-Р МИХАЙЛО ВАСИЛИК

УКРАЇНСЬКІ ПОСЕЛЕННЯ В АРГЕНТИНІ

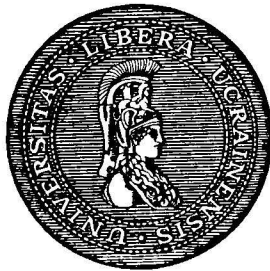
МЮНХЕН 1982

УКРАЇНСЬКИЙ ВІЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

UKRAINICA DIASPORIANA Vol. 3

Д-Р МИХАЙЛО ВАСИЛИК

УКРАЇНСЬКІ ПОСЕЛЕННЯ В АРГЕНТИНІ

diasporiana.org.ua

МЮНХЕН 1982

UKRAINISCHE FREIE UNIVERSITÄT

UNIVERSIDAD LIBRE UCRAINA

UCRAINICA DIASPORIANA
Vol. 3

DR. MICHAEL WASYLYK
UKRAINISCHE ANSIEDLUNDEN IN ARGENTINIEN

DR. MIGUEL WASYLYK
POBLACIONES UCRANIAS EN LA ARGENTINA

MÜNCHEN 1982

*Мосму Батькові Теодорові
селянинові, січовому стрільцеві,
кооператорові й членові ОУН
та моїй Матері Марії
селянці, тихій, багатострадальній
подрузі мого Батька*

*які навчили мене любити
понад усе Бога й Україну*

*присвячую
Автор*

ВІД АВТОРА

Я уродженець Бучаччини, прекрасної подільської закутини української землі, вкритої рясно пам'ятками славного й трагічного минулого. Там у дитинстві я навчився любити й шанувати мій народ та все з ним пов'язане.

Події сорокових років в Україні, викликані людоненависницькими чужими режимами, вирвали мене молодим ще хлопцем з рідної землі і кинули на скитання по чужих дорогах, але не вирвали в мене любови до батьківщини, яка не покидала мене ніколи і ніде.

По довгих роках поневірювання пощастило мені осісти на постійне в Аргентині. Тут, завдяки наполегливій праці, вдалося мені зразу влаштуватись менш—більш нормально з економічного боку, а згодом закінчити університетську освіту в ділянці економії та одержати працю за здобутою професією.

Після деякого часу перебування в Аргентині, вже на професійному становищі, я почав усвідомлювати собі, що в мене настає своєрідне роздвоєння національної особовости: з одного боку українська, основана на культурі, засвоєній ще в юнацьких роках на рідних землях та доповнюваній відтак самотужки, похапцем, у таборах біженців, у Пласті, українськими журналами та небагатьома літературними творами; а з другого боку неукраїнська особовість почала формуватися зразу помалу, під впливом оточення, а далі щораз інтенсивніше, головню в часі систематичних студій в аргентинському університеті та пізнішої професійної праці. Після усвідомлення цього стану виникла в мене постановова протидіяти цьому роздвоєнню і першим конкретним заходом у цьому було «українізувати» мою фахову освіту.

Неоціненним дорадником у здійсненні цього заходу був для мене, покійний уже, д-р Богдан Галайчук. Він подав мені стосовну фахову літературу, якої я не знав, щоб засвоїти українську професійну термінологію, порадив мені ввійти в контакт з еміграційними українськими науковими установами та познайомив мене з деякими українськими економістами. Він твердив, що для українського професіоналіста на чужині повинно бути справою честі прослухати хоча один-два семестри в Українському Вільному Університеті, а ще краще досягнути в ньому високошкільний ступінь. Конкретно він радив мені здобути в УВУ докторський ступінь.

У цій справі я звернувся до декана факультету права й суспільно-економічних наук проф. д-ра Б. Кордюка і одержав від нього не тільки

конечні інформації, але й цінні поради. Зокрема він рекомендував мені «Українські поселення в Аргентині», як тему докторської дисертації. Це мені відповідало, бо ця тема цікавила мене вже давно.

На цьому місці хочу заявити, що для мене була почесною готовістю професорів д-ра Володимира Кубійовича і д-ра Богдана Кордюка бути рецензентами моєї дисертаційної праці. Я старався придержуватись їхніх фахових завважень та вказівок, за які складаю їм мою щирю подяку. Але за різні можливі неточності чи недотягнення відповідаю виключно я сам.

Користаю з нагоди, щоби подякувати управі КоДУС-у за уділення мені стипендії на покриття коштів студій, та усім хто своїми порадами і заввагами допомогли мені в зібранні матеріалу до цієї праці: о.о. Ю. Мельничиному і В. Коваликові, пп. О. Бунієві, Б. Литвиновичеві, І. Липинському, Ю. Середякові, Б. Ковалеві. Зокрема дякую родині Качуровських, яка так сердечно заопікувалася мною під час мого перебування у Мюнхені. Врешті дякую моїй дружині Романі за постійну і всебічну підтримку аж до завершення цієї праці.

1. УКРАЇНСЬКІ ПОСЕЛЕННЯ В АРГЕНТИНІ

1. 1. Вступ

Український народ пережив на протязі своєї писаної і неписаної історії цілий ряд міграційних рухів. Склалися на те різні причини, чи то чисто політичного характеру, як це було у час обезлюднення Правобережжя за панування гетьмана Петра Дорошенка, чи соціально-економічного, як колонізація Слобожанщини й Причорномор'я, або й мішаного, політично-соціально-економічного характеру, що мало місце в часах постання Запоріжжя та заселення Дикого Поля. Всі ці міграційні рухи відбувалися звичайно на території України або на її суміжних, незаселених землях.

Крім цих міграційних рухів, заіснували в Україні, в наслідок специфічних подій останніх трьох століть, еміграційні рухи, себто переселювання значної частини українського населення в чужі країни. Вимовним є факт, що першою еміграцією цього періоду була політична еміграція, спершу мазепинців, а відтак запорожців. Щойно пізніше пішли всуміш соціально-економічні та політичні еміграції. У висліді цих еміграційних рухів поважна частина українського народу живе сьогодні, більшими чи меншими групами, а то й часто поодинокими родинами, у багатьох країнах світу. Наявність постійного зв'язку з батьківщиною чи з українськими поселеннями в інших країнах, ступінь власної ідентичности, питоменна вага еміграційної групи в країні поселення, характер спілкування з загальним суспільством та врешті сам тип суспільства серед якого приходить жити еміграційній групі, все те має вирішальний вплив на її суспільний та культурний розвиток, та на її фізичне існування як окремої національної групи взагалі.

Аналіза історії українських еміграційних груп показує, що в деяких випадках існування певної групи іде по лінії бодай часткового збереження власної ідентичности на протязі цілих генерацій, як, наприклад, українського населення в Югославії, чи частково в Бразилії, або ж повної асиміляції серед місцевого населення, як це сталося в випадку мазепинської еміграції.

Не місце тут розглядати які саме причини зумовили такий чи інший шлях розвитку поодиноких еміграційних поселень, хоча вони заслуговують на докладну аналізу. Також не місце тут розглядати чи може народ, з якого походить еміграція, вжити певних заходів, і яких саме, щоби ця еміграція зберегла свою групову ідентичність і зв'язок з матірньою країною на якнайдовший час, інтегруючись при тому успішно в місцеве суспільно-

політичне чи економічне життя. Успіх яких би то не було заходів залежатиме великою мірою від того, як країна поселення трактує проблему своєї національної ідентичності взагалі. З огляду на те розглядається в цій праці спершу деякі головні аспекти історичного розвитку аргентинської держави й формування аргентинського народу, звертаючи при тому увагу на іміграційну проблематику країни, а відтак наводиться важливіші події з історії поселення українських імігрантів, їхнє число й місця поселень. Аналіза інтеграційного процесу включає побудову та розвиток церковного й громадського життя українських поселенців та їх включення у місцеве аргентинське суспільство в його господарську, релігійну, культурну та суспільно-політичну ділянки.

1. 2. *Іміграційна проблематика країни поселення*

Як відомо, від часу відкриття Америки, зокрема південно-американського континенту, територія теперішньої Аргентини була у колоніальній залежності від еспанського королівства, входячи у склад віррейнату Ріо де ля Плята. Під час панування Іспанії іміграція до віррейнату була селективною і суворо контрольованою. Боячись конкуренції інших європейських народів, еспанські королі дозволяли спочатку поселюватись у «нових країнах» тільки кастилійцям, леонійцям та арагонцям. Всякі інші «чужинці», навіть піддані еспанської корони, мусіли мати спеціальну «цедулю», себто дозвіл, від короля на поселення у цьому віррейнаті. Та не зважаючи на це, жило тут чимало чужинців і тому в 1602 році було переведено спробу викинення їх поза межі цього віррейнату.¹

Після політичної емансипації в 1812 році, Аргентина переходить через майже десятилітний період громадянської війни, та переживає більше ніж двадцятилітню диктатуру Хуана М. Розаса. Після повалення диктатури нова провідна верства, т. зв. «просвічена еліта» (*élite ilustrada*), поставила собі за завдання переорганізувати суспільство із старої колоніальної структури на нову, модерну, побудовану за західно-європейськими, зокрема модними в той час французькими, зразками. Головною метою цієї переорганізації було:

- а) ввести загальне й обов'язкове навчання;
- б) збільшити кількість населення, відкриваючи двері масовій іміграції з європейських країн;
- в) імпортувати капітали для розбудови нових форм модерної

1. Antonio Cortese: HISTORIA ECONOMICA ARGENTINA Y AMERICANA - Buenos Aires, 1959.

продукції, творячи сільсько-господарські й промислові центри та відповідну мережу транспорту й засобів комунікації.²

В основному два перші завдання здійснено задовільно. Аргентина належить сьогодні до країн з найменшим відсотком анальфabetизму, який 1970 році виносив 7,1%.³ Також зросло поважно число населення: починаючи з 1857 року, коли згадана еліта перебрала владу в країні, до 1958 року, в Аргентині поселилось понад 4,1 мільйон європейських імігрантів. Число це приблизне тому, що тут не велося докладної міграційної статистики. Становить воно т. зв. «іміграційне сальдо» прибулих «з-за моря», що на практиці дорівнює різниці між реєстрами прибулих і вибулих пасажирів 2-ої і 3-ої корабельної класи.

Табл. ч. 1. Наплив європейської іміграції до Аргентини⁴

роки поселення	іміграційне сальдо (в тисячах)
1857—1870	88
1871—1880	85
1881—1890	638
1891—1900	320
1901—1910	1.120
1911—1920	269
1921—1930	878
1931—1940	73
1941—1950	386
1951—1959	245
р а з о м :	4.102

Від 1959 року це сальдо, стаючи негативним, переривається, але це не означає, що іміграція до Аргентини припиняється зовсім, тільки що число вибулих перевищило число прибулих до аргентинських портів. З другої сторони, немає статистичних даних про міграційний рух сушею.

Політика масової іміграції була подумана і стосована не тільки з метою «заселення пустелі» (часто цитований вислів політика й президента Аргентини минулого століття, д-ра Фаустіна Сармента), але й для виповнення прогалини в структурі тодішнього суспільства, яке поділялося на невелику, добре зорганізовану верству «просвіченої еліти» чи олігархії, та убогу масу в більшості селян — «гавчів», які не завжди розуміли

2. Gino Germani: POLITICA Y SOCIEDAD EN UNA EPOCA DE TRANSICION - Buenos Aires, 1966.

3. INDEC: CENSO NACIONAL DE POBLACION, FAMILIAS Y VIVIENDAS - Buenos Aires, 1970.

4. Див. 2.

стремління еліти, ані поділяли її аспірацій. Бракувало середньої верстви, яка, на думку олігархії, мала б стати опорою для їхньої дії. І справді, посилений наплив імігрантів викликав основні зміни в суспільній побудові населення. Кількість мешканців країни зросла з 1,2 млн осіб у 1860 році до 20 млн осіб у 1960 році. Одночасно зросла питома вага чужинців, себто осіб народжених поза Аргентіною, які впродовж приблизно сорок років, від 1890 до 1930, становили від 25% до 30% усього населення.

Табл. ч. 2. Кількість населення й відсоток чужинців протягом 1869-1960.⁵
(Переписи та офіційні оцінки кількості населення)

	всього населення в тому чужинців (у тисячах)	(у відсотках)
1869 — Перший перепис населення	1.737	12
1895 — Другий перепис населення	3.955	26
1914 — Третій перепис населення	7.885	30
1920 — Офіційна оцінка	8.754	24
1930 — Офіційна оцінка	11.746	24
1940 — Офіційна оцінка	14.055	18
1947 — Четвертий перепис населення	15.894	16
1950 — Офіційна оцінка	16.061	15
1960 — П'ятий перепис населення	20.014	13

Із зростом населення виникла доволі сильна середня суспільна верства, зложена головним чином з імігрантів та їх нащадків. Одначе ця верства, замість стати опорою олігархії в її політичних посушеннях, почала виявляти аспірації до співучасті у правлінні країною. Ясно, що такий оборот справи викликав конфлікт між олігархією і середньою верствою, який, в такій чи іншій формі, триває й досі.

Розглядаючи аргентінську іміграцію за країнами походження бачимо, що майже половина всіх імігрантів згаданого часу походить з Італії, третина з Еспанії, а решта походить з різних європейських країн, найбільше з Польщі та з Росії. На жаль, аргентінські іміграційні реєстри не вказують національності імігранта, тільки країну з якої він походить. А трудно є утотожнювати країну з національністю, зокрема коли йдеться про багатонаціональні країни Східної Європи, а якоюсь мірою навіть про Еспанію. Прикладом куріозів створених таким підходом, можуть послужити, між іншим, українські імігранти, яких до першої світової війни реєстровано як австрійців (галичан, за карпатців, буковинців) або як росіян

⁵. Див. 2.

(волиняків, поліщуків), а після війни як поляків, чехословаків або румунів. Те саме можна сказати про жидів, поляків, хорватів та інших національностей з країн Східної Європи. З боку вимог соціологічного дослідження над іміграційними групами це становить поважну трудність.

Табл. ч. 3. Країна походження емігрантів за час від 1857 до 1958.⁶

В с ь о г о (в тис. осіб)		4.102
		—
		%
Країни:	Італія	46
	Еспанія	33
	Польща	4
	Росія	3
	Франція	3
	Німеччина	2
	Інші країни	9

1. 3. Перші українські імігранти

Трудно, а насправді майже неможливо, устійнити сьогодні хто і коли був першим українським імігрантом в Аргентині, чи у Південній Америці взагалі. Загально прийнято уважати першими групу родин, яка в 1897 році прибула до Аргентини й поселилася у місцевості Апостолес, провінції Місіонес. Однак вже набагато раніше, починаючи приблизно з кінця XVII і початку XVIII ст., появилось в цій країні багато осіб під слов'янськими прізвищами, такими як: Бадеяк, Білевич, Возняк, Войнилович, Висоцький, Вусетич, Гродний, Дембіцький, Добрий, Дорошенко, Дунін-Борковський, Журовський, Зілінський, Мансович, Московський, Недбальський, Островський, Садовський, Семашко, Семирадзький, Стельмашук, Судник, Ходасевич, Чайковський, Шиманський, Щіх та інші. З позовклих листків перших переписів населення поодиноких місцевостей, з військових звідомлень та з інших реєстрів виринають ці прізвища як німі свідки бурлацького життя їхніх носіїв. І годі сьогодні устійнити чи ці прізвища належали козацьким мазепинцям, запорожцям чи іншим втікачам з-під російської займанщини, чи решткам польських повстанців проти окупантів їхньої батьківщини, серед яких було чимало української, т. зв. «ходачкової» шляхти, яка служила під польськими прапорами, чи іншим слов'янським національностям. У більшості випадків згадані реєстри виказують як країну походження ту, котрої пашпортом

6. INDEC: CENSO NACIONAL DE POBLACION, FAMILIAS Y VIVIENDAS - Buenos Aires, 1947.

послугувалася дана особа, і тільки в деяких випадках дописувано, на вимогу заінтересованого, ще й національну приналежність. А часто взагалі не подавано країни походження.

Дослідом слов'янської іміграції до південно-американського континенту займається, мабуть єдиний, Станіслав Пизік, з походження поляк. Однак він приписує майже всіх осіб із слов'янськими прізвищами до польської національності і то навіть таких, як згадані вище Дорошенко, Возняк, Білевич чи Садовський, щодо польської національності яких можна мати обґрунтовані сумніви. Прикладом тенденційності автора може послужити хоч би й зарахування українських імігрантів із 1897 року, які прибули із Східньої Галичини до поляків, у часі коли Польща, як держава, не існувала. У своїй праці, згадуючи про них він пише: «...перші польські колоністи... походили зі Східньої Галичини — частини Польщі під австрійським пануванням — і вербувалися спеціально з повітів Обертин, Городенка, Бучач, Заліщики, Тернопіль, Гусятин і т. д.» Але трохи далі, цитуючи листа М. Шеляговського, поляка, який звертався до тодішнього губернатора провінції Місіонес, Хуана Х. Лянуссе (Juan J. Lanusse), у справі поселення цих імігрантів у його провінції, він подає: «...Крім того мушу Вам сказати, що ці люди не говорять іншими мовами як польською і рутенською».⁷ Цей факт підтверджує також інший автор-поляк, Ян Чайковський, у своїй праці «Рицеж Евангелії», пишучи, що загалом вживаною мовою перших імігрантів до Апостолес була українська мова.⁸

Сумлінному дослідникові вище поданого вже вистачало б, щоби підходити обережніше до проблеми трактування національності слов'янських імігрантів. Тим більше цього можна би сподіватися від автора, досить добре обізнаного з проблемою бездержавних народів Східньої Європи на прикладі таки своїх земляків — польських емігрантів, які до першої світової війни виїздили у світ, як він це сам подає, з австрійськими, німецькими або російськими паспортами, на підставі яких їм також вписувано національність.

Поминаючи цю очевидну необ'єктивність, все таки годі не признати Пизікові заслуги в зібранні досить багатої й цікавої інформації яка, між іншим, виказує коло сотні прізвищ осіб прибулих з території України, Польщі та Білорусії до Аргентини (частково й загалом до Південної Америки) на протязі від XVII до XX століття. Немає сумніву, що поважний відсоток тих прізвищ належить й українцям, тому уважали ми за потрібне згадати про них тут, бодай як про «невідомих імігрантів».

7. Estanislao P. Pyzik: LOS POLACOS EN LA REPUBLICA ARGENTINA Y AMERICA DEL SUR - Buenos Aires, 1966.

8. Jan Czajkowski: RYCERZ EWANGELIJI, - Posadas, 1971.

1. 4. Поселення наприкінці ХІХ-го і в першій половині ХХ-го століть

Документарна історія українського поселення в Аргентині починається щойно у 1897 році, коли прибула на постійне поселення перша більша група українських імігрантів. З їхнім приїздом розпочався еміграційний рух українців до цієї країни, який, більш чи менш інтенсивно, з перервами викликаними двома світовими війнами, тривав до 1950 року, понад пів століття. Воснні перерви зумовили деякі зміни в складі української еміграції, що в свою чергу дозволяє поділити час напливу української іміграції до Аргентини на три періоди: п е р ш и й — від 1897 до 1914 року д р у г и й — від 1922 до 1939 року, т р е т і й — від 1946 до 1950 року. Як бачимо, час тривання першого і другого періоду є майже однаковий, третій є коротший. Загальний огляд головніших прикмет поселенців у названих періодах виявляє помітні різниці щодо місця походження, цивільного стану, національної свідомости, причин еміграції, наставлення до емігрантського стану, вступного стажу в господарське zatrudнення тбщо.

Перший період. Він починається з прибуттям до Місіонес першої групи українських імігрантів 27 серпня 1897 року. Тоді приїхали до місцевости Апостолес у провінції Місіонес (яка в той час мала ще тільки статус державної території), 12 українських та 6 польських родин — разом 69 осіб. Родини української національності були: Білого Іллі, Винника Томи — з Голгочі, Герцуна Гната — з Товмаччини, Дутка Іллі — з Долини, Козачика Семена, Коцура Теодора — з Теплиць, Максимовича Івана і Мусія Томи — з Долини, Опиханого Михайла — з Шульганівки, Письменного Теодора — з Косова та Собчишина Йосифа.⁹

Згідно з переказами, які знайшли також свій відгомін у праці Пизіка, ці емігранти мали намір виїхати до Північної Америки, де вже жили їхні рідні чи знайомі. Не будучи належно поінформованими еміграційними агентами про потрібні формальності, вони зліквідували свої господарства і вибралися у дорогу. Але в Гамбурзькому порті, після іміграційного контролю, американські урядовці відкинули їх. Опинившись у безвиглядному становищі, вони дали себе намовити іншому агентові, до речі, полякові, на еміграцію до Аргентини, хоча про цю країну вони досі нічого не знали, ані нікого з родини чи знайомих у ній не мали. У той час емігрантів до Аргентини докладно не перевіряли і вони вже за короткий час опинилися в порті Буенос Айресу.

Полагодивши на місці належні формальності, вони почали зразу розглядатися за можливостями купна землі. Одначе виявилось, що земля, особливо в провінції Буенос Айрес, найбільш родюча та з уміркованим

9. Г. Шляхитський (о. В. Ковалик): УКРАЇНЦІ В МІСІОНЕС, Ювілейний Альманах журналу «ЖИТТЯ», Апостолес, 1972.

кліматом, не була так дешевою, як це їм обіцяли еміграційні агенти, а продавалася по високих, спекулятивних цінах, недоступних для їхніх фінансових спроможностей. Нова журба огорнула імігрантів. Деякі, зор'єнтувавшись у тутешніх відносинах, мали вже намір переїзджати до Бразилії. Але тут допоміг їм знову один поляк, Михайло Шеляговський, що жив у Ля Пляті, працював кравцем, а спорадично служив аргентинським властям за перекладача. Будучи добре знайомим з Хосе Х. Лянуссе, згадуваним уже губернатором провінції Місіонес, та знаючи про його пляни заселити хліборобськими поселенцями свою провінцію, де було ще багато державної землі, Шеляговський піддав йому думку поселити у себе щойно прибулу групу емігрантів із Східньої Європи. Маючи зголу Лянуссе, не треба було йому довго переконувати голодних на землю та виснажених непевністю й поневіряннями селян; вони вже 27-го серпня опинилися в Апостолес.

Лянуссєві дуже залежало на тому, щоби ця перша іміграційна група можливо швидко й відносно добре влаштувалася на місці поселення, бо це, згідно з його плянами, могло викликати вплив нових іміграційних груп цієї самої національності. Маючи на увазі слабкість своєї адміністрації, він вирішив подбати особисто про фізичну безпеку й справедливість для цієї першої групи імігрантів. Про це він писав у своєму звіті: «...я вирішив вислати їх до колонії Апостолес, шістнадцять верств від столиці (провінційної) не тому, що уважав, що ця місцевість найбільш підходяща, але тому, що там урядує суддя (Карльос Ленсіса), один з небагатьох осіб, до яких я міг мати довір'я, що він допоможе їм улаштуватись у важких початках.

Сподівання Лянуссе сповнилися вповні і про це він пише у цитованому звіті: «При кінці наступного року, себто в грудні 1898 р., число колоністів цієї національності зросло до 250. Новоприбулі зібрали перші жнива і почали мати довір'я до урожайності цієї землі. Вони писали часто листи... і так ширили вістки про якість землі та про опіку й допомогу уряду... Відтоді почали приїздити щорічно групи селян, які, продавши невеличкі парцели у своїй країні, емігрували до нашої країни, забираючи із собою не тільки своїх літніх батьків, але навіть вози та всяке приладдя праці. І так зростало число ... колоністів, яке сьогодні перевищає п'ять тисяч...» А далі, вказуючи на чесність цих, досі невідомих імігрантів, він пише: «... У жовтні 1902 року кінчався термін перших векслів — оплати урядові за продану їм землю. Без жодного винятку всі векслі були викуплені, а багато з цих колоністів викупляли також інші векслі, що ще не були платні. Були й такі, що з першим реченцем платности викупляли векслі на десять років наперед...»

Хоч воно може виглядати й дивним, але деякі кола й особи противилися допущенню іміграції із Східньої Європи до Аргентини. Про це згадує також губернатор Лянуссе у своєму звіті: «... ці люди почувують

себе щасливими там де перебувають. Це є зовсім протилежне до тверджень відсталих та негативно наставлених осіб, які, виступаючи проти чужинецької іміграції до Місіонес, радо ширили вістки, що поляки залишають нашу територію... Вся ця пропаганда, всі ці пристрасні полеміки й сплетні, що появилися також у пресі — твердження одного агронома, службовця міністерства агрикультури, що землі Апостолес непридатні для хліборобства, опінія самого іміграційного уряду, за підписом його шефа, пана Х. А. Альсіни, що польська іміграція є розпусна й лінива, всі ці твердження, кидані деколи легковажно, а деколи злобно, намагалися, на щастя безуспішно, посіяти сумніви і недовір'я до великого діла, яке переводив у життя уряд провінції...»¹⁰

В іншому звіті до центрального уряду Лянуссе, характеризуючи іміграцію із Східньої Галичини, пише: «... вони є надзвичайно працьовиті, а їхня наполегливість виявилася найкраще в Апостолес у боротьбі з мурашками. Були випадки, що (вони) засівали три або й чотири рази в році свої поля, постійно винищувані мурашками, з такою терпеливістю й впертістю, якої трудно знайти серед італійців, еспанців чи інших національностей... Вони живуть ощадно, харчуються добре, доглядають пильно своєї худоби. Їхні воли, коні й корови відзначаються своєю лагідністю та полиском шерсті. Спеціально люблять худобу, і за кожний заощаджений гріш купляють корови й коні. За кілька років кожна польська посілість перетворюється в хутір, де комбінують управу землі з ховом худоби... Злочинність між ними пропорційно незначна; вони є високо моральні, одружуються замолоду, а їхні жінки відзначаються плідністю...» І закінчує свій звіт так: «... це є польська іміграція і я, як аргентінець, бажаю, щоб вона поширилася і на інші частини Республіки, на добро наших звичаїв і труду.»¹⁰

Ми зупинилися довше над звітами губернатора Х. Х. Лянуссе, бо з них найкраще видно не тільки в яких фізичних умовах приходилося першим українським імігрантам в Аргентині боротися за своє фізичне існування, але і труднощі соціального характеру, на які вони тут натрапили і які пізніше заважили подекуди в їхній участі у суспільному житті цієї країни поселення. Хіба зайво тут вияснювати, що пишучи про «польських імігрантів» Лянуссе мав на думці поселенців із Східньої Галичини, серед яких поляки, становили тільки незначну меншість. І хоч це немає ніякого відношення до національності, але варто тут згадати, що навіть ті нечисленні польські селяни дуже часто не знали польської мови (і сьогодні мало їх її знає), а послуговувались українською. Одиноке, що відрізняло їх від українців, це був римо-католицький обряд.¹¹

10. Див. 7.

11. Єп. Андрій Сапеляк: УКРАЇНСЬКА КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА В АРГЕНТИНІ, Буенос Айрес, 1972.

Згідно з твердженням Лянуссе, вже у 1902 році було у Місіонес понад 5 тисяч імігрантів із Східньої Галичини, які поселилися там у: 1897 — 1898 — 250 осіб, 1900 — 1.600 осіб, 1901 — 1.700 осіб, в 1902 — 1.600 осіб. Є підстави думати, що до 1914 року поселилися у Місіонес щонайменше 15 тисяч галицьких імігрантів, в тому понад 10 тисяч українців.

Крім Місіонес, багато українських імігрантів поселилися в столиці Буенос Айрес з околицями і в недалекому містечку Беріссо. Це були здебільша особи не одружені або родини без дітей, деякі з них мали вже досвід із заробітчанської праці в містах Австрії, Франції і Пруссії, а деякі походили з містечок. Їхню кількість можна оцінити, на підставі свідчень бчевидців,¹² на приблизно 4 тисячі осіб, що разом з поселенцями в Місіонес дає коло 14 тисяч українців поселених в Аргентині у першому періоді.

Другий період. Українські поселенці цього періоду були більше зрізничковані як за місцем свого походження, так і за соціальним та цивільним станом. Новий суспільно-політичний устрій на руїнах колишніх Австро-Угорської, Німецької й Російської імперій: постання Польщі, Чехо-Словаччини й СРСР та втрата короткотривалої незалежності української держави, принесли українцям нові переселювання та дали новий поштовх до еміграції. В цьому періоді до емігрантів з Галичини дійшли ще численні емігранти з Волині й Полісся, з центральних земель України, з Буковини і Закарпаття. Проте велику більшість становили таки галичани.

Селянська іміграція цього періоду посилює значно українську колонію у пров. Місіонес, засновану в першому періоді (Апостолес, Азара, Ляс Тунас, Трес Капонес), а рівночасно творить нові поселення в Обера, Л. Н. Алем, Посадас та інших місцевостях цієї провінції, здебільша у південній її частині. В тому часі постають також українські поселення в інших провінціях Аргентини, а саме: в Чако, Мендозі, Формосі, Кордобі, Ентре Ріос, Коррієнтес, Ріо Негро та деякі сільські поселення у провінції Буенос Айрес.

Настанова поселенців «осілих на землі» у цьому періоді була, подібно як і поселенців попереднього періоду, радше піонерсько-колонізаторська, ніж заробітчанська. Також вони, виїжджаючи за море на нові землі цілими родинами і, ліквідуючи при тому все своє майно, не думали про повернення на рідні землі. Постійні злидні та важка боротьба за прожиток у батьківщині зробила їх загартованими й видержливими, тому й не страшні були їм перші труднощі поселення «на пустирях». А все ж таки багато з цих імігрантів як першого, так і другого періоду, освоюючи землю, погинули від всіляких, досі невідомих хворіб, укушень гадюк і в боротьбі з грабіжниками, бандитами та тубільцями, бо іміграційні агенти,

12. Свідчення п. Никифора Чоловського.

а то й самі міські урядовці скеровували їх звичайно в мало заселені околиці, де були ще дешеві державні землі.

Крім цих сільсько-господарських поселенців прибуло до Аргентини в цьому часі також багато імігрантів, які поселились у містах. Подібно як і передвоєнні міські поселенці були це переважно молоді особи, не одружені або бездітні подружжя, які виїхали в світ для того, щоб якнайшвидше заробити грошей та, повернувшись до рідного краю, поширити або закласти власні господарства чи верстати. Їх треба вважати імігрантами з настановою на «тимчасове перебування». В Аргентині прийнято називати їх «ластівковими імігрантами».

Серед маси цієї заробітчанської іміграції, поселеної в містах, знаходилась також деяка кількість інтелігентів, у першу чергу колишніх українських військовиків та осіб заангажованих в українських визвольних змаганнях. Після програної війни і втрати державности, ці особи, хоча не конче загрожені фізичним переслідуванням з боку нових окупантів українських земель, не могли розраховувати на свою фахову чи іншу інтелектуальну працю; вони якоюсь мірою були змушені емігрувати. Українську еміграцію того періоду треба вважати соціально-політичною. Звичайно, іміграційний уряд старався поселити їх «на землі» у даліких закутинах країни. Але вони були наставлені повернутись на батьківщину у випадку політичних змін, і робили все можливе, щоб залишитися у Буенос Айресі або в близьких його околицях. Новоприбулі імігранти жили початково 15 днів на кошт уряду в т. зв. «іміграційному готелі» у порті Буенос Айресу. До часу заки вони не підшукали собі праці, іміграційний уряд задержував їхні пашпорти. Траплялися однак випадки, що урядовці, намагаючись скерувати людей на рільничі поселення, не віддавали пашпортів тим, які підшукували собі відповідні зайняття у місті Буенос Айресі чи його околицях. У деяких випадках треба було аж інтервенції польського консуля, щоб відібрати пашпорт.

Кількість українських поселенців в Аргентині цього періоду обраховують на 70 тисяч осіб, з них більше ніж половина залишилась у Буенос Айресі з околицями, решта виїхала в глибину країни, здебільша на сільсько-господарські поселення.

Третій період. Остання численна іміграція українців до Аргентини почалася, як уже було згадано, в 1946 році й тривала до 1950 року. І після 1950 року траплялися випадки приїзду українців до Аргентини; головно із сусідніх країн, але їх кількість невелика. В більшості іміграція цього останнього періоду складалася з утікачів з-під радянської влади, тому її можна окреслити як політичну. Це були особи, які або добровільно залишили свою батьківщину з огляду на свої політичні переконання, або були вивезені насильно до Німеччини на працю під час німецької окупації України, або це були військові, які воювали проти радянських військ, і які після війни не бажали повертатися під радянську владу. Кількарічне

перебування у Німеччині чи інших країнах західної Європи дало багатьом добру нагоду здобути нові професії, а часто й закінчити університетську освіту. Імігранти цього періоду становили відмінний соціальний тип від попередніх імігрантів: це були університетські професіонали, техніки, фахові робітники, купці, військовики, політичні діячі, мистці, діячі культури тощо. Як кожна політична еміграція, так і вони плекали надію на швидке повернення на батьківщину, тому й старались поселюватись головно у столиці Буенос Айрес або в її промислових околицях, щоб слідувати за політичними подіями у східній Європі і в «слухний час» якнайшвидше повернутись в Україну.

В цьому періоді поселилось в Аргентині 5 до 6 тисяч українців, які приїхали переважно на папшпорти «переміщених осіб». Пізніше інтенсивний вплив перервався з різних причин; господарська криза 1950/52 років, труднощі у виконванні вивчених в європейських університетах професій, врешті перонівський диктаторський режим, що так живо нагадував багатьом часи Сталіна чи Гітлера, все те ніяк не приманювало нових імігрантів, а навпаки, спонукувало давніших покидати країну. І так відразу після приїзду перших імігрантів цього періоду, почався серед них рееміграційний рух, який набрав розмаху після 1950 року і захопив частину поселенців попередніх періодів. Цей рееміграційний рух (який анулював поважну кількість поселенців останнього періоду) ішов у двох напрямках: до США і Канади, другий до СРСР. До держав північної Америки виїжджали здебільша особи з високими кваліфікаціями, які не знаходили тут професійного zatrudнення, і молоді та працездатні люди. Тільки через одне транспортне агентство виїхало за три роки (1960—1963) близько 500 осіб; усіх виїхало понад 3 тисячі осіб. До СРСР у 1956 виїхали кілька кораблів з «поворотцями на батьківщину», переважно українцями, яких дехто нараховує на приблизно три тисячі осіб. Були це майже виключно поселенці другого періоду, обманені радянськими агентами про «щасливе життя на батьківщині». Розчарувавшись радянською дійсністю, більшість з них зразу почала робити старання повернутись до Аргентини, але це було дуже важко, бо ані радянська влада не спішилася їх відступити, ані аргентинський уряд, вважаючи їх комуністами, не хотів їх прийняти. Щойно після довгих старань вдалося понад одній третині повернутися до Аргентини.

При кінці 50-тих та на початку 60-тих років виник новий іміграційний рух українців до Аргентини. Складався він з поселенців, які початково осіли були у Парагваї та Уругваї. Гостра господарська криза в цих країнах і відсутність будь-якої опіки уряду примусили їх переїжджати до Аргентини. Ці «переселенці», як також поворотці з батьківщини, вирівняли приблизно кількість втрати цього періоду, викликані виїздом поселенців до Канади і США та до СРСР.

1. 5. *Кількість українських поселенців та їх нащадків і місця їхніх поселень*

Беручи до уваги вже згаданий брак статистичних даних про національність імігрантів до Аргентини, важко є сьогодні усталити точно кількість тутешнього українського поселення. Подібні труднощі в обчисленні кількості своїх поселенців мають також інші національності із східної Європи — поляки, білоруси, жиди, хорвати, словінці та інші національності, котрі походять з багатонаціональних держав. Допоміжним елементом у даних випадках може бути релігійна приналежність, віровизнання чи обряд, але їх можна стосувати тільки тоді, коли вони деякою мірою покриваються з національністю, наприклад, жиди чи греко-католики з Галичини. Цими елементами можна користуватися лише тоді, коли статистичні зведення країни поселення виказують їх.

З огляду на недостачу докладніших даних різні автори, які пишуть про національні групи в Аргентині, щодо кількості їх подають суб'єктивні оцінки. І так знаходимо, що поляки нараховують на 1958 рік від 180 до 200 тисяч польських громадян, які осіли в Аргентині, у тому числі 90 тисяч жидів, 70 тисяч українців і білорусів разом, і 40 тисяч справжніх поляків.¹³ У тій оцінці не подано кількості нащадків цих громадян. З другої сторони білоруси подають, що у 1947 році жило в Аргентині приблизно 100 тисяч їхніх земляків, а Українська центральна репрезентація в Аргентині в 60-тих роках подавала число українських імігрантів — 400 тисяч.

У нашому обчисленні додержуємося статистичних даних з різних джерел (деякі цитовано вже попередньо), до яких долучуємо середню відсоткову стопу природнього приросту населення країни, окрему для кожного періоду. За основу обчислення беремо середню часу тривання кожного періоду.

Як було згадано в попередньому розділі, кількість українців поселених в Аргентині на протязі першого періоду можна оцінити, на підставу звіту губернатора провінції Місіонес, Лянуссе, на 14 тис. осіб.

Згідно з польськими джерелами, які цитує проф. В. Кубійович в Енциклопедії Українознавства,¹⁴ в роках 1920—1935 в Аргентині поселилося понад 40 тисяч українців з Польщі. На 1939 рік їхнє число, разом з тими, що приїхали як російські, чехо-словацькі чи румунські громадяни, можна оцінити на приблизно 50 тисяч осіб.

Іміграційні та рееміграційні рухи українських поселенців останнього періоду, який треба би розтягнути від 1947 до 1960 року, залишили позитивне сальдо коло 5 тисяч осіб.

13. Див. 7.

14. НТШ: ЕНЦИКЛОПЕДІЯ УКРАЇНОЗНАВСТВА, Гаслова частина, т. 2, Париж— Нью-Йорк, 1957—59, див. стор: 15, 16, 17, 18, 24, 25, 26, 27, 28

За час від 1897 до 1960 року поселилися в Аргентині коло 70 тисяч українських емігрантів.

Від середньої першого періоду, тобто від 1905 до 1977, або за 72 роки, при стопі 3% річного приросту, кількість українських поселенців могла зрости із 14 до близько 110 тисяч осіб.

Від середньої другого періоду, від 1928 до 1977 року, тобто за 49 років і тільки при стопі 2% природнього річного приросту, який є подібним до природнього приросту міського населення, кількість поселенців могла зрости із 50 до 129 тисяч осіб.

Врешті від середньої третього періоду, від 1954 до 1977 року, або за 23 роки, при дещо зниженій стопі 1,5% природнього приросту, кількість поселенців цього періоду могла зрости з 5 до 7 тисяч осіб.

Отже число українських поселенців та їх нащадків у 80 ліття їхнього поселення в Аргентині виносила б понад 240 тисяч осіб. Одначе, ми придержуємось радше консервативного числа й оцінюємо кількість українського поселення в 1977 році на 200 тисяч осіб.

Українські поселенці живуть майже в усіх провінціях Аргентини, але найбільші їхні скупчення знаходяться у столиці Буенос Айрес з околицями, у провінції Буенос Айрес і в провінціях Місіонес, Чако, Мендоза, Ріо Негро, Формоса й Коррієнтес. Немає точних даних про їхню кількість у кожній провінції, але на підставі оцінки властей Української католицької церкви та власних дослідів і спостережень можна прийняти такий розподіл українських поселенців та їх нащадків у провінціях:

Табл. ч. 4. Розміщення українських поселенців в Аргентині

Столиця й провінція	тисячі	%
Буенос Айрес	100	50
Провінція Місіонес	40	20
„ Чако	25	13
„ Мендоза	10	5
„ Формоса	5	2
„ Ріо Негро	2	1
„ Коррієнтес	2	1
В інших провінціях	16	8
В с ь о г о	200	100

Повищий розподіл українського поселення до певної міри підтведжує число місцевостей де живуть українці та їх нащадки більшими скупченнями. До цих місцевостей треба зарахувати:

Столиця Буенос Айрес (Capital Buenos Aires).

Підміські райони (Partidos suburbanos): Район Авеллянеда (Partido Avellaneda): Авеллянеда (Avellaneda), Док Суд (Dock Sud), Саранді (Sarandi), Вільде (Wilde). Район Лянус (Partido Lanus): Лянус (Lanus), Валентін Альсіна (Valentin Alsina), Вілля Караса (Villa Caraza). Район Льомас де Замора (Partido Lomas de Zamora): Льомас де Замора (Lomas de Zamora), Банфільд (Banfield), Темперлей (Temperley). Район Е. Ечевеґґія (Partido E. Echeverria): Лявалльоль (Lavallol), Монте Гранде (Monte Grande), Есейса (Ezeiza). Район Кільмес (Partido Quilmes): Кільмес (Quilmes), Берналь (Bernal), Сан Ф. Соляно (San F. Solano). Район Березатері (Partido Berazategui): Березатері (Bereategui), Гудсон (Hudson). Район Ля Матанса (Partido La Matanza): Ісідро Касанова (Isidro Casanova), Рамос Мехія (Ramos Mechia), Гаедо (Haedo). Район Сан Мартін (Partido San Martin): Сан Мартін (San Martin), Вілля Баллестер (Villa Ballester), Сан Андрес (San Andres). Район Віценте Лопес (Partido Vicente Lopez): Мунро (Munro), Фльоріда (Florida). Район Сан Ісідро (Partido San Isidro): Вілля Аделіна (Villa Adelina).

Провінція Буенос Айрес (Prov. Buenos Aires): Столиця Ля Плята (Capital La Plata), Район Беріссо (Part. Berisso), Район Енсенาดา (Part. Ensenada), Район Магдалена (Part. Magdalena): Вероніка (Vernica), Пунта Індіо (Punta del Indio), Район Люхан (Part. Lujan): Хаурегі (Jauregui).

Провінція Місіонес (Prov. Misiones): Район Апостолес (Departamentom Apostoles): Апостолес (Apostoles), Ляс Тунас (Las Tunas), Трес Капонес (Tres Capones), Капон Боніто (Capon Bonito), Азара (Azara), Сан Хосе (San Jose), Сієрра Сан Хосе (Sierra San Jose), Туна (Tuna). Район Посадас (Depto. Posadas): Посадас (Posadas), Парада Лейс (Parada Leis), Фачиналь (Fachinal). Район Канделярія (Depto. Candelaria): Кампіна (Campina). Район Л. Н. Алем (Depto. L. N. Alem): Л. Н. Алем (L. N. Alem), Гоб. Лопез (Gob. Lopez), Пікада сан Хавієр (Picada San Javier), Бонплярнд (Bonpland), Пікада Бельграно (Picada Belgrano), Пікада Галіціяна (Picada Galitiziana), Арройо дель Медіо (Arroyo del Medio), Серро Азуль (Cerro Azul), Кампінас (Campinas), Ген. Гуемес (Gen. Guemes). Район Концепціон (Depto. Concepcion): Концепціон де ля Сієрра (Concepcion de la Sierra), Санта Марія (Santa Maria). Район Сан Хавієр (Depto. San Javier): Сан Хавієр (San Javier), Фльорентіно Амеґіно (Florentino Ameghino), Итакаруаре (Itacaguare). Район Обера (Depto. Oberá): Обера (Oberá), Панамбі (Panambi), Льос Елечос (Los Helechos), Кампо Рамон (Campo Ramon), Гварані (Guarani), Сан Мартін (San Martin), Чопа (Chopa), П'ята Секція (Quinta Sección), Кампо Вієра (Campo Viera), Дев'ята Секція (Novena Sección). Район Сан Ігнаціо (Depto. San

Ignacio): Хардін Амеріка (Jardin America), Ньякангвазу (Nacanguazú). Район *Каінгуас* (Depto. Cainguas), Кампо Гранде (Campo Grande), Арістобульо дель Валле (Aristobulo del Valle), Сегун (Seguin).

Провінція Чако (Prov. de Chaco): Район *Бермехо* (Depto. Bermejo): Пуерто Бермехо (Puerto Bermejo). Район *Ком. Фернандез* (Depto. Com. Fernandez): През. Р. Саенс Пеня (Pres. R. Sáenz Peña). Район *Ген. Бельграно* (Depto. Gen. Belgrano): Корсуеля (Corsuela). Район *Майор Л. Х. Фонтана* (Depto. Mayor L. J. Fontana): Вілля Ангеля (Villa Angela). Район *Нове де Хуліо* (Depto. Nueve de Julio): Ляс Бреняс (Las Breñas). Район *О'Гігінс* (Depto. O'Higgins): Сан Бернардо (San Bernardo). Район *Сан Льоренсо* (Depto. San Lorenzo): Вілля Бертет (Villa Bertet). Район *Чакабуко* (Depto. Chacabuco): Чарата (Charata).

Провінція Мендоза (Prov. de Mendoza): Район *Ген. Альвеар* (Depto. Gral. Alvear), Бовен (Boven), Ля Ескандінава (La Escandinava), Колонія Руса (Colonia Rusa).

Провінція Формоса (Prov. de Formosa): Район *Пількомайо* (Depto. Pilcomayo): Кльорінда (Clorinda). Район *Піране* (Depto. Pirane): Ель Колорадо (El Colorado).

Провінція Ріо Негро (Prov. de Rio Negro): Район *Барілоче* (Depto. Bariloche): Ель Больсон (El Bolson), Ель Гойо (El Hoyo).

Провінція Коррієнтес (Prov. de Corrientes): Район *Санто Томе* (Depto. Santo Tome): Гарручос (Charruchos), Гоб. Віракоро (Gov. Virasoro), Кол. Уніон (Col. Union), Кол. Лібір (Col. Liebig), Сан Карлос (San Carlos).

1. 6. Ставлення аргентинського суспільства до української іміграції

Упродовж довгого часу аргентинське суспільство не мало ясного поняття про Україну. Навіть для осіб із середньою і високою освітою поняття Україна було до недавня або зовсім невідоме, або його пов'язувано з південною частиною Росії.

На такий стан склалися дві причини: тенденційна інформація (радше «дезінформація») щодо території й населення України; утотожнювання поняття нації чи народу з державою.

Аргентинські інтелектуальні й політичні кола завжди ставилися із симпатіями до польського народу та його боротьби за незалежність. Порівняно численна й кваліфікована польська іміграція у минулому столітті до Аргентини зуміла розбудити серед тутешнього населення симпатію до своєї справи. Для загалу віригідною була інформація росіян, що мешканці Росії всі є росіяни. Вона відповідала панівному в Аргентині поняттю, що нарід чи нація й держава є синонімами. Так, наприклад, у назовництві, замість «державний уряд» або «державний університет», уживають «національний уряд» або «національний університет» і т. п.

Не зважаючи на таке розуміння, декларація приналежності до української національності не справляла заінтересованим особам якихось прикросів чи труднощів. Радше навпаки, і це, мабуть, тому що до українства признавались переважно особи більше освічені. Правда, траплялося, що якийсь аргентінець доводив українському імігрантові, що він «не знає своєї національності», і це свідчило про брак освіти. Але це були радше спорадичні випадки, які не мали впливу на загальне ставлення. І коли загал населення ставиться до слов'янської іміграції, особливо осілої по містах, з легковажністю, а часто з погордою, то заява про українську національність викликає зацікавлення і своєрідну повагу до «маловідомого».

Таке ставлення загалу населення. Натомість в офіційній, урядовій, сфері проблема національності загалом не існує. Імігрантів записують за державною приналежністю, отже українців реєстровано як австрійців, поляків, росіян, румунів і чехо-словаків. Останніми часами, на вимогу заінтересованого, вписують країну походження — Українську Радянську Соціалістичну Республіку.

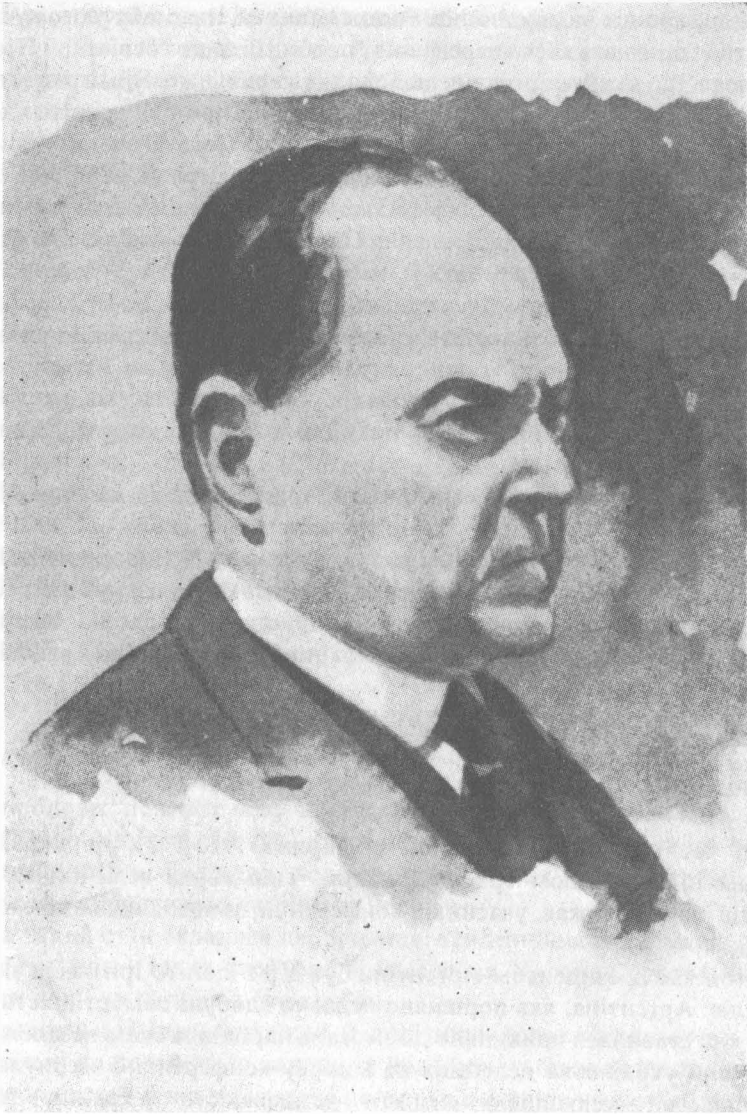
А тим часом українські емігранти в Аргентині мали нагоду здобути для своєї національності право громадянства, коли в 1921 році аргентінський уряд визнав незалежність Української Народної Республіки. На жаль, у той час не було серед української еміграції в Аргентині усвідомлених людей, щоби цю подію використати відповідно. Все ж таки ця подія, з погляду на взаємини між Україною й Аргентиною є важливою і про неї треба згадати.

1. 7. Визнання Аргентиною Української Народної Республіки

Під час мирової конференції в Парижі 1920-1921 рр. українська делегація під проводом графа Михайла Тишкевича вела акцію серед делегатів різних держав, учасників конференції, за визнання незалежності України.

У той час президентом Аргентини був д-р Гіполіто Ірігоєн, з партії радикалів. Аргентина, яка порівняно недавно здобула самостійність (1812 р.), завжди ставилася прихильно до змагань народів за свою незалежність. Отже, коли українська делегація на мирову конференцію звернулася до Аргентини з пропозицією визнати незалежність України, то цю пропозицію полагоджено прихильно, у винятково швидкому часі. Перебіг дипломатичних заходів виглядав так.

Українська делегація звернулася листом 15 січня 1921 р. до аргентінської делегації на мирову конференцію в Парижі, а 18 січня 1921 р. до міністерства закордонних справ у Буенос Айресі з пропозицією визнати незалежність України. Листа підписав голова української делегації граф

*Гіполіто Іріґоґен
през. Аргентіни в час визнання незалежності України*

Михайло Тишкевич. На жаль, тексту цих листів нам не вдалося відшукати. Амбасадором у Парижі й рівночасно головою аргентінської делегації на мирову конференцію був тоді Марсельо Т. де Альвеар, а міністром закордонних справ д-р Гоноріо Пуейрредон (обидва згодом президенти Аргентини). Мабуть завдяки їхнім рекомендаціям, вже 5 лютого 1921 р. аргентінський уряд проголосив наступний декрет:

ВИКОНАВЧА НАЦІОНАЛЬНА ВЛАДА

Ч.22

Буенос Айрес, 5 лютого 1921

Беручи до уваги прохання уряду Української Республіки

виконавчий орган держави
постановляє:

Арт. 1. Визнати Українську Республіку, як вільну і незалежну державу.

Арт. 2. Подати до відома, опублікувати в офіційному бюлетені й передати до Державного реєстру.

(підписані) Ірігожен
П. Торелльо¹⁵

3-го березня 1921 року голова аргентінської делегації вислав українській делегації в Парижі такого листа (французькою мовою):

ДЕЛЕГАЦІЯ АРГЕНТИНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Париж, 3 березня 1921

Пане Президенте!

У відповідь на Вашого листа від 15 січня 1921 р. щодо визнання незалежності України Аргентінською Республікою, маю честь передати Вам телеграфічну відповідь, яку дав мені мій уряд:

„Відносно Вашої телеграми від 7-го, уряд Аргентини Декретом дня 5 лютого року визнав Україну, як вільну державу. Повідомити Українську делегацію”.

Я щасливий, що можу подати до Вашого відома вище подане, і хочу запевнити Вас, Пане Президенте в моїй найглибшій пошані.

(підпис) М. Т. де Альвеар»

«Їх Ексцеленції

Панові графові Михайлові Тишкевичові

Президентові Української Делегації на Мирову конференцію

Париж.»¹⁶

15. Переклад з еспанської.

16. Переклад з французької.

За неповний місяць, 31 березня 1921 року, міністерство закордонних справ і культу вислало українській делегації в Парижі такого підтверджуючого листа:

Буенос Айрес, 21 березня 1921

«Пане Президенте!

Мені було приємно одержати листа, датованого 18 січня ц. р., у якому В.Е. зволить просити моїх заходів перед урядом Аргентини, щоби він визнав незалежність Української Республіки.

У відповіді мені дуже приємно повідомити В.Е., що мій уряд, декретом від 5 лютого біжучого року, якого копію залучую, визнав Україну, як вільну і незалежну державу.

Вітаю В.Е. з мою найглибшою пошаною

(підпис) Г. Пуейрредон»

«Іх Ексцеленції Панові Президентові Української Делегації на Мирову конференцію¹⁷»

У висліді цих заходів Української делегації уряд УНР, уже на еміграції, призначив свого амбасадора до Аргетіни таким наказом:

Н а к а з

По Міністерству Справ Закордонних

від 1 квітня 1921 року

ч. 51

Радникові при Міністрі п. Шумицькому Миколі доручається виконання обов'язків „Повіреного в Справах” У.Н.Р. при уряді Республіки Аргентини з дня „1-го” квітня 1921 року.

Міністер Справ Закордонних (підписав) А. Ніковський
в.о. Директора Департаменту Справ Загальних (підписав) В. Дьяконенко

За згідність з оригіналом свідчу:

в.о. Старшого Діловода (підпис) М. Павлик.»¹⁸

м. Тарнів, 9 квітня 1921 р. (Печатка)

Назначений «повірений» не доїхав до Аргентини. Проте акт визнання Аргентіною незалежності Української Народної Республіки стане напевно причинком до приятельських взаємин обидвох країн у майбутньому.

17. Переклад з еспанської.

18. Текст документу українською мовою.

2. ГОСПОДАРСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ

2. 1. Початкова інтеграція в господарство країни

Розглядаючи початкові зайняття українських поселенців зараз після їхнього приїзду до Аргентини, можна завважити деяке співвідношення між часом і місцем поселення та господарським зайняттям новоприбулих. Поселенці, які приїхали до Аргентини перед першою світовою війною й осіли в провінції Місіонес, майже всі включились у сільське господарство. Натомість ті, що у той сам час поселилися у місті Буенос Айрес й околицях або у Беріссо, стали переважно до праці при будовах залізничних шляхів, портів, будинків. Частина їх увійшла до перших промислових підприємств, головню з харчової промисловості, а частина працювала як домашня обслуга, двірники. Багато, як тимчасові робітники, наймалися до всякої праці в містах, а також у сезонних роботах у сільському господарстві.

У міжвоєнному часі українські імігранти посилили значно сільсько-господарські поселення в провінції Місіонес та створили нові поселенці осередки у провінціях Чако, Мендозі, Формосі, Коррієнтес, Ріо Негро, Буенос Айресі, а також невеличкі поселення у Санта Фе й Ентре Ріос. Все ж таки найбільший відсоток імігрантів цього часу поселився в містах — Буенос Айрес з околицями, Ля Плята, Беріссо, Кордоба, Росаріо та інші. З огляду на брак кваліфікацій та незнання еспанської мови, більшість українських міських поселенців обидвох цих періодів працювала на найважчих та найменше платних роботах. А недостача відповідних контактів з місцевими впливовими особами заставляла навіть небагатьох професіоналів виконувати початково важку фізичну працю. Щойно по упливі часу меткіші чи здібніші особи добивалися кращих позицій на своїх місцях праці, або закладали власні підприємства — послуги, купецькі, ремісничі. Деяким з університетською освітою пощастило одержати працю за фахом, але хіба в далеких провінціях країни.

Тільки одиниці з іміграції після другої світової війни ввійшли у сільське господарство, переважно ті, які мали рідних уже осілих на землі. Поза цими випадками вся іміграція поселилася в містах, головню у Буенос Айресі з околицями та в Ля Плята також з околицями. Починаючи здебільша як звичайні робітники, вони, завдяки своїм кваліфікаціям, набутиим ще в рідному краю або в західній Європі, дуже швидко добивались вищих і краще платних позицій, або творили власні підприємства. Мало хто йшов до праці в копальнях нафти чи кам'яного

вугілля. Коли взяти до уваги, що ці останні імігранти були переважно політичними втікачами, або покинули свій край без можливості ліквідувати там своє майно і диспонувати деяким капіталом, потрібним для влаштування себе у новій країні, то вони не мали іншої можливості господарської інтеграції, як починати з позиції «пролетаря».

2. 2. Інтеграція в сільське господарство

Що перші українські емігранти виїжджали з батьківщини з твердим наміром поселитись на землі вказує факт, що вони їхали туди, де їм обіцяно добру і дешеву землю, але й везли з собою всіляке господарське приладдя, а також насіння. Примха долі завела їх до Аргентини, де у той час, як вже було згадано, губернатором провінції Місіонес був Хуан Х. Лянуссе. Цей губернатор мав у пляні заселити свою, в той час майже безлюдну, провінцію. Довідавшись, що в Буенос Айресі група східньо-європейських імігрантів пошукує землі, запропонував їм поселитись у його провінції. Цей випадковий збіг обставин дав початок іміграції українців до Аргентини.

Провінція Місіонес взагалі, а Апостолес, де осіли перші імігранти зокрема, була здичавілою околицею. Довголітні війни з Парагваєм і Бразилією спустошили територію провінції. Цією провінцією управляв давніше чин єзуїтів, які всілякими гуманітарними заходами інтегрували місцевих індіан, здебільша з племені гварані, у модерне суспільство того часу. Про успішні заходи свідчать сьогодні руїни єзуїтських монастирств-твердинь, у яких жило колись багато тубільчого населення. Заздрість, жадоба пожитись надбаним майном, а головню можливість ловлення індіан до невільничої праці, викликали клевети, доноси та різні інтриги перед еспанським королівським двором, який у висліді відкликав єзуїтів до Іспанії, а їхні посілості передав цивільній владі. Утративши своїх опікунів, індіани розбіглися по лісах із страху перед ловцями невільників, а освоєні землі опустіли й стали прибіжищем бандитів та загалом людей, які жили поза законом.

Про ситуацію у провінції Місіонес наприкінці XIX століття пише губернатор Лянуссе у своєму, цитованому вже попередньо, звіті до міністерства внутрішніх справ: «... В Апостолес у 1897 році був тільки один хлібороб, чорний інвалід Мартініано Ріос, парагваець, який займав один чи два терени. Він мав опінію працюючої людини, бо посадив кілька помаранчевих дерев і посіяв пів гектара кукурудзи. Тим часом усі знають, що ліси довкола Апостолес були сховищем гавчів-бандитів, які оперували в Сан Карльос та в інших прикордонних околицях провінції Коррієнтес, а також в нашій території. Щоби пройти туди вечером, треба було збиратися добре озброєними групами, які перевишали б силою або відстрашували

бандитів засілих у кушах... Апостолес був тоді відомим і небезпечним пробіжищем бандитів і конокрадів, які постійно перебували в його горбкуватих і лісистих околицях і звідти нападали на Бразілію або на Коррієнтес...»¹

Надіючись, що за першою групою можуть приїхати інші, якщо ця перша буде задоволена, і тим відкрити триваліший вплив нових поселенців-хліборобів, Лянуссе старався всіляко допомагати першим поселенцям, що тоді не було простою справою. На всю провінцію Лянуссе диспонував тоді одним поліцейним відділом, що складався із 101 поліцаїв, 3 комісарів і одного шефа. Не маючи змоги гарантувати поселенцям безпеку у будь-якому районі провінції, він скерував їх до Апостолес, де суддею був його особистий приятель, попередньо згадуваний Карльос Ленціса. У тому часі суддя диспонував також поліцією і часто виконував адміністративну владу. Це була звичайно найважливіша особа у кожній місцевості. З огляду на те, що серед поселенців не було нікого, хто розумів еспанську мову, Лянуссе спровадив їм з Буенос Айресу перекладача Йосифа Бялостоцького, поляка, який вже здавна проживав в Аргентині. Він виклопотав також від уряду одноразову допомогу в харчах, насінню та в тягловій силі для праці в полі. Земельні наділи роздавано поселенцям зразу в тимчасовій формі, а відтак, перевівши на швидку руку поміри землі, кожний поселенець одержав посілість розміром 50 га у двох однакових парцелях; одна для рільництва, друга для скотарства. В аргентинській системі землеволодіння це був перший експеримент системи малих господарств, подуманий для zatrudнення тільки членів родини, бо на найману працю в той час у Місіонес годі було рахувати. Таким чином українські поселенці у Місіонес були не тільки піонерами сільського господарства в цій провінції, але також піонерами нової форми землеволодіння загалом у цілій країні, бо до того часу земельні господарства Аргентини нараховували по кількості касот, а то й по кілька тисяч гектарів землі та велися найманою працею. Зрештою великі землеволодіння становлять ще й досі поважний відсоток аргентинських сільських господарств.

Інтеграція в сільське господарство Аргентини була для українських поселенців дуже важка. Червона земля, гарячий субтропічний клімат (середня температура січня 26,2 ст. Ц., липня 15,7 ст. Ц.), відмінний уклад пір року, брак зими зі снігом і врешті висока вологість із 1.584.3 мм. річних атмосферичних опадів, створювали обставини зовсім інші від тих, до яких поселенці звикли були у рідному краю. Якщо до того додати всілякого роду комашню, мурашок, гадюк, хижих звірів, озброєних бандитів, багато досі невідомих хворіб, врешті викликаний усіма тими обставина-

1. Bernardo Allasia: APOSTOLES, SU HISTORIA, Posadas, 1974.

ми, високий відсоток смертності, то все те мусіло викликати психічні заламання серед перших поселенців. Немає сумніву, що тільки групове поселення та важка фізична праця рятувала їх від поважних психічних захворювань. А все ж таки ці перші імігранти видержали на місцях свого поселення, що треба завдячувати впертості та витривалості невибагливого галицького селянина, а також його крайній убогості. Цілковитий брак матеріальних засобів не дозволяв йому покинути все і повернутись з родиною в рідні сторони або переїхати до іншої країни.

Першим завданням поселенців на новій землі було збудувати собі житло, та відвоювати від пралісу частину землі на посівну площу. Звичайно, таким житлом були землянка-курінь, у якій початково приміщалась вся родина і яка була і кухнею і спальнею. Посівну площу здобувалось переважно випалюванням. В околицях лісостепу такий спосіб давав досить добрі висліди, але в пралісі, вогонь випалював тільки кущі, ліяни та дрібні дерева. Великі дерева тільки обгоряли; залишались голі стовбури, які треба було відтак зрубувати, а пні викорчувувати.

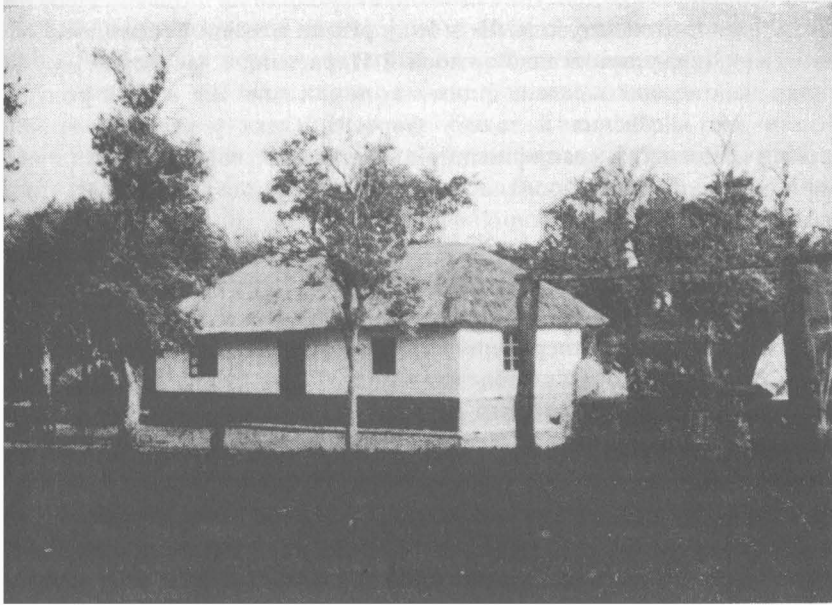
У порівняно, короткому часі праця українських поселенців змінила зовсім вигляд замешкалих околиць. Це, між іншим, відмічує у своєму звіті із 1903 року інж. Карльос Галлярдо до міністра внутрішніх справ: «...коли поглянути на розлогі поля вкриті травою, то в багатьох місцях видно різнокольорові чотирикутники, що вказують на засів кукурудзи, квасолі, мандіюки, тютюну, рижу, кавунів, динь, — то серце патріота б'ється радісно, пане міністре, коли згадати, що ще кілька літ тому ці місця були тільки сховищем конокрадів та вбивників, а тепер на них видно результат прогресу, виритий незникаючим письмом праці». А інший звітодавець пише: «...вони, мабуть, своїми капличками, хрестами серед засівів та безмежною вірою в Бога завоювали цю околицю...»²

Вище згаданий документ підтверджує перекази, що спочатку українські поселенці стосували систему різnorodних засівів, призначених в першу чергу на власний прожиток, серед яких було багато знаних ще з батьківщини. Деякі поселенці сіяли навіть пшеницю, хоча підсоння провінції Місіонес не конче надається до того. Одначе, навчені досвідом, вони почали переходити на плекання культур підхожих до місцевого клімату і найбільше попитних на ринку, управляючи риж, цукрову трощу, чай, тютюн, а найбільше гербу-мате, рід південно-американського чаю (*illex paraguaniensis*). До речі, перший зайнявся плеканням чаю у провінції Місіонес Володимир Гнатюк, український поселенець, що жив у місцевості Трес Капонес.³ З часом виникла монокультивна система господарства, при якій поселенці плекають тільки один чи два продукти

2. Див. 1.

3. Г. Шляхитський (о. В. Ковалик): УКРАЇНЦІ В МІСІОНЕС, Ювілейний Альманах журналу «ЖИТТЯ», Апостолес, 1972.

для продажу та дещо з інших культур, ярини чи садовини для власного споживання. Перехід на монокультуривну систему, викликав також потребу переходу на інтензивну, механізовану систему господарства. Серед перших, хто почав модернізувати своє господарство, був український поселенець Олександр Варениця.

Типічна українська хата з криницею, такі будували українські поселенці в провінції Місіонес в перших роках свого поселення

Окрім монокультуривної форми господарки, що базувалася головно на управі герба-мате, чаю, рижу, цукрової трощі, бавовни, українські поселенці в Місіонес розвинули ще садівництво, плекаючи цинтрини, помаранчі, маслини, горіхи, подекуди й банани. Також майже кожний поселенець займався годівлею худоби для продукції молочарських виробів. Продукція м'яса велася для задоволення власних потреб, і потреб населення околиці, але не для експорту, хоч Аргентина є одним з передових продуцентів м'яса на експорт у всьому світі. Останніми часами поширюється тут, прискореними темпами, експлуатація лісу, що є викликане великим попитом на целюльозу, в першу чергу для виробництва паперу. Щораз частіше здають землю раніше покриту джунглями, або навіть управлявану, під засаджування високоякісних дерев, особливо хвойних. Цю тенденцію піддержують урядові чинники, які, звільнюваням від податків чи позичками на довгориченцеві і дешеві сплати, заохочують мешканців до лісового господарства.

Також важкі часи пережили українські сільсько-господарські поселенці у провінції Чако, хоч не такі, як у провінції Місіонес, бо час їхнього поселення припав уже на роки після першої світової війни. Державна адміністрація була вже краще налагоджена й могла ефективніше гарантувати фізичну безпеку поселенцям, а місцеві індіанці племена Тоба не були войовничі і радше уникали контакту з білими людьми. Небезпека у цьому відношенні існувала ще з боку різних племен Гварані, які жили більш на північ, у пралісах Формоси й Парагваю, і час до часу робили наскоки на околиці заселені білими колоністами. Ще в 1919 році вони вирізали все населення й залогу фортеці Юнка у сусідній провінції Формосі. Відплатні «паціфікаційні» експедиції війська на індіанські табори, тільки загострювали вороже ставлення індіан до білих. Українським поселенцям цієї провінції якось пощастило уникнути поважніших конфліктів з тубильцями. Згодом індіан приборкано і ця небезпека минула.⁴

Чако своїм підсонням відрізняється значно від Місіонес. Правда, тут також панує висока температура (середня січня доходить до 27,1 ст. Ц.), але кількість річних опадів набагато менша (пересічно 900 мм.). Гарячий і посушливий клімат не дозволяв управляти культур, знаних ще з рідного краю. Треба було вивчати нові способи ведення сільського господарства. Сьогодні майже всі українські поселенці (як і решта населення цієї провінції) ведуть монокультурне господарство, займаючись плеканням бавовни, сорго та випасанням худоби, а для власних потреб подекуди ще засівають кукурудзу, соняшник, мандіоку. Дехто працює в лісовому виробництві.

Подібно як у Місіонес, уряд наділював також тут поселенців парцелями по 50 га. землі, де існують сьогодні добре загосподарені хутори-чакри. Зовнішнім виглядом ці хутори часто подібні до волинських хуторів, звідки походить більшість поселенців цієї провінції. У відрізненні до Місіонес тут не червона, а чорна земля, рельєф рівнинний, а не горбинний. Плекання бавовни вимагає високої механізації, а це в свою чергу потребує поважних капіталовкладень, тому серед українських поселенців поширився кооперативний спосіб ведення деяких сільсько-господарських зайнят, головню зв'язаних із збором, осушуванням й чищенням бавовни. Такі кооперативи не мають національного чи етнічного характеру, а об'єднують зацікавлених мешканців даної місцевості.

Дуже подібним до поселення у Чако є поселення українських імігрантів у провінції Формосі. Подібні зайняття, подібний і терен і клімат, тільки менше посушливий. Поселення в Коррієнтес зовсім подібне до поселень у Місіонес.

4. Див. I.

Місіонес, Чако, Формоса й Коррієнтес лежать приблизно біля того самого рівнолежника (27, 22 до 27, 27 ст. південної ширини). Провінція Мендоза положена більше на південь (коло 32, 54 ст. південної ширини), майже у підніжжя Андів, найвищих гір Південної Америки. Клімат тут холодніший і має радше континентальний характер (середня температура січня виносить 24, 5 ст. Ц., а в липні спадає до 7,3 ст. Ц.). Морози й снігові опади зимою надають цій околиці деякі подібності з кліматом України. Після початкового періоду інтеграції українські поселенці, які осіли у районі Альвеар, на південному сході провінції, взялися до плекання поширених тут виноградників та виробництва вина. Крім цих головних зайнять вони плекали ще садівництво, деякі зернові й баштанні культури для власного вжитку, та годування худоби. Подібно як і в провінції Чако поселенці Мендози вступали до місцевих кооператив, щоб доцільніше розв'язувати зайняття сільського господарства, але кооперативний рух тут ще доволі слабкий. Була спроба зорганізувати кооперативне підприємство на спілку з українськими поселенцями в Буенос Айресі для виробництва й збуту вина. На жаль, справа не мала успіху.

Також були відмінними зайняття українських сільсько-господарських поселенців, які осіли в інших провінціях. У Ріо Негро займалися вони здебільша садівництвом, плеканням хмелю та лісовим господарством. Для власних потреб засівали деякі зернові й городово-баштанні культури та плекали худобу. У Санта Фе, Етре Ріос та Буенос Айресі головним їхнім заняттям було плекання зернових та овочево-баштанних культур, а частково випас худоби. Крім того вони займалися ще садівництвом, пасічництвом, а подекуди й лісовим господарством. Ці поселення є розсіяні поміж іншим населенням, а щодо кількості землі, посілости не мають такої однотайности, як поселення в провінціях Місіонес, Чако і Мендозі, бо землю закупаevano приватно, а не при допомозі уряду, що мало місце у вище названих провінціях.

Як правило, усі малі та середні сільські господарства збувають свою продукцію через широко розвинену сітку посередників-гуртівників, які при тому дуже використовують сільських продуцентів. Ураховуючи фінансові труднощі та брак банкового кредиту для сільських господарств на догідних умовах, посередники звичайно оферують кредити на лихварських відсотках, або купують сільсько-господарську продукцію ще перед збором, встановляючи при тому вигідні для себе ціни. Продуценти платять згори частину домовленої ціни, яка звичайно не переходить 50% загальної суми, а коли приходить час збору то, залежно від ринкових цін, рішають, чи оплачується збирати з поля плоди, а чи ні. Дуже часто бувало, що посередники залишали навмисне плоди на полі, щоби вдержати чи навіть піднести на ринку ціну на деякі продукти. Згодом такі торговельні методи припинив уряд. Урядові чинники вирішують, які

заходи стосувати у подібних ситуаціях і охороняти селян від надужить посередників.

Не зважаючи на використання з боку посередників чи інших лихварів, українські сільсько-господарські поселенці, завдяки своїй запопадливості, влаштувалися порівняльно добре, краще ніж багато автохтонів, або італійських чи еспанських поселенців. Їхні хутори є розташовані звичайно серед овочевих садків, хати вигідні, зверху білені, що зразу відрізняє хутір українських поселенців від хуторів інших. Недалеко від хат є інші господарські забудовання, шпихліри для зібраних продуктів, стайні для худоби, курники, а також, залежно від місця поселення, сушарні геоби-мати, чаю або тютюну в Місіонес, бавовни в Чако, складів вина у Мендозі. Згодом замість білених хат щораз частіше будували модерні вілли, вкриті черепицею чи бляхою, модерним хатним устаткуванням, як електричним холодильником, радіо, телевізором і т. п. А подальше від хати стоять модерні силоси-шпихлірі, гаражі на трактори, вантажні авта, і всілякого роду сільсько-господарські машини.

Останніми часами помітно серед українських сільсько-господарських поселень (як і загалом серед усіх аграрних поселень) певного роду занепад. Молодь, приваблювана легшим міським життям, покидає батьківські поселення йде на працю до фабрик, залишаючи самих старих батьків, або продаючи батьківські господарства. Ця тенденція особливо помітна серед поселень близьких до індустріальних центрів — у провінціях Буенос Айрес, Санта Фе, Ентре Ріос, які останнім часом через вплив молоді і старших, а також через асиміляцію майже цілком зникли.

2. 3. Інтеграція в промисловість й будівництво

Перші поселенці у провінції Місіонес, окрім хліборобського зайняття, плекали різні ремесла — ковальство, теслярство, колодійство, римарство тощо. Заїхавши у майже безлюдну околицю, де годі було знайти майстрів, які вміли б виготовити потрібне господарське знаряддя, вони мусіли самі, часто навіть без підготовки, братися до виробу чи направи. З упливом часу особи, з ремісничим хистом, покинули сільське господарство й віддатися виключно ремеслу. Так постали майстерні, де вироблялося в першу чергу господарське знаряддя — плуги, борони, вози, упряж для коней і волів тощо. Пізніше у тих майстернях виконувалися складніші роботи, — виробництво нескладних сільсько-господарських машин, будова млинів, сушарень, тартаків тощо. Деякі майстри стали широко відомими, як наприклад, Лев Спасюк, який поселився в Апостолес 1901 року. Він винайшов і опатентував кілька сільсько-господарських машин, оригінальну пилу для розрізки дерева у тартаках та першу в Місіонес машину

для збору чаю. Завдяки його підприємчivosti, майстерня перетворилася в 1918 році на процвітаюче промислове підприємство.⁵

Модернізація сільського господарства привела до залишення традиційного знаряддя. Відійшов у забуття драбинястий галицький віз на чотирьох колесах (уживаний тільки поселенцями із Східньої Галичини, бо інші селяни вживали двоколісні гарби), його місце зайняли вантажне авто і трактор. З модернізацією зменшилась також потреба багатьох рук до праці. Молоде покоління мігрувало до промислових центрів або поселювалось в недалеких містечках, щоб працювати у різного рода підприємствах або закладати власні дрібні підприємства — верстати направи авт та сільсько-господарських машин, будівельні та торговельні заклади.

Поселенці, які осіли в містах, починали зразу працювати як звичайні, некваліфіковані робітники. Працювали вони у великих м'ясних заводах, продукція яких ішла на експорт, при направи кораблів, будові залізничних шляхів, доріг, будинків та всляких фабрик. Опанувавши мову і навчившись фаху, деякі відважніші одиниці взялись закладати власні верстати. У тих верстатах ремонтано різнородні знаряддя, не складні машини. З часом такі підприємства розростались й переходили на продукцію складніших виробів — електронічні апарати, електричні апарати для домашнього, торговельного і промислового вжитку, перетоплювання металів, виробы з пластики, конструкції великих промислових машин. Найбільш відомі промислові підприємства, власність українських поселенців у місті Буенос Айрес та його околицях є фабрика електричних моторів — Бурбана, «Електропропульсора» — братів Драників, що виробляє складні електричні апарати промислового вжитку, «Дінпласт» — фабрика пластичних продуктів Олеськова, текстильна фабрика братів Рудиків.

В ділянці будівництва постали також чисельні фірми, власність українських поселенців, що займаються будовою як житлових будинків, так і промислових та інших устаткувань, чи з залізо-бетону, чи чисто металевих монтажів. З багатьох відомих, можна назвати кілька поважних фірм, яких власниками є: Василь Цап, Осип Галатьо, Василь Косюк, Паславський і спілка, Теодор Хомишин, Віктор Агрес, Михайло Рокуш. Найбільш популярним промислом серед українських міських поселенців є столярство, а зокрема виріб меблів. Із усіх промислових фірм, які оголошувалися в 1976 році в календарях «Просвіти» й «Відродження», ця ділянка становила 36%.⁶

5. Див. I.

6. КАЛЕНДАР Т-ВА «ПРОСВІТА» й КАЛЕНДАР Т-ВА «ВІДРОДЖЕННЯ», Буенос Айрес, 1976.

Розвиток промислу серед українських поселенців набрав дещо більшого розмаху щойно після другої світової війни, з приїздом іміграції, особливо у 60-тих роках. Беручи як показник промислові оголошення, наприклад, в календарях товариства «Відродження», знаходимо, що у 1958 році оголошувалось тільки 11 підприємств, а у 1976-му 36 підприємств (окрім оголошень торговельних підприємств та професіоналістів). Із оголошуваних промислових підприємств, окрім вже згадуваних електричних моторів, електричних апаратів, текстильних, пластичних та столярських, оголошувалися також підприємства хромування та нікелювання металів, виробів з алюмінію, виробництв знаряддя для механіків, столярів та інших ремісників, токарів металів, виробництва фабричного устаткування, виробництв картонових та бляшаних коробок, витоплювання металів, виробництв частин до авт та ремонту авт, виробництв музичних інструментів, взуття, матриць, фабрики м'ясних виробів.

2. 4. *Інтеграція в торгівлю та несення послуг*

У торгівлю включились українські поселенці після кількох років прибуття до Аргентини, коли вони трохи підучили мову. Одним з перших купців-українців був Петро Юзв'як, котрий заложив крамницю мішаних товарів, назвавши її «Каса Поляка» (Польська хата), ще на початку цього століття в містечку Апостолес. Його клієнтелею були головно українські та польські поселенці, котрі ще не зовсім добре володіли еспанською мовою. Дещо пізніше, у 1913 році, Йосиф Варениця, родом зі Львова, відкрив також у Апостолес другу подібну крамницю, називаючи її «Ля Україяна» (Українка).⁷

На відміну від промислових, торговельні підприємства й заклади послуг виникають майже всюди, де тільки живуть українські поселенці, байдуже чи то групами чи поодинокими родинами. Найчастіше можна зустріти крамниці продажу харчових продуктів, а також текстильних виробів, порцеляни, залізного товару тощо. Трапляються також спеціалізовані купці, які займаються продажем частин до авт, або й авт, промислових машин, меблів та домашнього устаткування, годинників та золотих виробів. Із закладів послуг відомі: готелі, ресторани, хемічні пральні, газолінові станції, похоронні заведення, посередники купна-продажу нерухомостей, продаж квітів, продаж взуття, кравецькі верстати і т. п. Існують також деякі невеличкі фірми імпорту й експорту всіляких товарів, серед них одна з найстарших «Стернюк і С-ка», і відоме філіятелистичне заведення Мирослава Самоверського. Українські поселенці є наставлені на економічний прогрес, тому, по якомусь часі, вони

7. Див. 6.

часто перепродують підприємства, які вимагають багато праці, а приносять порівняно мало доходу, як наприклад, крамниці харчових продуктів, і шукають чогось кращого, часто переходячи на промисловість.

2. 5. Кооперація та промислові й торговельні спілки

Від початку поселення в Аргентині українські імігранти старалися допомагати собі взаємно, шляхом організування кооператив. Ще у 1922 році, завдяки ініціативі о. Івана Сенишина, зорганізовано в Апостолес першу хліборобську споживчу кооперативу «Ля Агріколя Украніяна». З різних причин ця перша кооператива не проіснувала довго; не вдалося її відновити, ані створити іншої української в цьому місті. У 1932 році створилася в Буенос Айресі кредитово-допомогова кооператива «Взаємна Допомога», але вона також не тривала довго. Проте ентузіясти кооперативного руху, беручи приклад з кооперації на українських землях під Польщею, не врікалися цієї ідеї і в 1939 році зорганізували при товаристві «Відродження» «Допомогову Касу», до якої вписалося 86 осіб. Восні події в Європі та їхній вплив на відносини в Аргентині не дозволили розвинути задовільної праці «Допомогової Каси» і вона, по деякому часі, перестала існувати. З приїздом післявоєнної іміграції, серед якої знаходилися кооперативні діячі з України, заактуалізували знову справу кредитової кооперації. Ініціатива вийшла від членів товариства «Відродження». Зразу була думка організувати кредитову кооперативу на базі усіх українських товариств, що існували тоді в Аргентині. Але годі було домовитись і товариство «Відродження» вирішило організувати кооперативи власними силами. 1-го липня 1951 року скликано основуючі збори і вибрано організаційний комітет, якому доручено завершити оформлення кооперативи, тобто полагодження усіх правних справ. До управи цього комітету ввійшли: Богдан Яхно — голова, і О. Кізюк, С. Кравець, О. Кушнірчук та В. Новотарський — члени⁸.

Ідея кредитової кооперативи знайшла позитивний відгук як серед членів товариства «Відродження», так і серед членів та прихильників інших українських організацій. За короткий час виникла потреба закласти нові кооперативні станиці: в Беріссо і Лявалльоль, коло Буенос Айресу. У 1953 році кооператива одержала правну особовість. У 1963 р. кооператива відкрила свою першу філію в середині країни, в місцевості Сан Бернардо (провінція Чако), а в 1965 р. другу, у місцевості Обера (провінція Місіонес). Цього самого року кооператива, що досі приміщувалася у домівці

8. ДВАДЦЯТИП'ЯТИРІЧЧЯ КРЕДИТОВОЇ КООПЕРАТИВИ «ВІДРОДЖЕННЯ», Ювілейне Видання, Буенос Айрес, 1976.

товариства «Відродження», перенеслася до власного приміщення, репрезентативного будинку, побудованого за проєктом архітекта Юрія Шульмінського. У 25-ліття свого існування кооператива «Відродження» нараховувала понад 6 тисяч членів, між якими поважний відсоток становили не українці. Головнішими діячами цієї кооперативи були: Б. Яхно, М. Мушинський, Л. Філь, В. Новаторський, В. Дуб, М. Паславський, Д. Грабар, Б. Литвинович, О. Воловина, І. Сверлик, О. Ткачук, С. Коваль, Т. Сухар. Нав'язуючи до названого товариства, ця кооператива прийняла також назву «Відродження».

За прикладом кооперативи «Відродження» постала у 1959 році при товаристві «Просвіта» кредитова кооператива «Фортуна», об'єднуючи за короткий час поважне число членів. Ця кооператива прийняла зразу назву «Українбанк», але на вимогу центрального аргентинського банку, мусіла змінити назву. Ініціаторами й організаторами цієї кооперативи були: В. Зварич, М. Хамуляк, С. Бігун, Б. Качор, інсп. І. Стернюк, О. Кузьмич та інші. З бігом часу відзначилися головними діячами у цій кооперативі такі особи: о. Іван Балук, М. Самоверський, Б. Качор, В. Косюк, О. Галатьо, Е. Зварич, М. Прокопович. До останніх часів кооператива «Фортуна» користалася з приміщення в центральному товаристві «Просвіта».

Дім філія кооперативи «Відродження» в Сан Бернардо

У 1964 році створилася при православному братстві «Св. Покрови» ще третя кредитова кооператива, яка зразу прийняла була назву «Мета», а відтак перемінила її на «Тризуб». До організаторів та активних її працівників належали: С. Кравець, М. Сліпченко, І. Бойко, О. Римський, М. Данилюк та інші. Всілякого роду фінансові труднощі не дозволили цій кооперативі належно розвинути і в останніх роках вона мусіла майже зовсім припинити свою працю. Найперше діяла ця кооператива в приміщеннях УАПЦ, при вул. Суйпача, в Буенос Айресі, а відтак перенеслась до окремого приміщення при вул. Кордоба.

Треба відмітити, що українські кредитові кооперативи Буенос Айресу, крім своєї професійної праці, беруть також активну участь у суспільному житті української громади, як звичайні товариства. Фінансово сильніші уділяють час до часу грошові допомоги іншим товариствам чи інституціям, у першу чергу середовищам до якого вони тяготіють, та дають пожертви на різні харитативні або культурні цілі — старечі доми, церкви, школи, українські радіопересилання тощо.

Були також спроби створити, на громадській основі, спілки для ведення різних промислових чи торговельних підприємств. З ініціативи середовища т-ва «Відродження» було засновано спілку «Ф.А.М.», яка відтак змінила назву на «Лігаль», для виробництва бляшанок на консерви, фарби, олії тощо. Головними промоторами цієї спілки були: Філь, Атаманюк, Мушинський та Рубінець. У середовищі «Просвіти» створено спілку «Оровіно», яка займалась продукцією та розпродажем вина, та «Есмерілько», для виробництва точильних каменів. Головними організаторами цих спілок були: В. Іваницький, В. Косюк, В. Савич, В. Качор, С. Бігун. На жаль, жодна із цих спілок не виявилася життєздатною. По деякому часі треба було їх ліквідувати, а багато наших поселенців понесло матеріальні втрати. Ця невдача відбилася негативно на праці товариств-ініціаторів і тому подібних експериментів не повторювано. Сьогодні, з перспективи часу, виглядає, що головною причиною невдачі цих спроб на промисловому полі, була, в першу чергу, недостача досвіду і нефаховість у веденні підприємств. Натомість у ділянці кредитової кооперації успіх треба завдячувати людям, які мали досвід, набутий ще в Україні.

2. 6. *Університетські професії*

Згідно з даними, якими диспонуємо, перші українські професіонали, головню інженери та кілька лікарів, поселились в Аргентині в часі між двома світовими війнами. Немає точних даних щодо їхньої кількості, але мусіло бути їх дещо більше, якщо вдалося, наприклад, заложити товариство українських інженерів. Але майже всі вони, за порівняно короткий час, або виїхали з Аргентини, або, одружившись із чужинками

відійшли від української громади. Після другої світової війни прибула до Аргентини більша група професіоналів — лікарів, дентистів, юристів, філологів, економістів, математиків, хеміків, інженерів, ветеринарів, теологів, музиків і т. п.

В Аргентині натрапили ці імігранти-професіонали на специфічні умови. Згідно з місцевим законом, у більших містах Аргентини не могли виконувати своїх професій професіонали, випускники університетів країни, з якими Аргентина не мала спеціального договору щодо закінчення освіти. У той час такий договір існував тільки з Іспанією, Італією та із сусідніми латино-американськими країнами. Отож, щоби «нострифікувати» свій диплом, треба було професіоналам, які закінчили студії в Україні або в якійсь іншій країні, складати наново всі іспити, починаючи від 6-тої класи народної школи. Очевидно, це вимагало багато часу і труду, а для старших осіб, із родинними обов'язками, було просто не під силу. Тому багато цих професіоналів ставали просто на працю як допоміжний персонал, чи другорядні техніки. Так працювали численні лікарі, дентисти, ветеринарі, юристи, агрономи, інженери різних галузей та інші. Правда, для деяких професій, у першу чергу технічних та для лікарів й дентистів, існувала можливість працювати по селах чи містечках у дальших околицях, але там були такі погані життєві умовини, що мало хто користав із цієї можливості. Найважчою була ситуація філологів, літераторів та учителів середніх і народніх шкіл. Не маючи таких можливостей як технічні професії, вони переставлялися на вільні професії в ділянках торгівлі і послуг. Ще довго можна було натрапляти на «магістра-крамаря», чи «професора-різника». Одначе не всім вдавалося «нострифікуватися», чи перекинутися на інший фах, бо наприкінці 1950 р. виникла в Аргентині ще й господарська криза, і це, враз із вище згаданими труднощами інтеграції, дало остаточно поштовх виїжджати з країни, в першу чергу професіоналам, а за ними поселенцям інших кваліфікацій, або й без жодних кваліфікацій.

Починаючи із середини п'ятдесятих років, втрати, викликаних виїздом з Аргентини українських професіоналів, поповнюються у прискореному темпі новими професіоналами, випускниками аргентинських університетів. Використовуючи нагоду, що державні університети в Аргентині є безплатні, діти багатьох поселенців, найперше міських, а відтак сільських, кинулися до науки. У 1976 році можна було нарахувати тільки у великому Буенос Айресі коло двісті молодих професіоналістів українського роду, а 25 до 30 років тому було їх не більше двох десятків. Дехто з цих молодих професіоналів, після закінчення студій та кож виїхав з Аргентини, інші залишилися у великих містах з надією знайти працю за своїм фахом. Вигляди не були рожеві, з огляду на надпродукцію професіоналів в Аргентині, головно в деяких ділянках. Тому в останніх роках часто трапляються випадки, що молоді професіонали шукають

щастя у провінціях, де, переборюючи початкові труднощі, влаштовуються досить добре.

Найбільше популярними студіями серед нащадків українських поселенців є медичні та технічні фахи. Понад 50% молодих професіоналістів українського роду належать до цих професій. Крім них є ще молоді адвокати, економісти, соціологи, психологи, філософи, теологи тощо. Зацікавлення гуманістичними і політичними науками є порівняно невелике, хоч останньо помітно зріст кількості студентів, які вивчають ці дисципліни.

Уже було сказано, що більшість студентів українського походження студіює в державних університетах. Однак, ці університети довгий час були дуже «розполітизовані», що дуже утруднювало та обнижувало рівень навчання взагалі. Тому частина молоді студіює у приватних університетах. Це переважно діти заможніших родин, які можуть оплатити студії. Є й такі, які вчаться й працюють і так оплачують собі студії. Система приватних університетів, з обов'язком присутності на викладах і з програмою навчання уложеною за роками (подібно як у середній школі), вимагає більше зусилля й дисципліни, але уможлиблює закінчення студій в нормальному часі, а не розтягання їх, як це часто буває в державних університетах. Звичайно молоді професіонали задовольняються першим університетським титулом ліценціата. Досі невідомо, щоби хтось захистив докторат, хіба що йому пощастило одержати стипендію на студії за кордоном. Окрім того в останніх роках ліценціати таких професій як медицина, дентистика, право й економія одержали право вживати у стосунках з пацієнтами чи клієнтами титул «доктор», отже для багатьох витрата часу й зусилля на досягнення цього академічного ступеня стала зайвою.

2. 7. Життєвий рівень

Закінчуючи цей розділ про господарську інтеграцію треба ствердити, що українські поселенці вклали дуже багато праці в розбудову господарського життя Аргентини. Як піонери-хлібороби на цілих землях малозаселених провінцій, як малоплатні робітники у фабриках, фермах, при будові шляхів, будинків та всяких інших роботах, як винахідники та підприємці, вони своєю працею, пильністю та ощадністю, та врешті своєю чесністю та моральністю, причинилися до розвитку країни у різних ділянках народного господарства.

Винагородою за вкладений труд було те, що багато наших поселенців досягнули порівняно добре, як на місцеві обставини, економічне становище. Інші живуть скромно, але в жодному разі не стають тягарем для загалу суспільства. Про сільсько-господарських поселенців уже було

згадано в попередніх розділах. Тут ще можна додати, що саме серед них трапляються досить часто випадки економічної скрути, головно в роках посухи, повені та інших природних нещасть. Відносно ж міських поселенців, то початково траплялися досить часті випадки, що українські поселенці жили початково у т. зв. «вілля мізерія», тобто в дільницях з примітивними хатами, побудованими з відпадків дощок, бляхи чи навіть з болота, як, наприклад, «Вілля Діяманте» коло Буенос Айресу,⁹ то за порівняно короткий час вони покинули ці селища. Сьогодні, тридцять років після приїзду останньої більшої імігрантської хвилі, впадає в око, що майже кожний український міський поселенець живе у власному мешканні. Це має особливе значення, коли взяти до уваги, що мешкання у Буенос Айресі і околицях, де живе більшість міських поселенців, у порівнянні із заробітною платнею, є дуже дорогі. Окрім власного мешкання наші поселенці часто посідають також хати чи апартаменти для винайму, або вілли над морем чи в горах, або невеликі хутори поза містом для відпочинку. Високий відсоток має власне авто, яке в Аргентині коштувало в час писання цієї праці приблизно половину ціни за купно мешкання. У вакаційний час більшість виїздить над море чи в гори, а часом і за кордон. Мало хто сьогодні вже працює під час вакацій, як це робили імігранти зараз після приїзду до Аргентини. Вони тоді свій вакаційний час і вільні від праці суботи та неділі часто присвячували будові власного мешкання чи іншим домашнім або й громадським роботам.

9. Запис у пластовому архіві про гурток юначок у «Вілля Діяманте» в 1951-52 рр.

3. РЕЛІГІЯ Й ЦЕРКВА

3. 1. Загальний огляд

Існує певне співвідношення між часом і місцем поселення українських імігрантів, місцем походження та їхньою активною участю у церковно-релігійному житті. Найвища вона у провінції Місіонес, де поселились, головню в Апостолес й Пасадос та їхніх околицях, імігранти з Галичини ще перед першою світовою війною. Вони беруть численно участь у недільних богослуженнях, христять дітей, беруть церковні шлюби в українських священників тощо. В інших місцях поселення участь у церковному житті набагато нища. Наприклад, у провінції Чако, у місцевості Саенс Пеня й околиці живе кількасот українських поселенців, але в одинокій місцевій українській католицькій церкві, у недільних богослуженнях беруть участь заледве 20 до 30 осіб.¹ У Буенос Айресі з околицями, де живе коло 100 тис. українських поселенців і їх нащадків, у всіх українських церквах число учасників у недільних богослуженнях заледве доходить до тисячі осіб. Правда, під час Різдва Христового чи Великодня, це число зростає п'ятикратно, але й це є мало в порівнянні до загальної кількості поселенців. Великий відсоток становлять релігійно байдужі, яких відношення до церкви, у кращому випадку, обмежується до шлюбів, похоронів чи хришень. Цілковито байдужими, а то й ворожо наставленими до церкви й релігії є поселенці наставлені прорадянсько або національно мало свідомі, хоча трапляються також серед національно свідомих радикали-антиклерикали, які кажуть: «у Бога то я вірю, але у попів ні». Головною причиною такого, порівняно великого релігійного індіферентизму серед міських поселенців та серед поселенців деяких провінцій треба уважати довголітню відсутність духовної опіки з боку українських церков. Таку ситуацію використали червоні та всілякі атеїстичні агітатори для своїх цілей.

Формально більшість українських поселенців в Аргентині становлять католики. Їх оцінюють на більше як 50% поселенців, православних на 30%, евангеліків та релігійно байдужих на 20%.²

Майже всі католики належать до українського (східного) обряду. Трапляються також українці римо-католики, зокрема у провінції

1. Свідчення о. Теодора Винника.

2. Conferencia Episcopal Arg.: LAS IGLESIAS ORIENTALES EN LA ARG., Bs. Aires, 1970.

Місіонес. Це переважно родини, які на початку цього століття змінили обряд під впливом польських місіонерів, або побожні родини (в Місіонес і в інших околицях), які, з огляду на відсутність українських священиків, ходили до латинських церков і там заспокоювали свої релігійні потреби та звикли до латинського обряду. Їх число вправді невелике, але коли взяти до уваги часті випадки, що латинські священики є українського походження, то це має свою вимову. Подати бодай приблизну кількість українців-латинників є важко, бо вони майже зовсім асимільовані і в українському громадському житті себе не виявляють. Дуже частою причиною переходу українських поселенців і їх нащадків на латинський обряд є мішані подружжя.

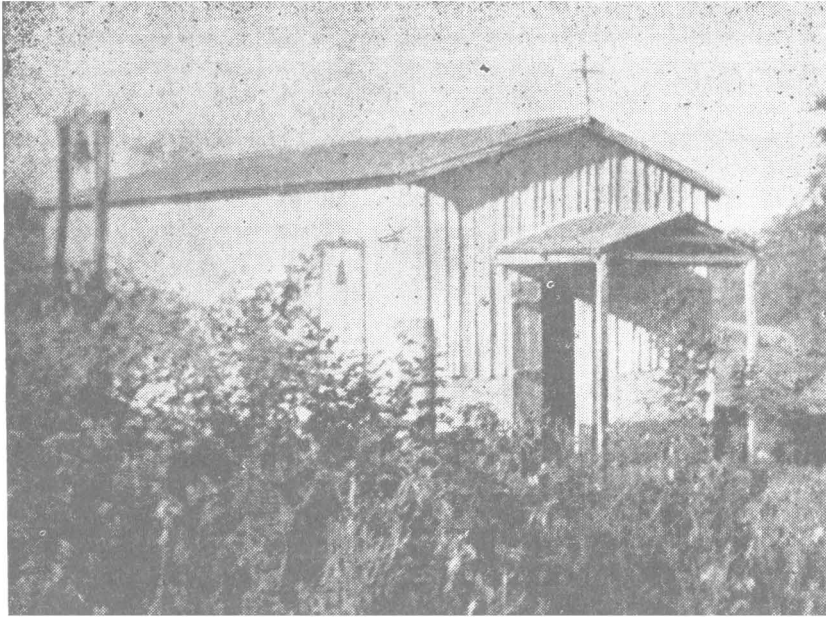
Православні поділяються в основному на тих, які належать до Української автокефальної православної церкви (УАПЦ), і тих, які ходять до російських церков, яких в Аргентині є дві: еміграційна і підлегла Московському патріархові. В обидвох відламах російської православної церкви більшість вірних і священиків становлять українці-малороси. Не маючи своєї церковної організації, ні духовної опіки, багато українських православних, з походження волиняків та поліщуків, які поселилися в околиці міста Обера, в середній частині провінції Місіонес, перейшли на євангеліків, деякі до католиків.

Євангеліки в більшості належать до т. зв. євангельсько-баптистського напрямку й гуртуються в «слов'янських, євангельсько-баптистських громадах», у яких панує російсько-єспанський дух. Українська євангельська громада нечисленна. Вона почала діяльність спочатку в околиці міста Обера (провінція Місіонес), а згодом у висліді внутрішньої міграції, почала діяти також в околицях міста Буенос Айресу.

3. 2. *Організація церковного життя*

Українська католицька церква. Перші українські імігранти, які поселились у провінції Місіонес, були, як це тоді називалося, греко-католицького обряду. Від 1897 до 1908 року вони не мали жодної духовної опіки з боку своєї церкви. Правда, брак духовної опіки існував тоді не тільки серед українських католицьких поселенців. Не кращою була й ситуація серед латинських вірних, не говорячи вже про інші віровизнання, про які взагалі нема відомостей з того часу. До кінця 1898 року на всю провінцію Місіонес була тільки одна латинська парафія в місті Посадас, а обслуговував її тільки один священик, францісканець. Тому латинський єпископ міста Парани, до єпархії якого належала територія цієї провінції, вирішив передати духовну опіку над нею оо. Вербітам (німецького походження), а для поселенців з Галичини покликати польських священиків, також вербітів. На цей заклик найперше приїхав один

сализіянин, о. Станіслав Циналевіч, а пізніше трьох вербів: оо. Антоній Пільк, Владислав Закшевський та Йосиф Маріанський-Баєрштайн.³ Ці священники виявилися великими польськими шовіністами, особливо о. Й. Маріанський, який у розмовах з українськими поселенцями говорив їм: «ви дістанете греко-католицького священника тоді, як мені на долоні волосся виросте». Поза духовною опікою, ці священники зразу взялися польонізувати галицьких поселенців, заставляючи вивчати польську мову як поляків із Східньої Галичини (якої вони не знали), так і українців, стараючись рівночасно всілякими способами перетягати греко-католиків на латинський обряд. Подекуди їм це вдавалося, проте більшість українців, обурена таким поступованням, почала бойкотувати польських священників, і протидіяти їхній акції. У тому часі частина українців греко-католиків у місцевості Трес Капонес, перейшла на православ'я. Про цю

Перша українська церква у Трес Капонес

подію український місіонер о. Степан Вапрович пише: «... Інший священник, поляк, усякими способами старався перетягати українців на латинський обряд, що йому вчасти й вдалося. Він саме представив перед тамошнім латинським єпископом (справу) так, що єпископ не дозволив поблагосло-

³ Сп. Андрій Сапеляк: УКРАЇНЬКА КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА В АРГЕНТИНІ, Буенос Айрес, 1972.

вити новозбудовану церковцю у Трес Капонес. Згаданий ксьондз жадав, щоби вперед записати землю з церковцею на колоніста-поляка. Люди заворушилися. Телеграфували аж до Екселенції Митрополита Андрея Шептицького по нашого священника... Про це довідався московський протоєрей з Буенос Айресу, о. Ізрастцов і використав положення для себе. Приїхав у 1907 році і заняв церковцю...»⁴

Організацію церковного життя в Місіонес, а тим самим і в цілій Аргентині, почали таки самі вірні, без жадної допомоги з боку своєї матірньої церкви в Галичині, та з великими перешкодами, чи в кращім випадку, браком розуміння з боку місцевої латинської церкви. Організація нашого церковного життя почалася зразу після приїзду перших поселенців. Вона виявлялася в творенні церковних комітетів, будові власних церков чи каплиць, мешкань для священників, у петиціях до українських церковних властей у Галичині в справі приїзду українських священника і врешті у рішучому опорі латинізації.

Боротьба за право на власний обряд і на власну церковну організацію, та пов'язані з нею всілякі інциденти, встрявання в цю боротьбу Російської православної церкви, набрали широкого розголосу. З тієї причини аргентинський єпископ Парани, монс. Розендо, у 1903 році інформував апостольську столицю про осілих у його єпархії «рутенос», та просив докладніших даних про їхній обряд. Кілька років пізніше апостольський інтэрнунцій в Аргентині, архієпископ Ахіль Льокателлі, звернувся до Ватикану з проханням полагодити якнайшвидше справу релігійної опіки над українськими поселенцями, вимагаючи при тому, заки подбається про постійних священників, прислати одного з Бразилії, де вже працювали оо. Василяни. У березні 1908 року приїхав з Бразилії до Аргентини, на тимчасове перебування перший український священник, о. Климентій Бжуховський, чину оо. Василян.⁵

Формальним початком організованого церковного життя українських поселенців в Аргентині взагалі, а Української католицької церкви зокрема, треба вважати дату декрету курії єпархії Парани від 16 березня 1908 року, яким іменовано о. К. Бжуховського парохом для українців у Місіонес, із повновластями на один рік.⁶

Отець К. Бжуховський приступив зразу до душпастирської праці. Вже 23 березня 1908 року хрестить, згідно із записом у Книзі уроджень української парафії в Апостолес, том I, стор. 1-а, ч. I, дитину Магдалину

4. Отець Степан Вапрович: АРГЕНТИНА — УКРАЇНСЬКА ЕМІГРАЦІЯ У НІЙ, Львів 1935.

5. Див. 3.

6. Див. 3.

Горіанську, доньку Дмитра й Євдокії Кшимінської.⁷ Він відправляє богослуження, вінчає, хрестить дітей, дає перші місії в Апостолес, Туна і Трес Капонес, ініціює комітети будови каплиць і церков, закладає релігійні товариства тощо. Одначе, вже після шістьох місяців перебування, він був змушений, важкими економічними обставинами, покинути розпочату працю й повернутися до Бразилії.

Шість місяців після виїзду о. К. Бжуховського, у квітні 1909 року, приїхав на його місце молодий священник з перемиської єпархії о. Ярослав

Католицька церква пресв. Тройці в Апостолес

Карп'як. Він закінчив, розпочату о. К. Бжуховським, будову церков за Туною й в Азарі та заклав у містечку Апостолес першу українську читальню імени Маркіяна Шашкевича. Одним з найважливіших його

7. Г. Шляхитський (о. В. Ковалик): УКРАЇНЦІ В МІСІОНЕС, Ювілейний Альманах журналу «Життя», Апостолес, 1972.

заходів у справі організації української церкви було те, що він перший висунув справу нормалізації обрядових відносин української парафії в Місіонес з латинськими парафіями, стараючись досягнути для української церкви в Аргентині ті самі привілеї, якими користувалася українська церква на північно-американському континенті. Вони були надані їй папською буллою «Еа семпер». Ці його заходи були успішними, бо вже у листопаді 1909 року папа Пій Х видав декрет про нормалізацію обрядових справ українців-католиків, поселених в Аргентині. Однак, через опір тодішнього архієпископа Буенос Айресу, котрий не вважав за потрібне визнати усі привілеї булли, бо вважав, що «надто мале число русинів живе в Архиепархії».⁸ В ефекті він визнав тільки частково привілеї булли «Еа семпер». На жаль о. Я. Карп'як зміг працювати у Місіонес тільки коротко. Будучи слабкого здоров'я, не міг він звикнути до важкого, гарячого, підтропічного підсоння, і в жовтні 1910 року мусів повернутися до Європи.

На початку цього століття було досить важко знайти в Галичині місіонерів, хоча священників там не бракувало. Митрополит Шептицький, не зважаючи на прохання українських поселенців, а також спонук Апостольської столиці, щойно в 1911 році підшукав і вислав на душпастирську працю до Аргентини двох молодих священників із станиславівської єпархії: о. Івана Сенишина й о. Омеляна Ананевича.⁹ Обидва священники взялися ревно до душпастирської й громадської праці. Вони об'їжджали розкинені на широких просторах місіонської провінції, вкритої в той час непрохідними джунглями, місцевості де осіли українські імігранти, заохочували до будови церков і каплиць, організували релігійні товариства, а також громадські клітини, закладаючи в 1912 році читальню в Азарі і Соціальный клуб «Україна» в Апостолес. Але велика частина українських поселенців була байдужою і не дала священникам потрібної матеріальної підтримки.¹⁰ Втомлений злиднями о. Ананевич виїхав до Бразилії. Залишився о. І. Сенишин, на якого впав обов'язок обслуговувати усі українські католицькі колонії, а було їх тоді одинадцять. Все ж таки поза душпастирською працею, о. Сенишин знаходив ще час на побудову нових церков, особливо на будову нового великого храму в Апостолес та церкви у Трес Капонес. Він також включився активно у громадську працю міста Апостолес, де на протязі довгих років належав до міської ради і був вибраний посадником міста. Він заснував першу в Місіонес хліборобську кооперативу «Ля Агріколя Україяна» і був першим її головою, склав для неї статут, який затвердив президент держави 30 жовтня 1922 року. Вдячне місто назвало пізніше його іменем одну вулицю.¹¹

8. Див. 7.

9. Див. 3.

10. Див. 7.

11. Див. 7.

Дуже важливою подією в організації Української католицької церкви в Аргентині була візитація Слуги Божого кир Андрея Шептицького. Занепокоєний тривожними вістками про невідрадний стан української церкви у Південній Америці, він виїхав туди на візитацію і прибув до Місіонес із сусідньої Бразилії в червні 1922 року, в асисті оо. К. Бжуховського й О. Ананевича. Під час цієї візитації кир Андрей обїздив, хоча в той час при браку доріг не завжди можна було їхати возом і часто треба було сідати на коня, майже усі парафіяльні осередки українських поселенців, відправляв архиєрейські Служби Божі, давав місійні науки,

Митрополит Андрей Шептицький серед українців у провінції Місіонес, підчас відвідин в 1922 році. На білому коні митрополит в асисті двох священників, з правого боку стоїть покійний о. Іван Сенишин

переводив катехизацію молоді та посвятив новозбудовані церкви в Апостолес й Трес Капонес. У своїх проповідях та розмовах митрополит закликав вірних держатися своєї церкви та свого обряду. Пробувши у Місіонес майже два місяці, кир Андрей наприкінці липня, повернувся в Україну.

Пізніше відвідали Аргентину преосв. Константин Богачевський у 1930 році, та преосв. Іван Бучко у 1939 році. Кир Іван відвідав не тільки українських поселенців у Місіонес, але також парафії в Буенос Айресі, в Кордобі, а навіть в Парагваї, закликаючи вірних організувати на місцях

церковно-релігійне життя. Візитація кир Івана дала поштовх до організації парафії Української католицької церкви у провінції Буенос Айрес. У березні 1940 року приїхав перший український священник з Місіонес на постійну працю до Буенос Айресу.

Утомлений трудами й невигодами місіонерської праці на протязі 15 років, о. І. Сенишин важко захворів і виїхав до Буенос Айресу на лікування, де помер 1926 року, на 38 році життя. На його місце, після короткотривалого заступництва о. Ананевича, приїхали з Галичини у 1927 році два молоді священники оо. Степан Вапрович та Степан Турчин. Після року побуту о. С. Турчин занепав на здоров'ї так, що мусів повернутися в Україну; залишився сам о. Степан Вапрович.

Як і попередні, так і ці два священники могли вести свою місіюну працю тільки за дозволом Священної конгрегації для східних церков. Вони дістали відповідні повновласті тільки на один рік. Після року і на рекомендацію латинського декана із міста Посадас конгрегація продовжила повновласті о. Вапровичеві на дальші роки, вимагаючи, щоби він кожного року складав звіт з проведеної душпастирської праці та зі стану своєї парафії. Отець Вапрович своєю працею, а також своєю вдачею, з'єднав собі не тільки своїх вірних, але й місцевий латинський клер. Вказує на те, наприклад, лист латинського декана о. Герарда Весте (р. Gerard Weste) до свого єпископа в Коррієнтес, в юрисдикцію якого перейшла територія Місіонес. У цьому листі о. Весте, висловлюючи свою опінію в справі продовження повновластей о. С. Вапровичеві, пише: «...з найбільшою приємністю повідомляю Ваше преосвященство, що під час усього перебування українського священника Степана Вапровича, його життя і священнича поведінка були взірцеві і служили прикладом для всіх; його такі численні труди на користь душ у цій території мали якнайбільніше Боже благословення. Його дальшого перебування вимагають не тільки вірні, але він є безумовно конечний і тому я прошу, від імени усіх вірних, зволити продовжити йому перебування на території...»¹²

Парафія о. Вапровича була дуже велика. Він мусів часто їхати понад 150 км., щоби відправити Службу Божу, або нести духовну опіку своїм вірним. Щоб полегшити працю він купив авто, але й воно, при браку добрих доріг, частих і несподіваних дощів, які роблять місіонські дороги непроїздними, небагато помагало. Не раз треба було його, при допомозі дяка Олекси Мартинюка, або Івана Сігарського, витягати з болота.¹³

12. Єп. Андрій Сапеляк: О. СТЕПАН ВАПРОВИЧ, МІСІОНАР—ІСПОВІДНИК, Рим 1970.

13. Див. 12.

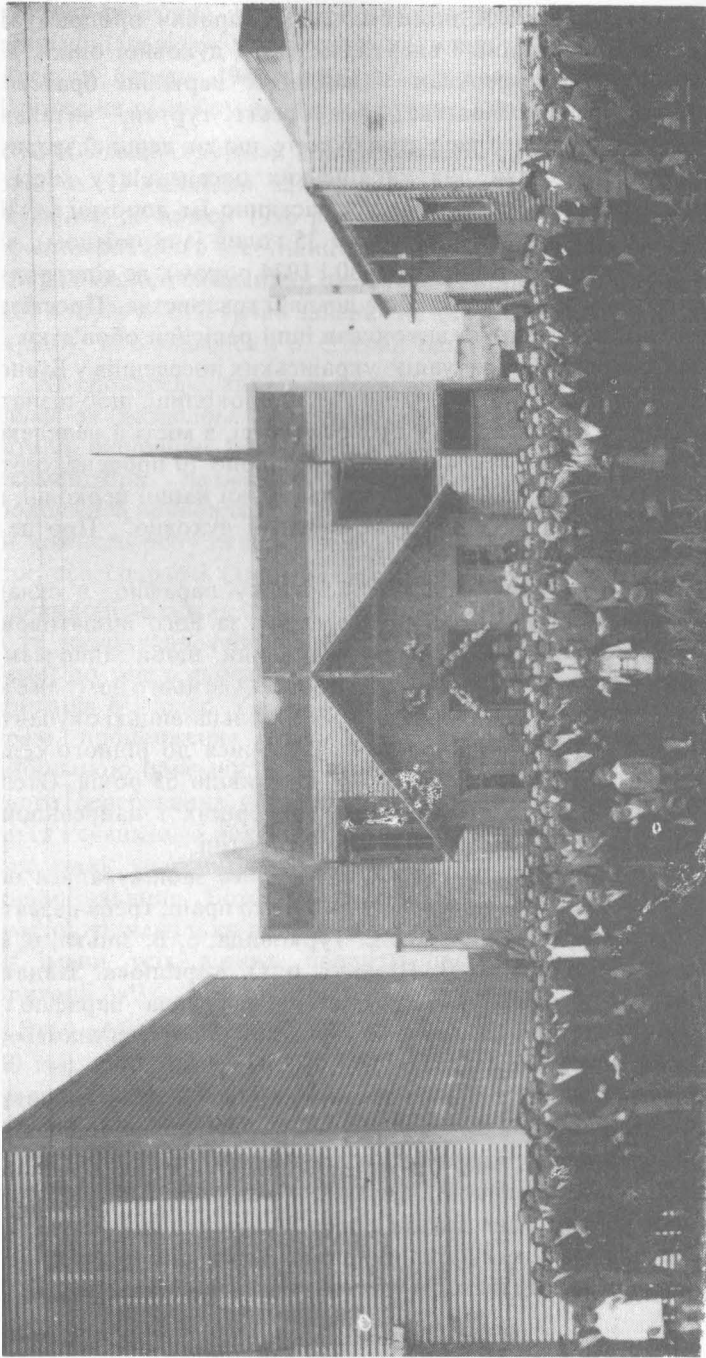
При усіх тих труднощах і невгодах, о. Вапрович продовжував працювати з великою посвятою і впертістю. Крім духовної опіки, він закладав майже при усіх церквах і каплицях церковні братства, організував школи українознавства, аматорські гуртки, читальні, заложив дяківську школу. Його заслугою було те, що він перший звернув увагу на брак духовної опіки для українських поселенців у місті й околицях Буенос Айресу і старався бодай частинно їм допомогти. Не зважаючи на віддаль (коло 1000 км., понад 35 годин їзди поїздом), він побував три рази у Буенос Айресі (між 1930 і 1934 роком), де відправляв богослуження у латинських церквах, або в домівці товариства «Просвіта» на Док Суді (яку він посвятив) та виконував інші релігійні обов'язки. У своїй праці він описує релігійну ситуацію українських поселенців у Буенос Айресі так: «...їздив я тоді по різних частях міста й околиці, щоб пізнати українські колонії. І дізнався я, що у Буенос Айресі, в місті й недалекій околиці, живе около 40 тисяч українців, з чого около 70 процент, себто понад 25 тисяч, греко-католиків. І нема там ні одної нашої церковці, ні одного священика!.. Отже, як вони дуже опущені духовно... Про це в Галичині досі мало хто мав поняття...»¹⁴

У 1935 році о. Вапрович передав місіонську парафію, в складі одинадцять церков і каплиць, п'ять побудованих за його ініціативою, чинові оо. Василян, а сам повернувся до Галичини, щоби відпочати і набрати сил до місіонерської праці у Буенос Айресі. Але цього йому вже не вдалося здійснити. Почалась друга світова війна і більшовицькі окупанти запроторили його у сибірські табори. Повернувшись до рідного села, Іванс Пусте, він помер 2 березня 1964 року, проживши 65 років. Отець Степан Вапрович був, без сумніву, одним із перших і найревніших будівничих українського релігійного життя в Аргентині.

Після виїзду о. Вапровича парафією в Місіонес заопікувалися оо. Василяни. Із священиків, які вклали в парафії багато праці, треба назвати о. Котовича, о. І. Майку, о. О. Дуба, о. Е. Турковида, о. В. Зінька, о. В. Ковалика, о. Ю. Мельничина, о. П. Нюньку, о. О. Карплюка. Завдяки їхній жертвенній праці священна конгрегація передала парафію в Апостолес, яка простягалася на майже цілу провінцію Місіонес, чинові оо. Василян на постійне.

У провінції Буенос Айрес першим організатором церковного життя був о. Іпатій Майка. Він приїхав туди 3 вересня 1940 року з Місіонес, і, після скитання по латинських парафіях Буенос Айресу, осів на постійне у містечку Беріссо (70 км. від Буенос Айресу). На площі, яку подарувала під будову української церкви одна багата аргентінська родина Ельвердін (Elverdin), він збудував власними руками «хатину-барак» із старих дощок і всілякої бляхи і там жив. Завдяки його заходам, за деякий час, на цій же

14. Див. 4.

Посвячення дому «Просвіти» у Док Суді (1930)

площі, почато будову церковного центру. Сьогодні на цьому місці стоять: церква, дім оо. Василіян і дім сс. Василіянок, де міститься новіціят, школа та приют для убогих дівчат. Багато праці у розбудову цього центру вклав о. Йосиф Галабарда, який прийшов на місце о. І. Майки, коли той виїхав на місійну працю до сусіднього Уругваю.

У 1946 році оо. Василіяни, деякі священники інших чинів та світські, розвинули постійну душпастирську працю у місті Буенос Айрес та його околицях. Найперше відправляли вони богослуження в латинських церквах, де дозволяли на відправи в українському обряді. Пізніше, в 1948 році, оо. Василіяни купили у місті Буенос Айрес, при вулиці Курапалігуе 760, великий репрезентативний дім і переробили його на церковцю, яку, розмалював в українському стилі, маляр Володимир Каплун. Ця церква стала не тільки першим релігійним осередком міста Буенос Айресу й околиці, але й осідком багатьох українських організацій і товариств світського характеру, об'єднуючи довкола себе поважне число української інтелігенції. При цій парафії постали школа українознавства, чоловічий хор «Сурма» під керівництвом Василя Василика, відомого ще з Галичини диригента, Братство Володимира Великого, Марійська дружина, Апостольство молитви, а також містився там деякий час інтернат для хлопців у шкільному віці. Із світських організацій при церкві найшли собі приміщення: Пласт, Союз українок, Братство дивізійників, Літературно-мистецький клуб, Театральна студія ім. Леся Курбаса; деякий час діяла там духовна оркестра, для якої оо. Василіяни закупили інструменти.

Першим парохом Буенос Айресу був прибулий з Європи о. д-р Володимир Ковалик, ЧСВВ. Завдяки його підприємчивості та ініціативі ця парафія за короткий час розвинула широко свою діяльність. Він, продовжував, заініційовані о. І. Майкою, кожнорічні прощі до недалекої відпустової місцевости Люхан, які набрали характеру своєїрідної національно-релігійної маніфестації. Після виїзду о. д-ра В. Ковалика, його працю продовжували: оо. Мельничин, О. Карплюк, Й. Галабарда, при допомозі оо. Т. Іванишина, І. Патрила, Р. Головацького, М. Маркова, Зінька, М. Гембаровського та інших Василіян. Світські священники та члени інших чинів працювали здебільша в околицях Буенос Айресу, зразу відправляючи в латинських церквах, а відтак організуючи окремі парафії та будови власних церков. Ту треба згадати о. Івана Балука, який зорганізував парафію та збудував церкву у Вілля Аделіна; о. Миколу Куницького, який зорганізував парафії й збудував церкви на Саранді, далі отців Я. Сірка, Г. Скаскова, Я. Захаріяевича і М. Чміля, салезіянина. Останні, після короткого перебування в Аргентині, виїхали до північної Америки або до Італії.

Українські священники старалися поширити свою працю також на інші провінції, особливо на Чако, де жило багато українських поселенців.

З тим наміром оо. Василяни доїздили час до часу до поселенців у цій провінції. Але за короткий час мусіли припинити поїздки, бо місцевий латинський єпископ заявив: «хто хоче релігійної опіки, той має досить латинських церков».¹⁵ Зате у провінціях Кордоба й Мендоза перешкод не було, але важкі матеріальні обставини та мале число українських поселенців зацікавлених справами церкви, зокрема в Кордобі, не дозволяли розгорнути ширше релігійної праці ані удержати священика. Отже о. Поперечний у Кордобі та о. В. Винничук у Мендозі мусіли працювати при латинських парафіях, щоби вижити. З упливом часу осередок у Кордобі зник, а о. Поперечний виїхав з Аргентини. Натомість о. В. Винничук розбудував досить добре українську парафію у містечку Бовен, провінції Мендоза.

Враз із розвитком Української католицької церкви в Аргентині, поширилася також праця жіночих монаших чинів. Їхня діяльність починається з приїздом сестер Василянок: Софронії Ерделі та Маргарити Фендьо з України в 1939 році і Рафаїли Кашинської із США в 1940 році. Вони спочатку осіли в Апостолес, де відкрили новіціят, а відтак поширили свою працю на інші місцевості провінції Місіонес і взагалі Аргентини, творячи нові осідки у Посадас і Л. Н. Алем (провінція Місіонес), у столиці Буенос Айрес, у Беріссо і Вілля Аделіна (провінція Буенос Айрес) та у Бовен (провінція Мендоза). Крім сестер Василянок, пізніше почали працювати: згромадження Катехиток Серця Ісусового, які осіли найперше в Апостолес, а пізніше перенеслися до Обера (в Місіонес), і сестри Службниці Пречистої Діви Марії, які почали працю в Буенос Айресі 1964 року і за короткий час розбудували чотири осередки: у столиці Буенос Айрес, при Українській католицькій катедрі; у Лявальоль, передмістю Буенос Айресу; у місцевості Саенс Пеня (Чако); у місцевості Хардін де Амеріка (Місіонес). Катехитки і службниці прибули із сусідньої бразилійської єпархії.

Пожавлення релігійно-церковного життя українців католиків вимагало остаточного юридичного оформлення Української католицької церкви в Аргентині. Ще в 1948 році, із створенням окремої василіянської віце-провінції на Аргентину, тутешні Василяни унезалежились від своєї провінції в Бразилії. Відтак виникли домагання власного українського єпископства на Аргентину. Під час першого Конгресу українців католиків Аргентини у 1952 році, організатором якого, між іншим, був о. д-р В. Ковалик, і який відбувся під духовним проводом єпископа кир Ніля Саварина з Канади, вірні й священики вислали петицію до тодішнього папи Пія XII, в якій висловили протест з приводу папського «Листа до народів Росії», а також просили призначити єпископа для Української

15. Див. 7.

католицької церкви в Аргентині.¹⁶ У 1959 році священна конгрегація творить на терені Аргентини ординаріят для східних церков (українців, мелхітів, македонців), призначаючи на це становище аргентинського архієпископа. Делегатом від українців призначено відтак о. Й. Галабарду, який зразу приступив до будови катедрального храму для майбутнього українського єпископа в столиці Буенос Айрес.

Після довгих старань прохання українців Аргентини таки задовільнено. У 1961 році архієпископ Іван Бучко висвятив у Римі салезіянина о. Андрія Сапеляка, довголітнього ректора української Малої семінарії в Римі, на єпископа для українців в Аргентині; спочатку як апостольського візитатора, від 1968 року як екзарха-ординарія, а від 1978 року єпископа новоствореної української єпархії в Аргентині, на підставі папської булли.

Українська католицька катедрa в Буенос Айресі

Нововисвячений єпископ розвинув широку організаційну й релігійну діяльність. Найперше він розшукав серед латинських священників українців з походження і закликав їх включитися до праці для рідної церкви і народу. Тоді перейшли на український обряд: оо. Василь Король, Емілій Риндич, Дмитро Микицей, Петро Головатий, Дмитро Мартинюк. Потім він взявся докінчувати, розпочату о. Й. Галабардою, будову катедрального храму св. Покрови. Посвячення катедри довершив Блаженніший кир Йосиф Сліпий у 1968 році, під час візитації Південної

16. Див. 7.

Америки. Єпископ Андрій відшукав деякі українські невідомі або призабуті поселення, як, наприклад, у Ріо Negro й у Формосі, та створив нові парафії у Посадас й Леандро Н. Алем (Місіонес), у През. Саенс Пеня (Чако), у Бовен (Мендоза), і у Лявалльоль коло Буенос Айресу. З переходом парафії в Буенос Айресі з Курапалігуе до катедрального храму,

Андрій Сапеляк єпископ, Укр. Кат. Церкви в Аргентині

перенеслися туди осідок УКУ, Рідна школа, а за декілька років осідок Пласту. В порозумінні з Блаженнішим кир Йосифом Сліпим, ректором Українського католицького університету ім. св. Климентія папи в Римі, він відкрив у Буенос Айресі філію УКУ — відділи славистики й українознавства. До співпраці у філії УКУ зголосилися словінці, яким

дозволено провадити курси словеністики. При філії УКУ зорганізовано курси українознавства на середньошкільному рівні, які, за кілька років, перетворено на «гімназію українознавства» з п'ятирічною програмою навчання. Довкола філії згуртувався найбільш освічений елемент українського поселення в Буенос Айресі. Першим директором філії УКУ Блаженніший кир Йосиф Сліпий, у порозумінні з єпископом кир Андрієм Сапеляком, призначив д-ра Богдана Галайчука, знавця міжнародного права, професора УВУ та аргентинських університетів.¹⁷

Українська православна церква. Піонером Української православної церкви в Аргентині треба вважати ієромонаха Тихона Гнатюка з Волині. Формально він належав до Російської православної церкви. Коли в 1907 році протоєрей Російської православної церкви, о. Константин Ізрастцов, перевів групу українських греко-католицьких поселенців у Трес Каппонес на православ'я і перебрав на власність церковцю, яку вони збудували, то за неповний рік він прислав їм священника, о. Тихона Гнатюка.

Хоча залежний від російської церкви, о. Т. Гнатюк у своїй праці виявив себе щирим українським патріотом. Крім духовної опіки над вірними, він займався також громадською працею, організуючи при своїй парафії школу підстав українознавства, закладаючи братства тощо. Він старався зорганізувати церковне життя українських православних поселенців також в інших провінціях, але це вдалося йому тільки у Чако, де створив у Ляс Бреняс парафію, якою сам опікувався, доїжджаючи туди час до часу із своєї парафії в Місіонес. У Ляс Бреняс він побудував гарну церкву Святого воскресіння. В 1934 році ця парафія визнала над собою зверхність митрополита Івана Теодоровича із США. Цей акт був формальним початком Української православної церкви в Аргентині.

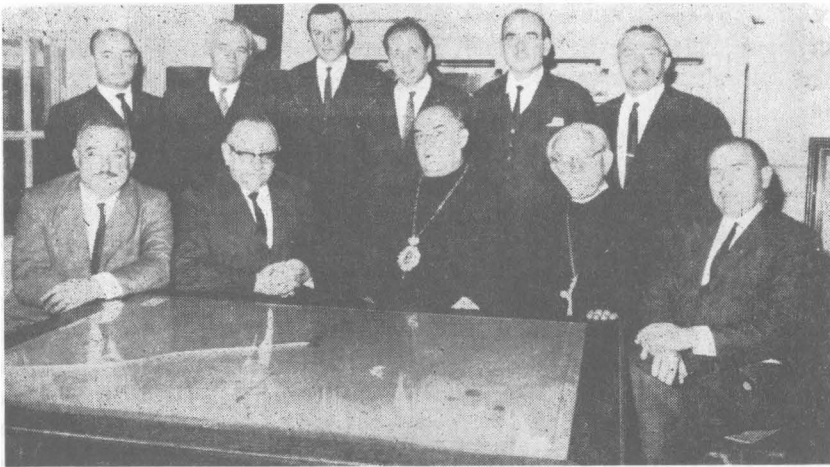
Намагання о. Т. Гнатюка, як також оо. Яворського і Черневського, а навіть єпископа Курила, поширити православну церкву поза названі дві парафії, довгі роки не мали успіху. Щойно після другої світової війни, коли до Аргентини приїхало багато православних українців, також кількох священників, поживавився розвиток нашої православної церкви. Більшість прибулих священників і вірних належали до Української автокефальної православної церкви, головою якої у той час був митрополит Полікарп Сікорський, з осідком в Європі. Серед новоприбулих у 1946 році приїхав і поселився в Буенос Айресі митрофорний о. Іван Ярославський. Він, разом із групою православних вірних, до якої увійшли Теодосій Данилюк, Павло Дудниченко, Степан Сергійчук, Іван Чарнецький та інші, створив у Буенос Айресі православну парафію, при якій згодом постали Братство св. Покрови, церковний хор, Рідна школа і бібліотека.

17. xxx: УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. СВ. КЛИМЕНТІЯ ПАПІ, в першому п'ятитіттю свого постановня і діяльності, Рим 1969.

Після о. І. Ярославського приїхали згодом інші священники, оо. Борис Арійчук, Симон Шумаків, Яків Вітенко, а дещо пізніше Матвій Салій, Степан Рихлицький та інші, і це значно причинилося до розвитку УАПЦ. Вже в 1949 році засновано другу парафію в Беріссо, відновлено колишню і створено три нові у провінції Чако. Відновлено також, опустілу після

*о. Тихон Гнатюк
перший український
православний священник
у Місіонес*

*Управа Брацтва УАПЦ в Буенос Аїресі в 1962 році.
У центрі митрополит Іоан Теодорович*

смерти о. Т. Гнатюка у квітні 1948 року, парафію у Трес Капонес. За вийнятом парафій у Буенос Аїресі та ще в Беріссо, інші парафії не мали постійного священника, а користали з доривочної обслуги священників з Буенос Аїресу.

У 1949 році митрополит Полікарп призначив настоятелями УАПЦ в

Аргентині о. протопресвітера Бориса Арійчука, на місце о. І. Ярославського, а пізніше віддав її під духовну опіку архієпископові Миколаєві Соловйєві, що жив у сусідній країні Уругваї і приступив до УАПЦ. По якомусь часі, під час собору єпископів УАПЦ у Парижі, висвячено єпископом о. Олексія Пилипенка (який свого часу перейшов був до католицької церкви, а потім повернувся знову до православної) і призначено його вікарієм архієпископа М. Соловія, з осідком у Буенос Айресі. Тому що Братство св. Покрови, а разом з тим і УАПЦ в Аргентині відмовилися визнати зверхність єпископа Пилипенка, виринув конфлікт з митрополитом Полікарпом. Конфлікт тривав досить довго. У висліді УАПЦ Аргентині відмовилася від митрополита Полікарпа і перейшла під юрисдикцію архієпископа Ігоря у США. Конфлікт з митрополитом Полікарпом послабив УАПЦ в Аргентині; багато вірних на деякий час покинули УАПЦ, а частина з них створила собі нову парафію Вілля Караса коло Буенос Айресу і перейшла під опіку владики Григорія.

Коли по якомусь часі архієпископ Ігор захворів і не міг виконувати своїх функцій, УАПЦ Аргентини перейшла під опіку митрополита Іоана Теодоровича, з Північної Америки. Цей митрополит відвідав Аргентину в 1962 році, висвятив чотирьох священників і поширив діяльність на Парагвай. У 1966 році відвідав аргентинську УАПЦ єпископ Олександр Новицький, а від 1968 року ця церква перейшла під зверхність Іова Скакальського, єпископа УАПЦ, призначеного на Південну Америку з осідком у Куритибі (Бразилія), який кілька разів відвідував своїх вірних в Аргентині. Після його несподіваної смерті, УАПЦ Аргентини переходить на короткий час у залежність від нововисвяченого єпископа Гая, а після його також несподіваної смерті, підчиняється безпосередньо митрополитові Мстиславові Скрипникові у США і в такому стані триває досі.

Довгі роки парафія УАПЦ у Буенос Айресі, центр УАПЦ в Аргентині, не мала власного приміщення, ані власної церкви, а користувалася винаймленим приміщенням (де відправляли богослуження румуни), розташованим у центрі столиці, при вулиці Суйпача ч. 850. Визбувшись організаційних конфліктів, пожвавилась праця в парафіяльних осередках, а разом з тим виникла пекуча потреба власного приміщення для парафії в Буенос Айресі. Цю справу порушено під час загальних зборів Братства св. Покрови у 1970 р., ще за головування о. прот. Б. Арійчука. Збори вирішили купити відповідну площу і почати будову власної церкви з парафіяльними приміщеннями. Після захворіння о. прот. Б. Арійчука, цю справу перебрав його наступник, недавно висвячений о. Степан Сергійчук. Площу закуплено і у 1978 році будова церкви, за проєктом архітекта Грінєнка, добігала до закінчення.¹⁸

18. Степан Сергійчук: 25 РОКІВ БРАТСТВА СВ. ПОКРОВИ, «Дзвін», ч. 6/240, Буенос Айрес, 1972.

Українська євангельсько-баптистська церква. Українські євангельські діячі вважають початком євангельського руху серед українців в Аргентині, приїзд до місцевості Жапезу (Місіонес) у 1925 році двох євангельських родин з Волині: Дем'яна Семешука та Івана Табашука. За рік прибуло ще кілька родин і вони створили першу євангельську громаду. Спочатку вони відправляли свої богослуження в приватних хатах, а відтак побудували перший молитовний дім, на ґрунті одного члена громади, Коростинського. Провідником євангельської громади вибрано Симона Кусіка, який за короткий час перевів хрищення 9 нових членів.

Поволі євангельський рух поширився на інші сусідські околиці так, що на зборах у 1932 році постановлено творити нові осередки у Льос Елечос та Флорентіно Амегуіно, де вибрано провідниками Макара Солтиса та Михайла Великого. Євангелики старалися поширити свій рух також на Апостолес, Азару, Трес Капонес та інші околиці, де вже давніше поселилися греко-католицькі імігранти з Галичини, але вони були дуже прив'язані до своєї церкви, і хоч гостей «з лісу» (як називали поселенців у лісових околицях на північ від Апостолес) приймали гостинно, то євангельської провизнання не приймали.

Від 1929 до 1937 року євангельські громади співпрацювали із Шведською місією, але дізнавшись, що вона почала хилитися у бік п'ятидесятництва, виступили з неї і включились у Конвенцію баптистів Ля Плятських республік. У 1937 р. працював серед українських євангельських громад проповідник Іван Петраш, але не одержавши від них потрібної матеріальної піддержки, повернувся знову до німецьких громад, де працював перед тим.

Під час загального членського зібрання в січні 1938 року рішено усамостійнити існуючі церковні громади і створити євангельський район, в склад якого ввійшли: Жапезу, Льос Елечос, Флорентіно Амегуіно і Гобернадор Льопез. До першої управи обрано: Василя Зубчука, як голову, Гната Дацюка, Йосипа Болбина, Михайла Великого, Миколу Янчука, Макара Солтиса й Андрія Піварчука, членів. Новообрана управа приступила до організації курсів диригентів хору, влаштування концертів, поживавлення недільних шкіл. У район запрошено проповідників — Івана Непраша в 1940 р., Петра Дейнеку в 1941. Перший був директором «Російського місійного служіння», другий директором «Слов'янського місійного товариства», тому не дивниця, що в цьому євангельському районі запанував російський дух і російська мова, хоча понад 90% членів громад були українці.

У роках 1942-45 євангельський район у Місіонес пережив важкий внутрішній конфлікт, викликаний боротьбою за організаційну належність району. Постав поділ на два ворожі табори, які відбували окремо не тільки наради, але й богослуження. Після довгих перемовин дійшло до замирення під час надзвичайного з'їзду в 1945 році. До деякої міри цей

конфлікт був пов'язаний з тим, що в той час існували в Аргентині й Парагваї аж чотири окремі євангельські об'єднання; два у Буенос Айресі, один у Місіонес, один у Парагваї. У 1947 році скликано з'їзд усіх цих громад, щоби об'єднатися в один союз. У висліді нарад цього з'їзду в Обера до новоствореного союзу приступили тільки три об'єднання. Союз євангельських християн з Буенос Айресу до цього союзу не увійшов. Новий союз прийняв назву: «Слов'янський союз євангельських християн і баптистів Ля Плятських республік», а його головою став Макар Солтис. У 1951 році М. Солтиса рукоположено на пресвітера, і це було перше рукоположення українця в цій країні.

Після другої світової війни баптистів почали відвідувати знову місіонери: Мойсей Гітлін у 1946 р., В. Крейхед у 1948 р., Карло Григорович у 1951 р. та інші. Разом з тими відвідинами й духовою піддержкою прийшла також матеріальна допомога, головню на будови домів молитви. Ця допомога походила в першу чергу від баптистських кіл у Північній Америці.

З огляду на те, що вся діяльність євангельських громад провадилась у російському дусі та російською мовою, якої не всі українці розуміли, деяким діячам українського роду така ситуація не подобалась. Двом працівникам Слов'янського біблійного інституту прийшла думка видавати євангельський журнал українською мовою. Це викликало гостру реакцію росіян та їх прихильників, які не допустили до появи журналу й почали бойкотувати розповсюдження українського журналу з-за кордону, «Післанця Правди», та робити всілякі перешкоди заходам українізації євангельської церкви, включно з усуненням діячів «українізації», наприклад, пресвітера М. Солтиса. Але всі ці перешкоди не змогли зупинити українізаційного руху. На одинадцятому з'їзді місіонського району було вирішено виключити Українське об'єднання із Словянського союзу. У висліді того, скликано 1955 року в Буенос Айресі з'їзд українських євангеліків, на якому, з ініціятиви М. Бахора, П. Антонюка, М. Янчука, М. Пасічника та інших, створено Українське об'єднання євангельських християн і баптистів в Аргентині.

Створення Українського євангельського об'єднання прискорило процес українізації. До нього переходили численні родини так, що вже у 1958 році зорганізовано в Обера першу українську баптистську церкву. Спочатку праця цієї першої церкви йшла досить важко, бо були люди, які переходили до української церкви, а потім повертались знову до слов'янської. Велику моральну піддержку дали українським баптистам в Аргентині відвідини свідомого українського проповідника із США, С. Нищика. За його посередництвом українська баптистська церква в Аргентині одержала також матеріальну допомогу на будову Українського біблійного інституту, яку закінчено в 1960 році. Програма навчання в цьому Біблійному інституті була розкладена на три роки, а до першого

учительського складу входили: П. Антонюк, М. Бахор і М. Солтис. Навчання в Інституті почалося у 1961 році, а у 1963 сім студентів закінчило навчання.

Завершенням українізації євангельської церкви в Аргентині можна вважати влаштування Біблійним інститутом величавого концерту на честь Тараса Шевченка в 1964 році. Свято відбулося у великому муніципальному салоні; у програму, крім музики та пісень, входила також доповідь про постать Тараса Шевченка і його значення для українського народу.¹⁹

3. 3. Сучасний стан окремих церков

Українська католицька церква — існує як окрема єпархія, створена на підставі спеціальної булли папи Павла VI від 24 квітня 1978. Єпархію очолює єпископ Андрій Сапеляк, з осідком при катедральній церкві у Буенос Айресі (Iglesia Catolica Ucraina, R. L. Falcon 8 3960, Bs. Aires). У 1978 році єпархія мала одинадцять парафій: катедралька у Буенос Айресі — парох о. Григорій Гарасимович, селезіянин; у Саранді — о. Михайло Гримач, світський; у Вілля Аделіна — о. Леонардо Лівійо, Францісканець, італієць; у Беріссо — о. Панкратій Нюнька, ЧСВВ; в Апостолес — о. Дмитро Кашук, ЧСВВ; в Обера — о. Орест Карплюк, ЧСВВ; у Посадас — о. Еміліян Риндич, світський; у Л. Н. Алем — о. Данило Новак, селезіянин; у Лявалльоль, коло Буенос Айресу — о. Василь Король, селезіянин; у Бовен (Мендоза) — о. д-р Василь Винничук, світський; у Саенс Пеня (Чако) — о. Дмитро Микицей, вербіт. Існували також зав'язки парафій у Вілля Караса, Гаедо, Гудсоні, Сан Мігуель, коло Буенос Айресу, в Ель Кольорадо (пров. Формоса) й у Больсон (пров. Ріо Negro). Обслуговують вірних 20 священників та 90 монахинь. При багатьох парафіях працюють Апостольства молитви, братства, Марійські дружини, Рідні школи, пов'язані в Українське католицьке об'єднання (УКО). Єпархія має 443 церкви й каплиці (у тому катедральний храм), кілька монаших домів та інших приміщень. Свята обходять за григоріанським календарем. Богослуження відправлялися виключно по українськи, але в багатьох випадках проповіді й урядкування ведеться вже двомовно.

У тому часі працювали в єпархії два чоловічі, три жіночі монаші чини і кілька монахів самітників.

Отці Василіяни — мають головний осідок в Апостолес (Padres Basilianos - OSBM, Taras Shevchenko 155, Apostoles, Misiones), усі 10 священників завідували трьома парафіями — Апостолес, Обера й Беріссо. Вони мають

19. М. Солтис: *УКРАЇНСЬКИЙ ЄВАНГЕЛІЗМ В ПРАЛІСАХ МІСІОНЕСУ*. «Християнський Вісник» чч. 9-10-11-12/1967, 5-6-7-8-9-10-11-12/1968 і 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12/1969, Вінніпег, Канада.

Католицька церква в Обера

свої дома в Апостолес, Обера, Беріссо і Буенос Айрес. В Апостолес вони утримують парафіяльну школу з правом прилюдности, початкового типу і семінарію св. Йосафата, опікуються балетом молоді.

Отці Салезіяни — мають головний осідок у Буенос Айресі (Padres Salesianos, R. L. Falcon 3960, Bs. Aires) Єпископ і чотири священники, завідують трьома парафіями — Буенос Айрес, Лявалльоль і Л. Н. Алем. При катедрі у Буенос Айресі вони провадять зав'язок малої семінарії, недільну Рідну школу й опікуються філією УКУ.

Сестри Василіянки — мають головний осідок у Беріссо (Hnas. Basilianas, Ucraina 1733, Berisso, prov. Bs. Aires), усіх є понад 70 сестер. Крім головного осідку, де вони провадять прилюдну школу для дівчат і новіціят, мають ще власні дома у Буенос Айресі, у Вілля Аделіна, де опікуються парафією та вели прилюдний діточий садок, у Посадас й Апостолес, де ведуть прилюдні школи та допомагають при парафіях, у Бовен, де також ведуть школу та інтернат для дівчат, врешті у Л. Н. Алем, де опікуються парафією. Майже всі сестри працюють, особливо під час вакацій, над катехизацією молоді.

Сестри Службениці Непорочної Диви Марії — мають головний осідок у Лявалльоль (Congr. de las Siervas de la Virgen Inmaculada, Ucraina 50, Llavallol, pr. Bs. Aires); усіх 10 сестер. У Лявалльолі мають власний дім при місцевій парафії, в якому ведуть прилюдний діточий садок і опікуються парафією. Власний дім мають вони у Саенс Пеня, де опікуються парафією

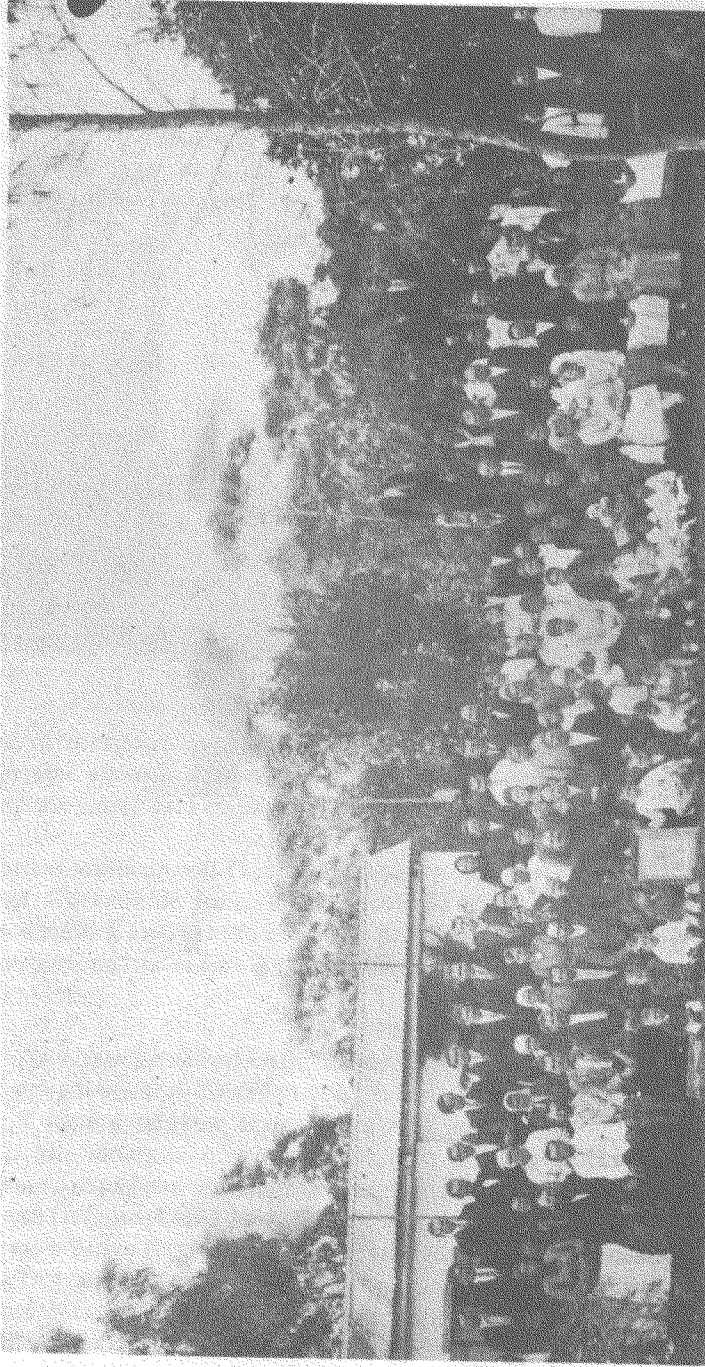
Католицька церква в Лібії

та ведуть інтернат для дівчат. Вони мають ще осідок при катедрі, де опікуються малою семінарією, учать дітей релігії та допомагають у веденні катедральної парафії. Під час вакацій переводять катехизацію дітей.

Інститут катехиток Серця Ісусового — міститься в Обері (Catequistas del Sagr. Corazón de Jesús, Obera, prov. de Misiones), де всіх 5 катехиток мають власний дім, ведуть суботню школу та інтернат для дівчат. Деякі з них професіоналки ведуть фахові поради. Вони займаються катехизацією дітей і молоді.

Українська автокефальна православна церква в Аргентині існує на основі правної особи. Такий статус дістало Братство ще на початку 50-тих років. У склад церкви входять чотири парафії: центральна у Буенос Айресі, під зарядом о. протопресвітера Бориса Арійчука. Через його захворіння парафією заряджував о. Степан Сергійчук (Iglesia Autocefalica Ortodoxa Ucraina, Татїя 4063, Buenos Aires); у Буріссо, під зарядом о. Івана Демчука; у Вілля Караса, під зарядом о. Андрія Іванченка і в Ляс Бреняс (у той час без пароха). Всіх священників 4. Існують ще парафіяльні осередки у провінції Чако (Ля Тігра, Сан Бернардо і Саенс Пеня), які обслуговують доривочно священники з Буенос Айресу.

Українська євангельсько-баптистська церква — існує також на основі правної особи. У тому часі були три євангельські осередки: у Сан Андрес, коло Буенос Айресу, очолений пастором Михайлом Бахором, з власним приміщенням, де було і керівництво церкви на Аргентину (Iglesia Evangelica Bautista Ucraina, Leandro N. Alem 52, San Andres, prov. Bs. Aires); в Обера, під зарядом пастора Івана Мосійчука, де мав свій осідок Український біблійний інститут; в Посадас, під зарядом пастора Михайла Пасічника.

Посвячення Народного дому в Трес Капонес (1933)

4. ГРОМАДСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ

4. 1. Організація громадського життя

Конкретні дані про початки громадської діяльності українських поселень знаходимо лише в Місіонес. Із споминів та всіляких записів у парафіяльних осередках бачимо, як на початку цього століття поставали там читальні, бібліотеки, хори, аматорські гуртки, школи українознавства тощо. Звичайно організаторами були там священники, які, крім своєї душпастирської праці, знаходили час і силу займатися громадською діяльністю. Як вже згадано, в 1910 році о. Ярослав Карп'як заложив в Апостолес першу читальню ім. Маркіяна Шашкевича, а його наслідник, о. Е. Ананевич, у 1912 році, читальню в Азара та соціальний клуб «Україна». Про цю діяльність о. Степан Вапрович у споминах пише таке: «...Звичайно я держався такого порядку, що старався заложити бібліотеку добрих і відповідно підібраних книжок коло кожної церкви...» А інший автор у споминах про працю о. С. Вапровича пише: «...Знов згаданий отець подбав, щоб будувати дім коло церкви і виголосив людям-парохіянам у Трес Капонес, щоби складали і давали на дім... на мешкання священника і на українську школу, а таксамо на читальню...»¹ Однак швидко виявилось, що було важко розбудити серед українських рільничих поселенців замилювання й потрібну жертвенність на продовження громадської праці. За короткий час почала занепадати діяльність товариств, творених з таким замилюванням й жертвенністю їхніх ініціаторів, а недавно збудовані домівки світили пусткою, як не стало ініціаторів-священиків. Про те пише Петро Карманський, відпоручник українського уряду, який у 1922 році відвідував українські поселення Південної Америки, збираючи допомогу українській державі, і побував також у Місіонес: «...В оселі (Апостолес) є мурована церква, й українська школа, в якій учиться 31 дітей, а врешті мертва читальня «Просвіти»...»² І було це 12 років після того, як заснував її о. Я. Карп'як.

Багато причин склалося на такий стан. Хуторянське життя призвичаювало до самотності, а важка боротьба за освоєння цілинної землі не залишала поселенцям ні часу, ні сили на якісь інші заняття. Коли до того додати ще великі віддалення між хуторами поселенців, то не диво,

1. Єп. Андрій Сапеляк: О. СТЕПАН ВАПРОВИЧ, МІСІОНАР-ІСПОВІДНИК, Рим 1970.

2. Петро Карманський: МІЖ РІДНИМИ В ПІВДЕННІЙ АМЕРИЦІ, Відень 1933.

що поселенці ставали щораз більше нечутливими на потреби громадської праці. Мінімальні спілкування із земляками заспокоювали всякі імпрези побутового характеру — весілля, христини, поминки тощо. А коли пригадати, що більшість поселенців у Місіонес походила з підгірських, національно мало свідомих околиць, то не диво, що громадська праця не могла тут розвинути широку. Про національну свідомість українських поселенців у Місіонес двадцятих років П. Карманський писав: «...На жаль, українці не проявили ще остільки свого національного життя, щоб врешті покласти край поглядам місцевих автохтонних жителів, що вони є буцім то „австро-поляками грецького обряду” і т. п. ...Всі українці римокатолицького обряду, а навіть десятки родин греко-католиків, вважають себе поляками, виявляють польський патріотизм на кожному кроці, не дивлячись на це, що ні слова по польськи не вміють сказати».³

Спроби організації громадського життя серед поселенців осілих у Буенос Айресі з околицями та у Беріссо були відразу після їхнього прибуття до Аргентини. На жаль, сьогодні немає про них конкретних записів чи інших вказівок. Існують тільки перекази про діяльність театральних гуртків, які поставали спонтанно для поставлення на сцені якоїсь п'єси, а після того, та ще евентуально після закінчення турне по відомих скупченнях поселенців, такі гуртки переставали існувати. Але цих, нехай і скупих відомостей вистачає, щоб побачити, що організація громадського життя серед міських поселенців пішла дещо відмінним шляхом і що серед них були інші поштовхи виявити діяльність. Правда, і тут було багато людей із слабкою національною свідомістю, але їх тут поселилося порівняно багато на малій території з добрими засобами комунікації, організаційна праця була на багато легшою, ніж серед сільських поселенців. З психологічного боку важливим було те, що громадські установи створили самі поселенці-робітники, без допомоги інтелігенції, бо її не було, а це давало більше почуття суцільності між організацією і її організаторами і загалом членства. Врешті, мабуть, найважливішим фактором була потреба власного середовища для духового відпруження. Після цілотижневої, звичайно фізичної, праці серед чужого, іншомовного оточення, з іншими звичаями, виконуючи часто роботи найнижчої і найменше платної категорії, український поселенець відчував пекучу потребу свого гурту. Тому й горнувся він до середовища, де міг розмовитись рідною мовою, зустрінути земляків і знайомих, згадати рідний край, довідатись про останні новини «з дому», послухати або й заспівати рідну пісню. Все це було тим притягаючим чинником, який створював підложжя для, майже спонтанного, виникнення громадських організацій.

3. Див. 2.

З усних переповідань виходить, що вже перед першою світовою війною існували в околицях Буенос Айресу і, мабуть, також у Беріссо аматорські гуртки театральної та хорової самодіяльності. Оповідають, що десь у 1914 році аматорський гурток ставив у Лявалльоль п'єсу Назар Стодоля, але той гурток не тривав довго з різних причин, головню через нестабільність праці, що доводило до частоті зміни місця замешкання, а разом з тим перервання контакту.⁴

Триваліше українське організоване життя міських поселенців починається з постанням Українського драматичного гуртка «Молода Громада» у 1924 році в Беріссо. Членами основниками цього товариства були: Андрій Байрак, Василь Коцюба, Іванна Мельник, Катерина

Аматорський гурток при т-ві «Просвіта» в Буенос Айресі (1933 р.)

Мельник, Агафія Никлевич, Володимир Серета, Андрій Стадник і Петро Худоб'як. Засновуючі сходи відбулися 10 лютого 1924 року. За кілька місяців свого існування це товариство скликало загальні збори, на які прибули 54 члени. На зборах рішено перейменувати гурток «Молода Громада» на товариство «Просвіта». Ця перша «Просвіта» прийняла статут «Просвіти» в Галичині, і стала членом матірньої «Просвіти» у Львові.⁵

4. Свідчення Н. Чоловського.

5. Іван Дідух: У 50-РІЧЧЯ ЗАСНУВАННЯ ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» В БЕРІССО, Календар «Просвіти» за 1974 рік. Буенос Айрес.

Незалежно від товариства у Беріссо, постало у тому самому році в Буенос Айресі інше товариство культурно-освітнього характеру, яке також назвало себе «Просвіта». По якомусь часі обидві ці «Просвіти» нав'язали між собою контакт і після довгих переговорів (більше року) дійшло до об'єднання. «Просвіта» в Буенос Айресі стала централею, а в Беріссо її першою філією, зберігаючи обидві фінансову незалежність. Перечитуючи протоколи перших засідань товариства «Просвіта» в Беріссо, в яких порушується справа злуки з «Просвітою» в Буенос Айресі, мається враження, що берісівська група того часу була національно свідомішою, ніж група в Буенос Айресі. Берісівчани висунули були, як передумову об'єднання, вимогу, щоб із статуту «Просвіти» в Буенос Айресі викреслити 6-ту статтю де сказано, що членами товариства можуть бути також особи не-української національності. Цю вимогу врешті виконано, і 1 серпня 1926 р. дійшло до злуки обох «Просвіт» в одне товариство. Після кількох років старань товариство «Просвіта» одержало формальне юридичне оформлення, враз із затвердженням статуту, 15 квітня 1932 року, за підписом тодішнього президента Аргентини ген. А. П. Хуста. Варто звернути увагу на те, що статут був поданий у міністерство судівництва ще на початку 1928 року, але його затвердження прийшло шойно чотири роки пізніше.⁶

Об'єднання обох «Просвіт» дало поштовх до творення нових філій в інших місцевостях. І так у 1926 р. постала друга філія «Просвіти» в дільниці Док Суд, портовому передмістю Буенос Айресу, де було (окрім Беріссо) мабуть найбільше скупчення українських поселенців. У 1935 році постала третя філія у Валентін Альсіна, також на передмістю Буенос Айресу. Рівночасно з пожвавленням громадської праці в Буенос Айресі та його околицях, почали поставати філії «Просвіти» в інших провінціях, де жили українські поселенці, а найактивнішими показалися — у Ляс Бреняс, пров. Чако (1932), у Трес Капонес, пров. Місіонес (1933), у Сан Бернардо й Віллія Ангеля, пров. Чако (1934), у Ля Ескандінава, пров. Мендоза (1934).

Культурно-освітній характер товариства «Просвіти» не задовольняв аспірацій усіх українських поселенців. Багато поселенців удержували тісний зв'язок з краєм, переживали також процес боротьби проти Польщі, дії УВО, пізніше ОУН. У зв'язку з тим, постають нові товариства: 26 квітня 1931 року відбулись основуючі збори товариства «Сокіл», яке, за взірцем крайового, поставило собі за завдання плекати фізичне, а зокрема військове виховання своїх членів, коли, в слухний час, треба буде повертатись до рідного краю. Два роки пізніше, 23 листопада 1933 року, відбулися основуючі збори (з участю близько 90 осіб) «Української стрілецької громади», націоналістичної організації, військово-політично-

6. Михайло Данилишин: «УКРАЇНЦІ В АРГЕНТИНІ», Буенос Айрес, 1979.

го характеру. У списку присутніх на основуючих зборах знаходимо імена людей, які довгі роки належали до проводу цього товариства — Михайло Приймак, Петро Малець, Іван Кривий, Теодор Хомишин, Іван Григорашук, Теодор Данилюк, Петро Грабинський. По кількох роках існування «Стрілецька Громада» об'єдналася в 1938 р. з подібним своїм характером товариством «Сокіл» в одне товариство, під назвою «Організація державного відродження України». Але вже за рік це товариство мусіло змінити назву на «Відродження» і набрало культурно-освітнього характеру. Занепокоєні діяльністю УСГ, а пізніше ОДВУ,

Члени «Стрілецької громади» та «Сокола»

польські, а також прокомуністичні, кола робили часто доноси до поліції про, нібито, «небезпечну» діяльність цих товариств, що, при загостреному контролю над чужинецькими організаціями, привело до поліційних обшуків, арештів, допитів провідних діячів тощо. Але ця поліційна нагінка не тільки не відстрашувала членів, але навпаки, надавала товариству престижу боротьби й жертви, і притягала молодих людей.⁷

Ще до об'єднання, «У.С.Г.» й «Сокола», ці товариства мали свої філії. Після об'єднання більшість з них стали філіями «Відродження»: у Беріссо (основана 1933 року), в Авеллянеді (основана 1936 року). Філія товариства «Сокіл» у місті Кордобі, віддаленому на 700 км від столиці Буенос Айрес, не визнала об'єднання з «У.С.Г.» і продовжувала діяти як самостійне,

7. І. Ч. Ч.: СОРОК ЛІТ, Календар «Відродження» за 1973 рік. Буенос Айрес.

культурно-освітнє товариство; на протязі деякого часу створила власні філії в кількох місцевостях провінції Кордоба.

Посилений рух громадської діяльності в тридцятих роках не видержав проби часу, головнo у тих осередках, де було мало українських поселенців. За кілька чи кільканадцять років перестали діяти філії «Просвіти» і «Відродження» в багатьох місцевостях. Зникли також інші товариства й організації, які постали в тридцятих роках — «Український національний клуб», заснований у 1931 році, «Спілка інженерів», від 1931 року, «Бюро опіки над українськими емігрантами», від 1932 року, «Січ», від 1931 року, «Союз українських монархістів-державників „Плуг і Меч”» від 1936 року, «Комітет українців в Аргентині», від 1943 р. та інші.⁸

Друга світова війна, зв'язані з нею надії та розчарування, врешті приїзд післявоєнної іміграції, викликали нове посилення громадської діяльності. До Аргентини приїхав ряд відомих українських особистостей: науковці — проф. д-р Юрій Полянський, проф. Євген Онацький, проф. д-р Богдан Галайчук; видавці — Микола Денисюк, Юліан Середяк; письменники й поети — Юрій Тис (Крохмалюк), Ігор Качуровський, Олексій Сацюк, Іван Евентуальний (Анатоль Галан); малюрі, графіки й скульптори — Борис Крюків, Володимир Ласовський, Олександр Климко, Константин Бульдин, Володимир Каплун; актори — Іван Григоренко, Василь Максимець, Тамара Лихолай, подружжя Кабанцевих, Тарас Микиша та інші. Наплив нових, висококваліфікованих людей причинився до відкриття нових філій, товариства «Просвіти» в Саранді (1942), Лявалльоль (1947), Вілля Караса (1948), Фльоріда, яка відтак перенеслась до Вілля Аделіна (1948), Сан Мартін (1950), Березатеґі (1951), Гудсон (1951), Сан Франціско Соляно (1957), Ісідро Касанова (1959), а також «Відродження» в Мунро (1947). Але нові люди, носії нових ідей та переконань, не завжди знаходили собі місце у рамках існуючих вже товариств чи організацій, і вони дали привід до виникнення нових. Постали: «Братство св. Покрови» в 1948 р., яке об'єднувало православних українців, і якого головою довгі роки був о. протоп. Борис Арійчук; «Українське католицьке об'єднання» в 1951 р., організатором і першим головою якого був о. д-р Володимир Ковалик ЧСВВ, «Український допомоговий комітет» в 1947 р., «Український клуб» в 1947 р., «Союз українок» в 1948 р., «Український пласт» в 1949 р., «Спілка українських науковців, мистців і літераторів» в 1949 р., «Український інформативно-видавничий інститут» в 1949 р., «Спілка української молоді» в 1950 р., «Братство Українських Січових Стрільців» в 1950 р., «Братство колишніх вояків I-ої дивізії УНА» в 1951 р., «ДОБРУС» в 1953 р., «Союз українсько-аргентинських студентів» в 1953 р., «Союз українських купців, промислов-

8. Євген Онацький: АРГЕНТИНА, Гаслова частина Енциклопедії Українознавства. Том I-ий. Париж-Нью-Йорк, 1955.

ців та професіоналів» в 1954 р., «Педагогічна громада» в 1957 р., «Театральна студія ім. Леся Курбаса» в 1952 р., «Союз українських ветеранів» в 1953 р., «Товариство сприяння УНРаді» в 1953 р., «Легіон ім. Симона Петлюри» в 1953 р. Дещо пізніше постали: «Філія Українського католицького університету ім. св. Климентія папи» в 1966 р., «Комітет побудови пам'ятника Тарасові Шевченкові» в 1967 р., «Товариство української студіюючої молоді» в 1968 р., «Товариство українсько-аргентинських високошкільників» в 1972 р., «Об'єднання жінок Просвіти» в 1973 р., «Організація українок Відродження» в 1974 р., «Організація української молоді при Відродженні» в 1974 р., «Комітет за патріархат У.К.Ц.» в 1975 р. Місцем осідку всіх цих товариств, організацій та інституцій було місто Буенос Айрес з найближчими околицями.

Роздрібнення українських громадських сил та нездорове суперництво дуже послаблювали громадську працю, головню на відтинку зовнішніх зв'язків, інформації та представництва. З огляду на потребу репрезентативного тіла у виступах перед чужинцями, після довгих переговорів, скликано перший Конгрес українців в Аргентині в 1947 році, на якому створено Українську центральну репрезентацію і вибрано першу управу, очолену Володимиром Савичем, одним із провідних членів товариства «Просвіта». З упливом часу до УЦР ввійшли усі українські самостійні товариства в Аргентині, за винятком «Аргентинсько-українського клубу» в Апостолес. Не ввійшли до УЦР радянофільські товариства, які співпрацювали з радянською амбасадю в Буенос Айресі: «Товариство ім. Тараса Шевченка», «Товариство ім. Івана Франка», «Товариство ім. Миколи Островського», «Клуб ім. Володимира Маяковського». Деякі подані назви стосувалися до того самого товариства; коли влада розв'язувала одне товариство, то на його місце творено інше.

4. 2. *Характер громадської діяльності*

Діяльність українських товариств в Аргентині проходила в ділянках: культурно-освітній, політичній, виховній, професіональній, інформативній і товарисько-відпочинковій. У деяких випадках товариства обмежували діяльність тільки до деяких, вище названих ділянок громадської праці, інші, в першу чергу великі, намагалися охоплювати якнайбільше ділянок.

Товариство «Просвіта», як вже було згадано, виникло головню з потреби вияву культурно-освітньої дії, поминаючи стимули групової приналежності та товариського контакту. В тому напрямку і виявлялася його початкова праця. Як централь, так і філії старалися творити власний театральний аматорський гурток, хор, танцювальну групу, відтак зорганізувати бібліотеку, Рідну Школу, курси навчання читати й писати по

українському. Всю цю працю вели здебільша аматорськими силами, у вільний від праці час, отже не диво, що її рівень не був надто високий. Проте вона становила життєвий зміст товариства, оправдувала саме його існування, бо головно хори, балети та театральні постановки гуртували широкі кола наших поселенців. Імпрези відбувалися звичайно з нагоди різних національних річниць, в яких промови чергувалися з мистецькими виступами. Після концертів чи театральних виставок звичайно влаштовували танцювальні заходи.

Праця товариства «Відродження», хоча була запланована і початково ведена в іншому, фізично-військовому вишкільному характері, з впливом часу перейшла також на культурно-освітню ділянку найефективнішу для охоплення ширших кіл поселенців. Але, вступаючи у цю ділянку пізніше, товариство «Відродження» не досягнуло такого впливу серед поселенчої громади, який мала «Просвіта». У висліді дублювання праці, між обома цими товариствами дійшло до, не завжди здорового, суперництва за вплив в громаді. Коли ж «Просвіту» перебрали прихильники ОУНр (бандерівці), а «Відродження» прихильники ОУНс (мельниківці), то ворогування загострилося ще й через партійний антагонізм. Інші, названі вище товариства гуртувалися, більш чи менш відкрито, або довкола товариства «Просвіта», або довкола «Відродження», або старалися зберігати «неутральну позицію», але з бігом часу і зміною людей у керівництвах, також схилилися до того чи того табору.

Дім «Просвіти» в Буенос Аїресі

Позитивними були старання товариств, в першу чергу «Просвіти» і «Відродження», придбати власні домівки. Того роду нерухоме майно не тільки полегшувало працю, але й накладало на керівництва товариств зобов'язання придбати фонди, а це в свою чергу заставляло посилювати імпрезову діяльність і організувати виструнчену адміністративну структуру. «Просвіта» була першим товариством, яке придбало власні домівки. У 1930 році вона мала вже дві власні домівки, «Народні доми» — одна в місцевості Беріссо, друга, посвячена о. С. Вапровичем, на передмісті Буенос Айресу — Док Суд. Правда, ця друга була дуже скромна, збудована з дерева й бляхи, але у цій портовій дільниці, з огляду на поганий ґрунт, у той час майже всі хати так будовано. Також 3 інші центральні та філії товариств «Відродження» й «Просвіти» набули власні приміщення. Остання післявоєнна імміграція застала у Буенос Айресі з околицями шість «Народніх домів», але жодної церкви. Чотири «Народні доми» належали «Просвіті», два «Відродженню».

Будинки того часу були радше скромні, в порівнянні до тих, які пізніше збудовано на їх місці. Вони склалися звичайно з трьох або чотирьох кімнат, де приміщалися канцелярія, бібліотека, театральна гардероба і з великого подвір'я, в глибині якого була сцена. Це подвір'я, чи з еспанська «патійо», служило за театральну залю і на місце забав й розваг. З приїздом імміграції наприкінці 40-вих і на початку 50-тих років та пожвавленням громадської праці, виникла потреба перебудови тих домівок і достосування їх до нових обставин. Отже будовано нові, гарні доми, з просторими залами і численними кімнатами. Однак, швидко виявилось, що самих домівок для притягнення членства, зокрема молоді, народженої вже в Аргентині, не вистачало. Беручи за взірць заходи українських поселенців у Північній Америці, вирінула думка влаштувати відпочинково-спортові оселі. Першу таку оселю, названу відтак «Веселка», закупило у 1967 р. товариство «Просвіта», при активній співдії всієї колонії Буенос Айресу й околиці. Кілька років пізніше, в 1972 р., також товариство «Відродження» купило оселю-хутір та назвало її «Калина». Крім цих двох великих товариств ще тільки «Пласт», при допомозі пластунів з інших країн, при матеріальній піддержці Блаженнішого киянина Йосифа Сліпого і при доброзичливості оо. Василян, купив у 1963 р. вакаційну оселю в Пунта Індіо, а в 1974 р. власну домівку в Буенос Айресі. До того часу «Пласт» приміщувався при українській парафії, а інші його осередки знайшли собі притулок при місцевих українських церквах, або філіях «Просвіти» чи «Відродження». Інші товариства, подібно як «Пласт», приміщувались або при українських церквах або великих товариствах, або винаймали приміщення. Таке приміщення винаймав «Український допомоговий комітет». Пізніше це приміщення перебрали «Союз українських купців, промисловців і професіоналів» та «Український клуб», а за їхньою згодою користали з

нього також «Союз українок», «САУС», «СУВА» та «Українська центральна репрезентація». За деякий час власники дому запропонували українським товариствам купити приміщення на власність, або опустити його. Не зумівши роздобути достатніх фондів, наші товариства мусіли опустити це приміщення і знайти собі пристановища при церквах чи інших товариствах.

Відомо, що вся громадська праця проходить завдяки ініціативі, прикладові та жертвенності провідних людей в товариствах, їх філіях чи відділах. Відсутність таких людей доводить неминуче до занепаду товариства чи його клітин. Тому тут назвемо особи, які вклали найбільше праці в різних товариствах.

У товаристві «Просвіта» до найбільш відомих діячів треба назвати в централі — Михайло Данилишин, Володимир Савич, Михайло Хамуляк, М. Заболотний, О. Кузьмич, В. Косюк, О. Галатьо, Ю. Середяк, М. Самоверський, В. Вербицький, С. Бігун, Б. Качор; у філії Беріссо — М. Сидор, М. Соколюк, М. Дідух, С. Никон, О. Юзва, мгр. Я. Дикий; у філії Док Суд — С. Кашуба, І. Цьвях, М. Корбутяк, В. Колодій, В. Максимів; у філії Валентін Альсіна — А. Бреус, М. Загребельний, В. Агрес, Т. Михайлів; у філіях Сан Мартін й Вілля Аделіна — С. Лотоцький, Д. Тимочко, Д. Дзямара, І. Танасійчук; у філії Лявалльоль — П. Крижанівський, Б. Вітошинський, В. Качурак, В. Каплун.

У товаристві «Відродження» багато праці вклали у централі — І. Кривий, П. і М. Грабинський, П. Малець, І. Юрків, проф. Є. Онацький, І. Чарнецький, М. Мушинський, Б. Яхно, В. Котульський, І. Карвацький, Б. Коваль, Л. Філь, М. Паславський; у філії Авеллянеда — мгр. М. Рубінець, М. Атаманюк, І. Регей, Д. Пена, Д. Полотнянка; у філії Мунро — М. Дорош, М. Цьоп, Р. Зінько, І. Рудик; у філії Беріссо — П. Коцьовський, Г. Тимчишин, Ю. Забюк, І. Николяк.

В інших товариствах працювали жертвенно: в «УКО» — о. В. Ковалик ЧСВВ, о. Й. Галабарда ЧСВВ, ред. М. Денисюк, ред. Г. Голіян, інж. О. Іваник, д-р Б. Галайчук; у «Братстві св. Покрови» і в середовищі прихильників УНР — о. Б. Арійчук, о. С. Сергійчук, арх. М. Сліпченко, О. Римський, І. Бойко, Д. Кашка, М. Данилюк, О. Бандура, М. Лівша; в «У.І.В.І.» — інж. Ю. Крохмалюк, д-р В. Малецький, Д. Романишин, ред. Ю. Середяк, В. Косюк, Б. Качор, І. Жибак, О. Галатьо; в «Пласті» — мгр. П. Гресько, інж. П. Клим, мгр. М. Кльось, інж. Р. Ільницький, д-р Б. Галайчук, д-р М. Василик, мгр. І. Липинський; в «Союзі українок» — Е. Крушельницька-Стернюк, Н. Онацька, д-р Л. Макаруха-Іваницька, Г. Середяк, Л. Тауридзька, Е. Мурашко, Е. Іваник; у «С.У.В.А.» та інших комбатантських організаціях — дир. Б. Яхно, проф. С. Липинський, Ю. Моссора, Б. Литвинович, С. Тауридзький; у «С.А.У.С.», а відтак у «Т-ві аргентинсько-українських високошкільників» — ліц. О. Яхно, інж. Ю. Іваник, арх. О. Хам, д-р В. Похияк; в «Українському клубі» — Й.

Ткачук, інж. Ю. Грех, проф. Б. Попель, М. Стернюк, М. Григоращук; у «С.У.М.» — М. Рокуш, М. Бурчак, О. Балук, Д. Данилишин, О. Стрига; у «Т.У.С.М.» — І. Василик, д-р Я. Тауридзький; у «Соколі» (Кордоба) — П. Палашевський, І. Несторович, І. Голоцван. Врешті в діяльності «Центральної репрезентації» багато труду на провідних позиціях вклали — В. Савич, І. Григоращук, проф. Є. Онацький, Т. Хомишин, С. Біян, д-р В. Іваницький, О. Кузьмич, мгр. М. Рубінець, арх. М. Сліпченко, Т. Данилюк, Л. Філь, О. Галатьо, В. Косюк, В. Котульський та інші. Багато прізвищ призабулося і на цьому місці згадано тільки про тих, кого ще пам'ятають живі співучасники і які працювали в активних товариствах.

Громадська діяльність українських поселенців в Аргентині переживала світлі й похмурі часи. Коли існувала згода й співпраця між товариствами й організаціями, українська громада, очолювана звичайно «У.Ц.Р.», досягала значних успіхів, особливо на відтинку зовнішньої інформації та в публічних виступах. До таких успішних виявів можна

*Українська центральна репрезентація складає вінок перед пам'ятником
ген.Сан Мартіна*

зарахувати велику маніфестацію, зорганізовану з нагоди відзначення 40-вих роковин проголошення української держави, під час якої колони маніфестантів проходили вулицями Буенос Айресу. В одному з кращих готелів міста відбулась пресова конференція й прийняття, в якому взяли участь представники багатьох поневолених Росією народів і члени

дипломатичних місій деяких держав. Успіхом була участь представників УЦР (М. Рубінець) та членів інших товариств із піддержкою УЦР (О. Хам) у різних міжнародних конгресах та авдієнціях у президентів деяких держав (В. Косюк та інші у президента Чіле), де вони, як речники української колонії в Аргентині, заступали інтереси українського народу.

Завдяки заходам української громади урядові чинники дали українські назви вулицям, при яких містились українські установи або церкви. У місті Буенос Айрес існувала вже здавна, мабуть ще з того часу, коли уряд президента Г. Ірігоєна визнав був українську державу в 1921 році, одна вулиця під назвою «Україна». Після другої світової війни,

Таблиця „Україна” на фасаді дому філії «Просвіти» на Валентін Альсіна

заходами українських поселенців, названо «Україна» ще вулиці у Беріссо, при якій міститься українська католицька церква, дім сс. Василянок та дім «Просвіти»; у Вілля Аделіна, при якій стоять укр. кат. церква, дім сс. Василянок і домівка «Просвіти»; у Лявалльоль, де є укр. кат. церква й дім сс. Служебниць; у Мунро, при якій є домівка філії «Відродження»; у Кордобі, де міститься домівка товариства «Сокіл»; в Апостолес, де названо «Україна» широку авеніду-бульвар. Крім «Україна» зустрічаємо ще такі назви вулиць: «Іван Франко» у Вілля Караса, де стоїть дім філії «Просвіти»; «Тарас Шевченко» в Апостолес, при якій є укр. кат. церква та школа оо. Василян; «Іван Сенишин», також в Апостолес, для вшанування

пам'яті українського священника і довголітнього суспільного діяча того міста.⁹

Великим досягненням був дозвіл на здвигнення пам'ятника Тарасові Шевченкові в одному з найкращих парків міста Буенос Айрес. Пам'ятник, роботи мистця Молодожанина, відкрито у 1971 році. За прикладом громади у Буенос Айресі, поселенці міста Апостолес поставили в 1977 р. також пам'ятник Шевченкові, а в 1978 відкрито третій пам'ятник у місті Обера на площі «Україна». До пам'ятників треба зарахувати також таблицю з назвою «Україна», вмуровану на «Площі Національностей» у місті Ля Плята, столиці провінції Буенос Айрес, де кожного року представники української громади вивішують 22 січня український прапор. З цього приводу радянська амбасада в Аргентині склала протест.

4. 3. *Організаційний стан української колонії в 1978 році*

Виїзд великої кількості українських поселенців з Аргентини, в першу чергу інтелігенції, смерть багатьох провідних діячів або стареча неміч, а з другого боку брак зацікавлення молодшого покоління громадською працею, довели до поважного занепаду діяльності багатьох товариств, головно у провінціях, а часто навіть до повного їх зникнення. Також деякі «формально» існуючі товариства, вже від років не скликали загальних зборів, чи то через брак членства, чи через повне збайдужіння. У 1978 році вели ще менш-більш нормальну діяльність централі великих товариств і деяких менших у Буенос Айресі, та кілька філій центральних товариств недалеко Буенос Айресу. Незалежно від ступіня їх діяльності, наводимо нижче список товариств, що входять, або не входять до «У.Ц.Р.», з короткою заміткою про їхню діяльність, структуру та керівництво.

Українська центральна репрезентація (Representacion Central Ukrania, Maza 150, Buenos Aires): голова управи — Володимир Котульський, голова ради — Осип Галатьо. Від 9-го Конгресу в 1974 році, коли усунено дотогочасного голову управи д-р В. Іваницького, товариство «Просвіта» та його прихильники перейшли з опозиції до активної співпраці. Останнім часом «УЦР» скерувала свої намагання головним чином на координацію праці між товариствами, на влаштування спільних відзначувань важливіших національних роковин і на ведення зовнішньої інформації та плекання зовнішніх зв'язків.

Товариство «Просвіта» — централя і 16 філій. Адреса: Asoc. Cultural «PROSVITA», Soler 5039, Buenos Aires. Діяльність культурно-освітнього характеру. Голова — Осип Галатьо. При товаристві існували: «Рідна

9. x x x : НОВІ ДОСЛІДИ УКРАЇНСЬКОГО ПОСЕЛЕННЯ В АРГЕНТИНІ. Календар «Просвіти» за 1978 рік. Буенос Айрес.

Школа», балет і відпочинкова оселя «Веселка». При більшості філій існують «Рідні Школи», хори, драматичні гуртки, капелі бандуристів тощо. Товариство видає тижневик «Українське слово». Товариство має двадцять домів — приміщення в централі й філій.

Товариство «Відродження» — централя й 4 філії. Адреса: Asoc. Cultural RENACIMIENTO, Maza 150, Buenos Aires. Діяльність культурно-освітнього характеру. Голова — Роман Зінько. При товаристві існували «Рідна Школа», жіночий хор та відпочинкова оселя «Калина». При деяких філіях діяли «Рідні Школи», спортові дружини тощо. Товариство видає тижневик «Наш Клич» і посідає чотири дома.

«Братство св. Покрови» при УАПЦ: централя й дві філії. Адреса: Hermandad Sta. Virgen del Patrocinio, Tarija 4063, Buenos Aires. Голова о. Степан Сергійчук. Братство користало з приміщень при церквах. Братство та його філії опікувалися церквами у своїх парафіях. Воно видавало неперіодично церковний журнал «Дзвін».

«Українське католицьке об'єднання» (УКО) — централя і п'ять філій. Адреса: Union Catolicos Ucranios, R. L. Falcon 3960, Buenos Aires. Воно користує з приміщень при парафіях, а об'єднує: «Братство св. Володимира» та інші парафіяльні братства, «Марійські дружини», «Апостольства молитви», парафіяльні «Рідні Школи» та їхні батьківські комітети. Опікун УКО — владика Андрій Сапеляк, голова — д-р Михайло Василик. Діяльність: допомога у веденні парафій, опіка над школами та спорадична харитативна допомога, головно незаможній студіюючій молоді з провінцій.

Установи, які симпатизують з товариством «Просвіта»: Кредитова кооператива «Фортуна», голова управи — Василь Косюк, директор — Е. Зварич, чотири урядовці (пересічно), осідок у «Просвіті»; «Український інформативно-видавничий інститут» (УІВІ) із завданням інформувати еспанський світ про українські справи голова — ред. Юліян Середяк. До недавна редагував еспанськомовний бюлетень «А.Б.Н.» — «Спротив і визволення», аргентинський журналіст Мартінес Кодо. Натепер слабка діяльність. Осідок у централі «Просвіти». «Спілка української молоді» (СУМ) має завдання виховувати молодь в українському, націоналістичному дусі; відбуває періодично сходина та влаштовує річні табори, здебільша в оселі «Веселка». Голова — М. Рокуш. Осідок у централі «Просвіти» та в її філіях.

«Об'єднання жінок Просвіти» (ОЖП) допомагає в культурно-освітній праці «Просвіти» — голова Галина Шафовал, осідок у «Просвіті». «Товариство української студіюючої молоді» (ТУСМ) об'єднує студентів та випускників університетів. Голова — адв. Я. Тауридзький. Останньо діяльності не виявляє. Осідок у «Просвіті».

Установи, які симпатизують з товариством «Відродження»: Кредитова кооператива «Відродження», голова управи — Володимир Паслав-

ський, директор — Богдан Литвинович, пересічно сім урядовців. Кооператива має власний дім, в сусідстві з домом «Відродження». «Організація українок Відродження» (ОУВ) має завдання допомагати управі товариства «Відродження» та вести культурно-освітню працю. Голова — А. Зінько. Осідок у домі в центральній «Відродження». — «Організація української молоді» (ОУМ) має завдання виховувати молодь в українському та націоналістичному дусі. Останньо мало діяльна. Голова — Ю. Паславський. Осідок у товаристві «Відродження» — центральній та філіях.

Товариства, які стоять на позиціях «Української національної ради (УНР): «Товариство сприяння урядові УНР». Останньо мало діяльне. Голова — арх. М. Сліпченко. Винаймають приміщення. Адреса, як Братства св. покрови УАПЦ.

— «ДОБРУС» — об'єднує колишніх репресованих в СРСР та їх нащадків. Останньо не діяльне. Голова — О. Римський. Осідок у приміщенні «Товариства сприяння УНР». — «Легіон ім. Симона Петлюри» об'єднує українців, колишніх вояків різних армій. Останньо не діяльний. Голова — інж. Д. Кашка. Осідок у «Товаристві сприяння УНР». — Кредитова кооператива «Тризуб», голова управи — І. Бойко, директор — М. Сліпченко. З огляду на фінансові труднощі останньо перестала вести працю. Осідок у приміщенні «Товариства сприяння УНР».

Товариства партійно не заангажовані: «Український Пласт», організація молоді для українського патріотичного та всебічного самовиховання, веде періодичні сходи гуртковою системою і влаштовує щорічно табори для дітей та для молоді (переважно у власній оселі в Пунта Індіо). Голова Крайової пластової старшини (КПС) — І. Василик, голова Крайової пластової ради (КПР) — д-р М. Василик. Осідок у власному домі. Адреса: Asoc. Juvenil PLAST, Enrique Rodó 2868, Buenos Aires.

— «Союз Українок» упродовж довгих років провадив референтуру суспільної опіки при УЦР. Голова — Е. Іваник. Адреса для листування — кооператива «Відродження».

— «Союз аргентинсько-українських студентів» (САУС) об'єднує студентів університетів, а також учнів останніх років середніх шкіл. Голова — В. Іваник. Адреса для листування — кооператива «Відродження». Останньо не діяльний.

— «Союз українських купців, промисловців та професіоналів» об'єднує головню осіб двох перших професій. Голова — Я. Тракало. Адреса для листування — кооператива «Відродження».

— «Український клуб» має завдання вести культуру та товариську діяльність. Голова — інж. Ю. Іваник. Останньо мало діяльний. Адреса для листування — кооператива «Відродження».

— «Союз українських ветеранів в Аргентині» (СУВА) об'єднує

колишніх вояків різних військових формацій. Голова — Богдан Яхно. Адреса для листування — кооператива «Відродження».

— «Братство Українських Січових Стрільців» (БУСС) об'єднує колишніх членів цієї військової формації. Голова — Богдан Яхно. Адреса, як вище.

— «Братство I-ої дивізії УНА» об'єднує колишніх дивізійників. Голова — С. Тауридзький. Адреса для листування — кооператива «Відродження».

— «Педагогічна громада» об'єднує учителів «Рідних Шкіл», що діють при різних товариствах. Голова — Т. Моссора. Адреса для листування, як вище.

— «Комітет будови пам'ятника Тарасові Шевченкові», створений для виконання конкретного завдання, продовжує існування. Голова — д-р В. Іваницький. Адреса — кооператива «Відродження».

— «Комітет за патріархат української католицької церкви» постав при управі УЦР, пізніше перетворився у самостійне товариство. Голова — мгр. А. Хлопецький. Адреса — кооператива «Відродження».

— «Товариство аргентинсько-українських високошкільників в Аргентині» (ТАУВА) об'єднує абсолювентів різних університетів та високошкільних курсів як українського, так і не-українського походження. Голова — арх. О. Хам. Адреса для листування — кооператива «Відродження».

— «Українське товариство „Сокіл”» має завдання вести культурно-освітню працю. Голова — П. Несторович. Адреса: SOKIL, c. Ucrania 871, Cordoba, prov. de. Cordoba.

— «Український соціальний клуб» в Апостолес має завдання вести культурну та товариську діяльність. Клуб постав з колишньої філії «Просвіти» в цьому місті. Він нормально не входить до УЦР, хоча співпрацює з нею, якщо виникне потреба. Голова — П. Михаленко. Адреса для листування: Club Social Ucrano, Apostoles, prov. de Misiones.

Більшість організацій лівого напрямку, що більш чи менш відкрито співпрацювали з Радянським Союзом, останньо слабо діяльні, а деякі перестали взагалі працювати відкрито. Тому відомості про характер їхньої діяльності дуже скупі і не завжди достовірні.

4. 4. *Участь у суспільно-політичному житті країни поселення*

У порівнянні до кількості українських поселенців та їхнього вкладу в розбудову економіки країни, їхня участь та вплив на суспільно-політичне життя країни невеликі. За винятком д-р Богдана Галайчука, професора університету, знавця міжнародного права, який працював довгі роки радником міністерства закордонних справ, мені невідомо, щоби хтось

із наших поселенців та їх нащадків, займав визначніше становище в центральному державному апараті або в муніципальному уряді столиці Буенос Айрес.

Натомість у провінціях, де українські поселенці осіли більшими групами — Місіонес і Чако, їхня участь помітна. Як вже було згадано, одним з перших українців, що брали активну участь у суспільно-політичному житті країни, був о. Іван Сенишин. Він був, кілька років підряд, посадником міста Апостолес і довгий час членом міської ради.¹⁰ Крім нього в цьому ж таки місті пост посадника займав, кількома наворотами, Олександр Варениця, що був вибраний також послом до провінційного парламенту в Посадас. Посадником в Апостолес був також купець Юрій Остапчук. З провінції Місіонес походив Ролянд Гнатюк, син українських поселенців, активний діяч партії юстиціалістів (пероністів), який був вибраний у 1973 році сенатором від округи Ля Плята, пров. Буенос Айрес. У провінції Чако вибився Аркадій Балук, також уроджений вже в Аргентині, якого вибрано посадником містечка Сан Бернардо.

Відомо, що українські поселенці дали поважний вклад у розбудову аргентинської католицької церкви. Численні особи українського походження працювали як латинські священники або члени монаших чинів; один з священників був висвячений на єпископа.

Досить поважною була участь українських поселенців та їх нащадків у різних ділянках політичного й суспільного життя. Багато з них працювало у ділянці шкільництва, як учителі народних, середніх або й високих шкіл; при поліції і війську, хоча досі ніхто з них не дослужився високої ранги генерала, або навіть полковника. У ділянці медицини працювало багато лікарів, а деякі з них були директорами шпиталів. Подекуди наші люди працювали високими урядовцями у великих приватних або державних фірмах. Траплялися випадки, що нащадки українських поселенців працювали на досить високих становищах у провінційних урядах (Гілярій Геляс, у пров. Ля Пампа), або як дорадники деяких державних інституцій.

10. Г. Шляхитський (о. В. Ковалик): УКРАЇНЦІ В МІСІОНЕС, Ювілейний Альманах журналу «Життя». Апостолес, 1972.

5. КУЛЬТУРНА ІНТЕГРАЦІЯ

5. 1. Побутова культура

Побутова культура українських поселенців в Аргентині виявилася успішним засобом збереження їхньої групової ідентичності на протязі довгих років. Це явище помітне зокрема серед тих сільсько-господарських поселенців, які осіли великими групами на слабо заселених землях. Їхній контакт із населенням іншого походження був радше спорадичний і мінімальний, зокрема в початках поселення. Іншу ситуацію мали поселенці, які осідали в околицях густіше заселених або в містах.

До основних складових елементів побутової культури треба зарахувати:

- а) звичаї пов'язані із святкуванням календарного циклю; Різдво, Великдень, Зелені свята, Йордан, Спаса, Андрія;
- б) звичаї пов'язані з родинними подіями: весілля, похорони, поминки, христини, ім'янини тощо;
- в) форми поведінки в щоденному спілкуванні: відношення дітей до батьків та загалом старших осіб, привітання, співжиття в родині, відношення до гостей;
- г) плекання народних пісень, танців, зберігання казок, переказів та легенд, уживання народної ноші, типічних для вжитку або для прикраси всіляких речей, готування традиційних страв.

Застосування в практиці цих елементів побутової культури різне, залежно головно від місця поселення імігрантів, місцевості їхнього походження, приналежності до певної соціально-економічної верстви тощо. Назагал збереглося воно більше серед поселенців сільсько-господарських, осілих більшими групами, ніж серед невеличких груп або осілих у містах. Зберігання елементів побутової культури серед сільських груп є радше спонтанне, серед міських поселенців або поселенців розсіяних, якщо загалом плакається, то радше свідомо, часто під впливом церкви чи громадських установ.

Щодо святкування річних релігійних свят, то велика більшість поселенців, як сільсько-господарських, так і міських, яка не є атеїстичною або релігійно байдужою, зберігає їхню формальну релігійну частину. Побутова частина цих святкувань збереглася краще в сільсько-господарських поселеннях, ніж у міських. З опиту переведеного серед 28 родин (19 з Місіонес і 9 з Формоси) впливає, що 25 з них подають на Свят вечір кутю (часто називають її просто — пшеницею) і співають коляди, але

рівночасно споживають також страви притаманні різдвяним звичаям місцевого населення («пан дутьсе» — солодке печиво, подібне дещо до паски, та «сідру» — вино з яблук). Під час Великодня українські поселенці як у селах, так і в містах часто несуть святити паски (в місцевого населення такого звичаю нема), але майже ніде не співають гагілок, ані не виводять хороводів. Звичай замаювати в час зелених свят чи посвячувати овочі на Спаса, зберігся, мабуть, ще тільки у Місіонес, частково у Формосі, Чако й Мендосі. Для ілюстрації форми збереження народних звичаїв наводимо розповідь одної дівчини, народженої в Місіонес, недалеко від Апостолес, про те як у них святкують Різдво.

«Святкування Різдва починається святочною вечерею Святого вечора. Цілий день перед Різдвом уся родина звичайно постить. Свят вечір починається, коли на небі появиться перша зірка, як символ вифлеємської зірки. Поки засісти до святвечірного стола, уся родина молиться перед вертепом. У головному куті їдальні ставлять діда, себто рослину кукурудзи, чи сніп пшениці або жита, як символ дарунків пастухів народженому Ісусові. Там стоїть цей дідо аж до 5-го січня, то є другого Святвечора. Також батько або мати, кладе під стіл трохи сіна, сідло з коня тощо, символізуючи так вифлеємську стаєнку. Коли в родині є діти, то вони влазять під стіл, до тієї „стаєнки” представляючи собою всяких домашніх звірят наслідують їх голоси, щоби показати, що і звір'ята раділи з народження Ісуса. Після молитви родина засідає до стола, а мати подає вечерю. Першою подається варену пшеницю з медом, а відтак інші страви, найбільше всякого роду пироги (вареники), зроблені з п'юре з картоплі, з фасолі чи з батати (солодка картопля) аж поки не дійдеться до дванадцять страв, закінчуючи звичайно солодким печивом. По закінченні вечері співають колядок, починаючи звичайно з Бог Предвічний. Цей ночі не збирають накриття зі стола, бо вірять, що цей ночі приходять на Святу вечерю душі померлих з родини. Для них залишають відхиленим одне вікно на цілу ніч.

Опівночі родина іде на Службу Божу, після якої збираються групи колядників, дітей і молоді окремо, жінок окремо і чоловіків окремо. Ці групи ходять відтак хата від хати, співають колядок та складають побажання щастя й добробуту голові родини. Ці групи колядників носять зі собою дзвінок, яким повідомляють господарів про своє прибуття. Коли в час приходу колядників в хаті є присутні дві родини, колядники співають колядок кожній родині окремо. Колядників винагороджують грошовим датком, а зібрані так гроші з коляди ідуть потім на потреби парохії.

День Різдва є доброю нагодою для відвідин родин. Звичайно родини збираються у хаті батьків. Приходять жонаті вже сини й дочки і всі разом засідають до святкового обіду, під час якого здебільша подають ті самі страви, які були приготовані на Святвечір. В цей день вже можна їсти також м'ясо.

Треба ще додати, що на Святвечір господар годує добре худобу, чистить, а по вечері несе худобі трохи соли. Люди вірять, що цієї ночі звірята говорять між собою, тому й доглядається їх добре, щоби добре говорили про господаря та поважали його відтак цілий рік. Різдвяні свята обходиться три дні.

Ритуал другого Святого вечора такий самий як і першого, з деякими незначними різницями, як, наприклад, та, що з колосків з „діда” роблять невеликого хреста і ставлять його в полумисок з вареною пшеницею, символізуючи в той спосіб хрищення Христа в Йордані!¹

Побутовий ритуал обходження, наприклад, різдвяних свят, серед міських поселенців, якщо навіть подекуди зберігся, зазнав поважних змін. Поминаючи інші прикмети даної пори року, коли замість снігу й холоду панує жар, що часто доходить до 40 ст. Ц., ніхто не чекає першої зірки (якої в містах не так легко й побачити), ніде в хаті не ставлять на покутті дідуха, не подають дванадцять страв. У кращому випадку готують, окрім куті, ще борщ, вареники, капусту й голубці. Кутю часто подають при кінці вечері, як десерт, котрий можна їсти або й ні, через що кутя втрачає свій символічний, містичний характер. У багатьох випадках куті вже не готують, головно серед молодих родин, а, за тутешнім звичаєм, печуть «асадо», тобто жарене на вільному вогні м'ясо, або подають холодні страви, часом ще борщ чи вареники. Затратився також здебільша ритуал обходження Святвечора і рідко міські поселенці співають коляди, «із сорому перед сусідами». Буває, що коли в таких родин з'являться колядники з якогось товариства чи парафії, то їм дають «коляду» і просять не співати, щоби сусіди не звертали уваги. Приблизно двадцять років тому завівся в Буенос Айресі звичай, за почином пластової організації, влаштовувати спільну ялинку, тобто святвечірню зустріч, із традиційними українськими стравами. Цей звичай поширився й на інші товариства. І так стало знову популярним влаштування Святвечора за старим традиційним звичаєм, дещо пристосованим до інших обставин.

З побутових звичаїв, пов'язаних із святкуванням родинних подій, серед міських поселенців зберігся ще хіба звичай, що часто молода пара вінчається в товаристві «дружок і дружбів», чого не знає місцеве населення. У сільських поселеннях ці звичаї збереглися подекуди майже без змін. Наприклад, про весільні звичаї вище згадана особа розказує: «Коли хлопець і дівчина задумають подружитися, тоді молодий посилає до молоді старостів. Цей звичай полягає на тому, що молодий іде разом з якоюсь старшою особою, родичем або іншим, до хати молоді просити у батьків молоді її руки. Коли погодяться, то зразу назначають день «злагоди», себто полагодження приданого для молоді. В цей день приходять батьки до хати молоді і, полагодивши справу приданого,

1. Свідчення Марти М. Глинки.

назначують дату цивільного шлюбу, який відбувається омоло місяць скорше від церковного шлюбу таї властивого весілля. Перший день весілля називається „коровай”. В хаті молоді печуть колачі, варять холодець (гишки), голубці, борщ, вареники, коли весілля невелике, роблять ковбаси зі свинячого м’яса. З напиків приготувляють тільки вино й горілку, для того ставлять на столи по дві чарки. Коли починається коровай, для молоді плетуть вінок з природних квітів, в якому вона відтак, разом з дружками, відвідує рідних та знайомих та запрошує їх на весілля. При тому молода несе з собою колача й частує ним дітей у хатах, до яких заходить. На другий день батько везе молоду до церкви у гарно прибраному возі, запряженому також прибраними кіньми. Перед виїздом до церкви батьки молоді сідують з колачами на колінах, а молода просить у них пробачення за всі прикроси, які могла їм вчинити за свого життя та, стаючи на коліна, просить у них благословення на нову дорогу життя. Цим церемоніялом проводить староста. Після того молода з дружками сідас на віз, а мама благословить її свяченою водою. Така сама процедура відбувається у хаті молодого. По церковному шлюбі ідуць усі гості на обід. Перше до хати молоді, де молодих і гостей зустрічають музикою (скрипки, бубон і цимбали). На порозі хати батько і мати витають молоду пару колачем і вином, а потім мама подає молодій один кінець хустини, а сама за другий кінець вводить її до хати і саджає за стіл до обіду. Після обіду всі танцюють, починаючи від молодих, а по якомусь часі відбувається процедура «витання». Молоді сідують за стіл, молода має тарілку з медом, у який мачає кусники колача і ними частує присутних гостей, які підходять до молодих, щоби їх поздоровити та зложити свій весільний дарунок у формі грошей чи інших речей. Відтак молода пара й гості переїздяць до хати молодого, де знову відбувається гостина, танці й „витання”. Важним обов’язком дружби є нести при переїзді до хати молодого подушки молоді. Третього дня відбувається т. зв. пропій. У хаті молоді збираються рідні та приятелі молодих, гостяться, а відтак забирають скриню з речами молоді та всяке інше рухоме добро призначене молодій в придане. На скриню сідав хтось з найближчої родини молоді, з високим прапором в руках і приїхавши до хати молоді, молодий мусів за той прапор заплатити, щоби одержати речі молоді.»²

До померлих, у сільських поселеннях, відносяться з великою пошаною. Звичайно одягають їх у святкову одержу, наряджують у власному домі, а не у похоронних заведеннях, а сорок днів після смерти влаштовують поминки-тризни. Такі поминки попереджують звичайно панахидою й парастасом, відтак відбувається обильна гостина, на яку

2. Див. 1.

звичайно запрошують рідних та усіх присутніх на похороні, зі священниками включно.

У сільських околицях, заселених вихідцями з Галичини, зберігся ще звичай здоровити себе при зустрічі старим галицьким привіто «Слава Ісусу Христу», або скорочено «Славайсу». Загалом збереглася ще серед поселенців «старокрайова» гостинність. Гостей просять у хату, саджають на почесному місці й вгощають «чим хата багата», при чому гості повинні спочатку чемностево відмовлятися. Зберігся звичай пошанівку до старших; діти до батьків і загалом до старших осіб звертаються ще через «Ви», а подружжя співживуть з «бабусями й дідусями», а не віддають їх до старечих домів, як це трапляється серед міських поселенців.

Народна ноша втратила вже давно свій ужитковий характер і залишилася радше виявом групової ідентичності, коли для цього заходить нагода. Вбирають її часто в час різних святкувань як громадських, так і приватних, до виступів на сцені, а часами як святкову одягу для дітей. Організування громадських чи церковних імпрез з участю людей в народній ноші допомагає плекати народню ношу і зберігати її від усяких чужих впливів.

Народні пісні і танці втрачають помалу свою спонтанність і безпосередність. Під час товариських зустрічей, забав і на весіллях майже не співають українських пісень, ані не танцюють народних танців. Цей вияв побутової культури обмежується щораз більше до концертних і сценічних виступів. Проте українська музика та спів ще милі поселенцям та їх нащадкам, на що вказує великий попит на платівки з українською музикою і співом. Часто купують їх навіть мішані родини, де вже не вживається української мови. Також відійшов уже в забуття звичай оповідати дітям українські казки та перекази, не тільки через щораз слабше знання української мови, але й через телебачення, атрактивніше для дітей та молоді.

З ужиткових предметів найбільше ще збереглися вишивані обруси, скатерки тощо. Прикрашують мешкання вишиваними рушниками, подушками, килимами, дерев'яними різьбами, керамікою.

Найбільше зберігають ще готування традиційних українських страв. Майже в кожній родині, також у мішаних подружжях, готують борщ, вареники, голубці, капусту. Переведений опитник з 28 родинами сільських і міських поселенців у провінціях Місіонес і Формоси виявив, що всі вони готують борщ і вареники, майже всі (25) голубці й капусту. З цього опитника видно також, як кухня українських поселенців доповнилася місцевими стравами як асадо (100%), равіолі (75%), чи гіссо (гуляш 90%) і обов'язково напитком герби мати (100%), місцевого зеленого чаю, який пють чистий або з молоком, часто смочуть його із спеціальних посудин-чашок металевою трубкою.

5. 2. Монументальне й образотворче мистецтво

До здобутків українських поселенців в Аргентині в ділянці монументального мистецтва треба зарахувати побудовані тут церкви, домівки товариств чи інституцій та пам'ятники з українською або й не українською тематикою. З кращих будов мистецької вартости треба назвати український католицький кафедральний храм «Покров пресв. Богородиці» у Буенос Айресі, в стилі українського барокко, побудований за проектом архітектів І. Грінєнка та Ю. Шультмінського; церква «Пресвятої Тройці» в Апостолес, пров. Місіонес, з входом у візантійському стилі; церква «Св. Ольги» у Вілля Аделіна, коло Буенос Айресу, церква «Успення пресв. Богородиці» в Беріссо. Закінчується будова православно-го храму в Буенос Айресі, стилєвої католицької церковці у Саєнс Пеня, пров. Чако, великого католицького храму в Обєра, пров. Місіонес. В українському стилі гарно розмальовано капличку оо. Василіян у Буенос Айресі та церкву в Беріссо. Першу розмалював графік й маляр В. Каплун, другу — О. Климко. В українській католицькій катедрі є запрестольна мозаїка Матері Божої, одна з останніх праць маляра Б. Крюкова і два, великих розмірів, бічні образи — Рождєства й Воскрєсіння — розпочаті Б. Крюковим, а після його смерті викінчені його дружиною О. Гурською.

Із світських будинків заслуговує на увагу дім коопєративи «Відродження», зокрема мистецькою декорациєю, запроєктованою в українському стилі арх. Ю. Шультмінським. У багатьох церквах і народних домах можна натрапити розмальовані орнаменти та інші прикраси в стилі українських вишивок, виконані здебільша аматорськими силами, без претенсій на мистецьку вартість.

В останньому десятилітті поставлено в Аргентині пам'ятники з українською тематикою. У 1972 році відкрито в Буенос Айресі у великому муніципальному парку, при головній автостраді, пам'ятник Тарасові Шевченкові, роботи мистця Молодожанина. Пам'ятник складається з двох частин: на високому постументі стоїть молодий Шевченко, ліворуч його велика кам'яна брила на якій; у горорізьбі, представлена символічна тематика визначніших історичних поезій Шевченка. У 1977 році відкрито другий пам'ятник Тарасові Шевченкові в Апостолес, на центральній площі міста, з нагоди 80-ть ліття прибуття до Апостолес перших українських імїгрантів. На однометровому постументі стоїть погруддя Шевченка, у популярному в Україні вигляді — з вусами й баранячою шапкою. Погруддя (1,60 м.) виконав скульптор-аргентїнець, Рауль Дєляві, мешканець міста Апостолес. Подібне погруддя відкрито також у місті Обєра, пров. Місіонес. Ще одне невеличке погруддя Шевченка знаходиться в приміщенні філії товариства «Відродження» в Мунро, коло Буенос Айресу. З інших пам'ятників з українською тематикою треба згадати

Пам'ятник Тараса Шевченка у Буенос Аїресі

«Площу героїв», на терені відпочинкової оселі «Веселка», на якій стоять погруддя головного отамана Симона Петлюри, полк. Євгена Коновальця, ген. Тараса Шухевича-Чупринки та Степана Бандери, виконані також скульптуром-аргентинцем проф. Леонардом Родрігезом. З українців-скульпторів працював над прикрашенням «Дитячого міста», розташованого коло Ля Пляти, Констянтин Бульдин.

В ділянці декоративного мистецтва працював деякий час в Аргентині Микола Голодик. Він студіював скульптуру, але його вужчою спеціальністю було виготовлювати з міді або інших металів прикраси для входових заль великих будинків. Його праці є великих розмірів. Він виконав для кооперативи «Відродження» велику господарську карту України в горорізбї на головній стіні кооперативної залі.

В ділянці графіки й малярства працювали в Аргентині:

Микола Азовський — маляр пейзажист і портретист, декоратор. Він студіював у Києві, працював в Україні, в різних країнах Європи і в Аргентині. Головніші твори: «Шевченко на засланні», «Кармелюк», «Жнива»; проектував українські гоблени. Помер в Аргентині.³

Віктор Цимбал — графік й маляр, виставляв свої твори у багатьох країнах, де здобував найкращі нагороди. Дістав першу нагороду в Чехо-Словаччині за портрет-дереворит Паляцкого. Він виконував ілюстрації для книжок та журналів, також для журналів гумору й сатири, особливо політичної. Відоме його політичне перефразування казки «У лукоморя дуб зелений». Виїхав до США і там помер.

Борис Крюков — маляр і графік. Свою мистецьку кар'єру він розпочав ще в Україні, як ілюстратор книжок і журналів київських видавництв. Його праці виставлялися в Буенос Айресі, Нью-Йорку, Торонто, Мадриді та інших містах, де він одержав ряд високих премій. У Буенос Айресі працював також як ілюстратор для українських та аргентинських видавництв. В останніх роках свого життя він працював над

Пам'ятник Тараса Шевченка в Обера

прикрашенням української католицької катедри у Буенос Айресі; виконав запрестольну мозаїку Матері Божої і розпочав малювати два бічні образи. Помер у Буенос Айресі.

3. НТШ: ЕНЦИКЛОПЕДІЯ УКРАЇНОЗНАВСТВА, Словникова частина, Париж—Нью-Йорк, 1955-1976.

Костянтин Бульдин — скульптор, маляр і письменник, студіював, а відтак працював у Києві та в інших містах України. На еміграції працював в Австрії, а відтак в Аргентині. З важливіших його праць в Аргентині треба згадати прикрашення дитячого міста «Республіка дітей». Він помер у Буенос Айресі.⁴

Олександр Климко — маляр, карикатурист, ілюстратор гумористичних журналів ще в Україні. В Аргентині працював для журналу «Мітла», розмалював Національний театр у Буенос Айресі та українську католицьку церкву в Беріссо. Працював також у декоративному мистецтві, як декоратор фільмових студій. Виїхав до США, де помер.⁵

Володимир Ласовський — маляр-експресіоніст й портретист. Брав участь у численних міжнародних виставках. Головний його жанр — пейзажі й портрети. Він дописував до фахової преси статті й есеї з ділянки малярства. Після кількох років перебування в Аргентині виїхав до США.

Анна Сокол — малярка-самоук наївного жанру. Улюбленою її тематикою є релігійні мотиви. Останніми роками, після нотаток про її творчість у місцевій пресі, зріст сильно попит на її твори.

Крім вище згаданих, працювали ще в Аргентині: Іван Денисенко — маляр, Сергій Макаренко — портретист та виконавець іконостасів; Надія Сомко — малярка; Микола Неділко — маляр-пейзажист; Володимир Каплун — маляр-пейзажист й портретист; Петро Капшученко — скульптор.

У ділянці прикладного мистецтва працювала в Аргентині: Олесь Прокіпович та Лідія Крюков — кераміка; Володимир Шулупата, Іван Яремчук, Михайло Караван й Іван Парколап — різьбарство. Багато людей займаються писанням писанок і вишивкарством.

5. 3. Література, театр, музика

Деякі літературні спроби виникли в Аргентині ще в часі між двома світовими війнами, але літературна діяльність широко розвинулась щойно в 1947—1960 рр., коли поселилися тут багато письменників й поетів, а разом з тим постали не тільки книжкові видавництва, але й літературні журнали. Врешті створилося «Товариство мистців, літераторів і науковців», яке об'єднувало в собі майже усіх діячів згаданих ділянок.

Із важливіших діячів української літератури, які працювали деякий час в Аргентині, назвемо:

4. Див. 3.

5. Див. 3.

Юрій Крохмалюк-Тис — письменник, автор багатьох історичних розвідок. Головніші його твори: «Симфонія землі», «Рейд у невідоме», «Бої Хмельницького», «Гуерра і Лібертад». Виїхав до США.

Анатоль Галан — письменник-сатирик й журналіст. Почав писати ще в Україні. Видав понад десять збірок. В Аргентині появилася його збірка «Пахощі» і драма «Володар Страх». Він дописував до різних журналів, у тому числі гумору й сатири. Виїхав до США.

Олекса Сацюк — письменник. Головніші його твори: повість «Смертоносці», збірки оповідань «Колоски», «Похмілля богів», «Злат-Жолудь», п'єса «Скрипка на камені». Виїхав до США і там помер.

Свген Онацький — мемуарист й журналіст. Головніші праці: «У Вічному місті», «Записки українського журналіста», «Очима душі — голосом серця» та інші. До 1978 р. жив у Буенос Айресі.

Гор Качуровський — поет, письменник, перекладач. Головніші його твори: поезії «У тихій гавані», «Над світлим джерелом», «Білий парус»; повісті «Шлях невідомого», «Залізний куркуль», «Дім над кручею». Перекладав поезії Г. Льорки, А. Сторні, Петрарки та інших. Виїхав до Німеччини.

Оксана Драгоманова — письменниця і перекладачка. Більший її твір «По той бік світу». Виїхала до США.

Марія Цуканова — письменниця. Головніші твори: «Бузковий цвіт», «На грані двох світів». Виїхала до США.

Нестор Величковський (псевдонім Гриць Романтичний) — новеліст і гуморист. Сатирами висвітлював засмічування української мови еспанізмами. Його сатири вийшли окремою збіркою. Помер у Буенос Айресі.

Крім вище згаданих, у ділянці літератури спорадично працювали ще: Костянтин Бульдин — новеліст, Олександр Білосвіт — новеліст, Григорій Голянін — новеліст, Олексій Девлад — новеліст, Оксана Керч — новелістка, Володимир Куліш — письменник, Микола Шафовал — поет і перекладач, Іван Любомирович — перекладач.

В ділянці театрального мистецтва, крім широко розвиненого, особливо у міжвоєнні роки та зараз після другої світової війни, аматорського театру, працював також кілька років професійний театр на високому рівні. Як вже було згадано, аматорські театральні гуртки постали серед українських поселенців майже рівночасно з їхнім прибуттям до Аргентини. Важко сьогодні знайти конкретні відомості про піонерів цього мистецтва. Залишилися ще прізвища таких режисерів та акторів: Степан Мандзій, Іван Кривий, Василь Максимів, Гулька, Бременштуль, Кінах. Останніми часами ця ділянка мистецтва зовсім занепала. Останньою постановкою була «Наталка Полтавка» під режисурою В. Максимова, виконана аматорським гуртком філії товариства «Просвіти» з Авеллянеди у 1975 році.

Із професійних українських театрів, які постали в Аргентині зараз після приїзду останньої іміграції 1946-1950 рр., можна назвати: «Національний театр», під проводом Василя Семенця, у якому працювали актори, відомі ще з України або з таборів у Німеччині й Австрії — Г. Григоренко, Ніна й Анатоль Кабанцеві, Тамара Лихолай, Олександр Хлебич; «Театральну студію ім. Леся Курбаса», під зарядом Г. Григоренка, в якій навчалися — М. Голодик, М. Бурчак, Г. Максимець та ряд інших. Заходами цих двох театральних груп поставлено в Буенос Айресі: Запорожець за Дунаєм, Катерина, Лісова пісня, Бояриня, Сорочинський ярмарок. Участь українських поселенців та їх нащадків в аргентинському театральному мистецтві невелика. Працювали деякий час в театрі Кольон — Ніна Кабанців, Галина Андреадіс і Галина Максимець.

З нечисленних композиторів та музик, які жили в Аргентині, назвемо: Атанас Ліхнякевич — автор двох опер, «Причина» й «Марія» та інших музичних творів. Заки він поселився в Аргентині, поставив у Мехіко, силами ним створеної театральної студії, оперу «Запорожець за Дунаєм», пізніше повторив її в Буенос Айресі. Помер у Буенос Айресі. Тарас Микиша — син відомого оперового співака Михайла, учився в Києві, Москві й Відні, де закінчив Музичну академію. Важливіші твори — «Лірницька поема», «Українська рапсодія». Помер в Буенос Айресі.

Хор «Сурма» в 1956 році

Крім названих працювали ще в Аргентині: В. Сапрун — піаніст, О. Дмитрів — піаніст, брат і сестра Чумаченки — скрипалі, В. Лисий — скрипаль. Хоча млодь тут часто студіює музику, то в цій ділянці за останні роки з українців ніхто не вибився.

З хорового мистецтва високого рівня досягнули: чоловічий хор «Сурма», під диригентурою новоприбулого диригента Василя Василика, та «Національний хор», створений заходами УЦР, під диригентурою І. Копитовіча (хорвата). Плеканням хорового мистецтва займалися ще: Степан Гумінілович (короткий час), Петро Окопний, Микола Кривешко, Василь Максимів, Марія Данилів — у Буенос Айресі; М. Дудлів — в Беріссо; о. В. Ковалик — в Апостолес. Рівночасно з плеканням хорового мистецтва виникло замилювання до гри на бандурі. Пропагаторами цього мистецтва були бандуристи С. Чорний та І. Сніжний, які зайнялися виробництвом бандур та навчанням гри на них, і Т. Лихолай, яка перша тут почала вживати бандури до акомпаньяменту співу. Учень бандуриста Чорного, В. Качурак продовжував працю згаданих бандуристів після їх смерті, організуючи при філії т-ва «Просвіта» у Лявалльоль «Капелю бандуристів ім. Тараса Шевченка». Зорганізовано духову оркестру, під диригентурою І. Драгана, при українській католицькій парафії в Буенос Айресі, з фінансовою допомогою оо. Василіян для закупу інструментів, однак по кількох роках вона перестала існувати.

На увагу заслуговує ще ділянка хореографічного мистецтва. Майже кожне товариство і його філії мали танцювальні гуртки, які плекали народні танці у давніх традиційних формах. Щойно відвідини ансамблів з України, зокрема виступи балету П. Вірського, дали поштовх перейти до складніших хореографічних композицій і до масових виступів на сцені. Цей новий напрямок знайшов прихильність не тільки української, але й аргентинської публіки, що дало поштовх до творення майже професійних балетів, наприклад, балет при централі товариства «Просвіта» у Лявалльоль, Беріссо й Вілля Караса. Останній перетворився в незалежний ансамбль «Крилаті». Постали також балетні ансамблі у провінціях, під впливом поїздок балетів централі т-ва «Просвіта» і «Крилатих». Серед них відзначалися балет «Весна» при УКЦ в Апостолес, «Верховина» при УКЦ в Посадас, балет у Бовен, пров. Мендоза. Високого мистецького рівня досягнули балети централі т-ва «Просвіта» і «Крилаті». Їх часто запрошували аргентинські аранжери до виступів перед аргентинською публікою як у столиці, так і в провінціях, а також у сусідніх країнах.

5. 4. *Наука й шкільництво*

Українських науковців працювало в Аргентині не багато. Склалися на те різні причини. В Аргентині заіснував навіть надмір наукових сил, які, не маючи відповідних умов до праці, виїжджали за кордон, головню до США і до Європи. — Перша іміграційна група не встигла ще виловити із себе наукових сил. Щойно після другої світової війни поселилися в Аргентині на постійне кілька науковців:

Проф. д-р Богдан Галайчук — знавець міжнародного права, співробітник багатьох фахових журналів. Друком появилися понад 30 його книжок і статей, переважно українською мовою, а також еспанською, французькою, англійською та німецькою. Важливіші з них: «Нація поневолена, але державна» (українською мовою) та «Міжнародне порівняльне право» (підручник), «Міжнародне право у роз'єднаному світі», «Історія політичної організації Східньої Європи» (всі три еспанською мовою). Він був співавтором Енциклопедії українознавства, директором філії Українського католицького університету св. Климентія папи (УКУ) в Буенос Айресі та доцентом УВУ. В Буенос Айресі він здобув ступінь звичайного професора й викладав міжнародне право у факультеті права Аргентінського католицького університету і Університету Бельграно. Він був членом НТШ, Товариства міжнародного права та інших організацій своєї спеціальності. Окрім того він працював активно на громадському полі як журналіст, пластовий провідник й виховник та провідний член Українського католицького об'єднання. Помер у Буенос Айресі.

Проф. д-р Юрій Полянський — відомий ще в Україні науковець в ділянці географії і геології. Він працював в Аргентині як геолог, ведучи різні дослідження для Державного геологічного інституту. Крім багатьох праць, друкованих ще в Європі, він опублікував в Аргентині 31 працю, переважно еспанською, децю англійською мовами. Деякі його праці живає університет як підручники. У Львові він був учителем Академічної гімназії, членом НТШ і директором музею НТШ, професором Богословської академії, а пізніше професором фізичної географії Державного університету ім. Ів. Франка. У Буенос Айресі він став звичайним професором Державного університету. За свою працю він одержав ряд відзначень та премій. Помер у Буенос Айресі.

Проф. Євген Онацький — мовознавець й журналіст, опрацював: «Українсько-італійський та італійсько-український словник», «Українська теоретично-практична граматики для італійців», «Українська енциклопедія» та інше. Він був дійсним членом НТШ, професором Вищого східнього інституту в Неаполі і лектором у Римському університеті. Він працював активно для української громадськості; був членом делегації УНР на Мирову конференцію в Парижі, керівником української дипломатичної місії в Італії, членом проводу ОУН, головою УЦР в Аргентині, редактором тижневика «Наш Клич» у Буенос Айресі.

Займався також науковою працею: інж. Іван Бандура — геолог, єп. Андрій Сапеляк — теолог та знавець східнього права, д-р о. Володимир Ковалик — теолог та журналіст. До цієї категорії треба зарахувати деяких дослідників та професорів університету: д-р Роман Лилик — дослідження з медицини, інж. Микола Лівша й д-р Марта Полянська — професори Державного університету в Буенос Айресі, д-р Михайло Василик й ліц. Іринеї Липинський — професори Аргентінського католицького універси-

тету, архітект Юрій Шульмінський — проф. унів. в Тукумані, інж. Леонід Голоцван — проф. університету Комагуе у Невкен. До них треба ще додати професорів філії УКУ в Буенос Айресі: мгр. Іван Романюк, мгр. Ярослав Улицький, мгр. Ліда Таурідзька, ліц. Микола Кошіль, о. Г. Гарасимович.

Розглядаючи українське шкільництво в Аргентині, треба розрізнити два його роди: цілоденні школи з правом прилюдности, в яких додатково навчають українознавчих предметів, і приватні «Рідні Школи» з виключно українознавчими та ще релігійними предметами; навчання в них відбувається раз у тиждень, у суботу або в неділю.

Українське шкільництво в Аргентині постало з приїздом сюди українських священників. Першу українську школу заложив український католицький священник о. Ярослав Карп'як в Апостолес при читальні ім. Маркіяна Шашкевича 1910 року.⁶ Ентузіястами українського шкільництва були о. Іван Сенишин та о. Степан Вапрович, особливо цей другий, який старався відкривати школи при кожній українській парафії.⁷ Також український православний священник о. Тихон Гнатюк провадив упродовж довгих років українську школу при своїй парафії в Трес Капонес (Місіонес).

Для поселенців міста Буенос Айресу з околицями перша українська школа постала також у 1910 році. Провадив її учитель П. Бак. Із заснуванням українських товариств та із створенням українських парафій, почали діяти при них також українські школи та курси українознавства, які згодом прийняли назву «Рідна Школа», нав'язуючи до «Рідної Школи» в Галичині. Серед цих шкіл вирізнялась чисельністю та рівнем навчання школа при філії т-ва «Просвіта» на Док Суді.

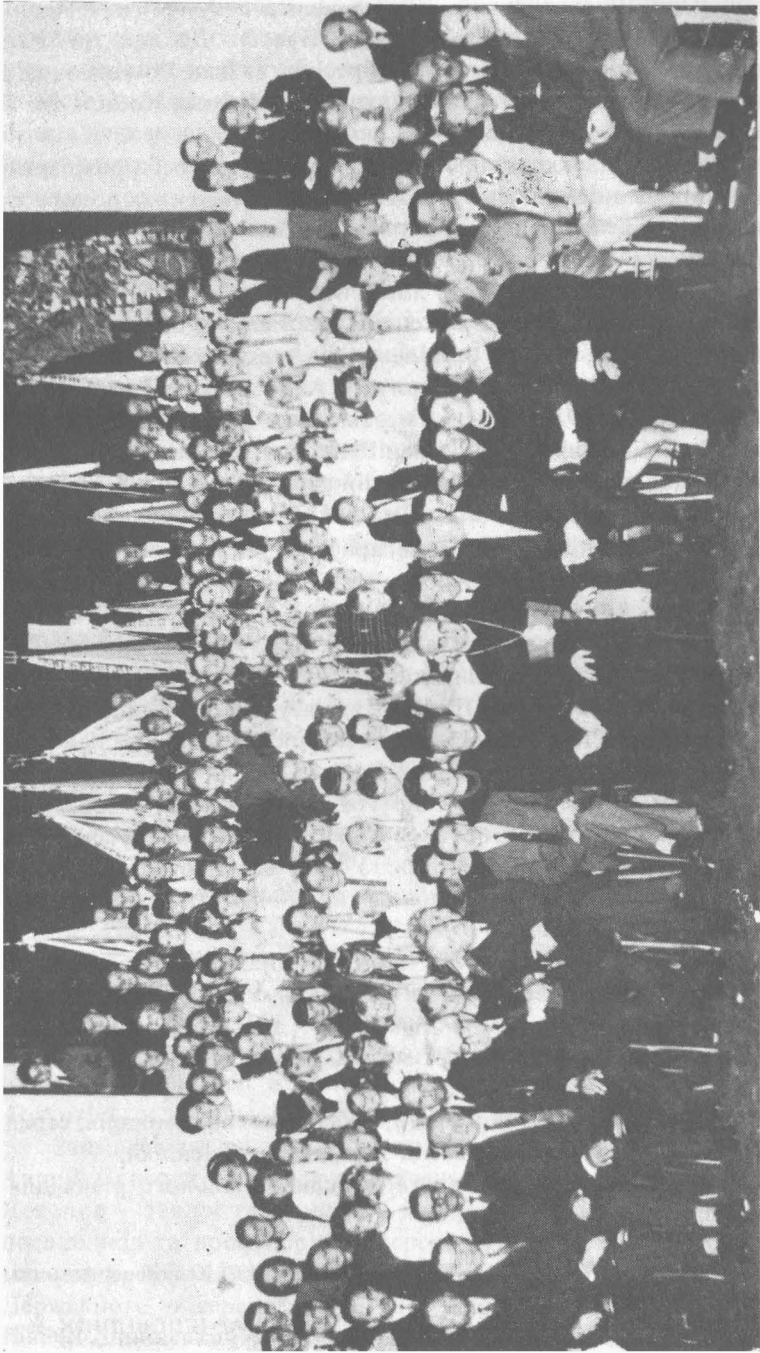
З приїздом імігрантів після другої світової війни розвиток українського шкільництва в місті Буенос Айрес з околицями, а частково й в інших провінціях, значно посилювався. У той час постали два роди українського шкільництва: школи з правом прилюдности і українознавчі доповнювальні «Рідні Школи».

Школи з правом прилюдности постали виключно з ініціативи українських католицьких священників та монахинь. У тих школах навчано усі предмети в еспанській мові, а додатково, для дітей українського походження, навчано кілька разів у тиждень українознавчих предметів. Школи з правом прилюдности діють:

- в Апостолес — Колегія св. Йосафата, мала духовна семінарія, середньошкільного рівня для хлопців, під зарядом оо. Василіян;
- в Апостолес — Школа царя Христа, середньошкільного рівня для дівчат, під зарядом сс. Василіянок;

6. Г. Шляхитський (о. В. Ковалик): УКРАЇНЦІ В МІСІОНЕС, Ювілейний Альманах журналу «Життя», Апостолес, 1972.

7. Єп. Андрій Сапеляк: О. СТЕПАН ВАПРОВИЧ, МІСІОНАР-ІСПОВІДНИК, Рим, 1970.

Спільне свято Рідних Шкіл Буенос Айресу й околиць (1963)

- в Посадас — Школа св. Василя, одна з кращих середніх шкіл цього міста під зарядом сс. Василянок;
- в Беріссо — школа для дівчат під зарядом сс. Василянок;
- в Бовен — Парафіяльна школа під зарядом сс. Василянок;
- у Вілля Аделіна, Буенос Айрес — дошкілля під зарядом сс. Василянок;
- у Лявалльоль, Буенос Айрес — дошкілля під зарядом сс. Службниць;
- у Саенс Пеня, пров. Чако — дошкілля під зарядом сс. Службниць;
- в Обера, пров. Місіонес — дошкілля під зарядом згромадження катехиток Серця Ісусового.

Українські «Рідні Школи» доповнювального характеру заіснували при українських товариствах або парафіях. У них навчалось тільки українознавчих предметів, раз у тиждень (суботу або неділю), по три або чотири години. У 1957 році створено при Українській центральній репрезентації, Педагогічну громаду, завданням якої було координувати працю різних «Рідних Шкіл» і дбати про їхній рівень навчання. На практиці можливості дії цієї громади були дуже обмежені, головню через брак співпраці між окремими товариствами і парафіями, який відбивався негативно на намаганнях координувати шкільну працю.

У 1950-1975 рр. працювали, більше чи менше успішно, «Рідні Школи» у таких осередках:

- Т-во «*Просвіта*»: народного і середнього рівня при централі у Буенос Айресі; народного рівня при філіях у Березатегуї, Беріссо, Валентін Альсіна, Вілля Аделіна, Вільде, Гудсоні, Док Суді, Касанові, Вілля Караса, Лявалльолі, Сан Мартіні, Сан Франціско Соляні.
- Т-во «*Відродження*»: народного рівня при централі товариства у Буенос Айресі та Філіях в Авеллянеді, Беріссо й Мунро.
- Т-во «*Сокіл*»: народного рівня при осідку товариства в Кордобі.
- Українська католицька церква: народного й середнього рівня при парафії в Буенос Айресі (зразу при вул. Курапалігуе, відтак при катедральному храмі, вул. Р. Фалькон), народного рівня при парафіях у Саранді, Лявалльоль, Вілля Аделіна та Апостолес. Крім того церковні кола організували численні літні курси катехизму й українознавства (в т. зв. вакаційних оселях) по майже всіх осередках українських поселень.
- Українська автокефальна православна церква: народного рівня при парафії в Буенос Айресі.

Із вище згаданих 24-ох шкіл у 1975 році, існувало ще коло 10, у яких навчалися близько двісті дітей, з них майже половина в «Рідній Школі» при укр. кат. церкві міста Буенос Айресу.

У «Рідних Школах» Буенос Айресу й околиць довгі роки працювали такі учителі: А. Атаманюк, М. Василик, М. Бандрівський, І. Винницька, П. Данчук, В. Дуб, В. Каплун, М. Кропельницька, І. Кривий, К. Курілець, М.

Мищенко, П. Лех, С. Липинський, Т. Моссора, А. Моссора, О. Мандзій, Н. Онацька, Л. Побідинська, Я. Прус, П. Самоверський, І. Романюк, Я. Улицький.

Упродовж довгих років поважною перешкодою в навчанні українознавства в «Рідних Школах» була відсутність підручників. Учителі користувалися здебільша книжками, виданими ще в Україні або перевиданими на еміграції, які не завжди відповідали вимогам навчання українознавства молоді, народженої серед іншого оточення. Щойно на протязі останнього десятиліття ближчий контакт з українськими поселеннями в інших країнах, уможливив доступ до нових навчальних Матеріалів. Натепер більшість шкіл користується підручниками, затвердженими Шкільною радою при УККА, виданими М. Дейко в Австралії, або виданими урядом провінції Алберти в Канаді.

Рівень навчання українознавства в «Рідних Школах» ніколи не був дуже високий. Попри недостачу або непридатність шкільних підручників, негативно впливав також брак відповідних приміщень. Часто одна учителька мусіла вести рівночасно дві або й три класи в одній кімнаті, без потрібного устаткування. Виняток становила хіба «Рідна Школа» при укр. католицькій катедрі, де кожна класа мала окрему кімнату з відповідним устаткуванням та дидактичним матеріалом, під зарядом окремих учителів та учительок. Поважною причиною незадовільного рівня навчання була недостача кваліфікованих учителів: старшим важко було достосуватися до нових обставин, до того їх число різко спадало з огляду на вік і виїзд з Аргентини; молодші не допливали, бо трудно було їм здобути відповідні кваліфікації. Доходили хіба одиниці, які мали сильне покликання до вчительської праці і які власною працею здобували потрібну підготову. Проте чи не найважливішою причиною невисокого рівня навчання був різкий спад кількості дітей у школах, що послаблювало стосування принципу селективності; щораз менше знання української мови діти приносили з дому, щораз частіше напливали діти з мішаних подруж, які загалом не володіли українською мовою. У такій ситуації учителі мусіли часто починати з навчання початків розговірної української мови, що, очевидно, дуже знижувало рівень навчання українознавства.

Організаційна схема «Рідних Шкіл» була досить різноманітна. Залежно від даних можливостей, вони діяли або як курси українознавства без пляну навчання розкладеного на роки, або коли учні закінчили одну класу, додавали ще другу. Пізніше «Педагогічна громада» опрацювала систему, подібну до радянської, тобто розраховану на 10 років. Цю систему прийняли школи при товариствах «Просвіта» й «Відродження». Школа при укр. католицькій катедрі була зорганізована на зразок місцевих, аргентинських шкіл, тобто шість клас початкового та п'ять середньошкільного рівня. У програму навчання входять: читання й

*Абітурієнти української гімназії з учительським складом: М. Василик
(директор), Л. Тауридзька, сестра Люїза, І. Романюк*

писання по українському, історія України, географія України, українська література, релігія, спів, подекуди й танці. У програмі середньошкільних курсів при укр. кат. кафедрі входить також дисципліна «культура й суспільство».

На окрему увагу заслуговує філія філософічно-гуманістичного факультету Українського католицького університету в Буенос Айресі. Заснував її грамотою Блаженніший кир Йосиф Сліпий 1 жовтня 1966 р. Тією ж грамотою він призначив проректором філії єпископа кир Андрія Сапеляка, а організатором проф. д-ра Богдана Галайчука.⁸ Д-р Б. Галайчук запросив до співпраці проф. д-ра Т. Дебеляка, словінця, і при його допомозі зорганізовано департамент славістичних студій, у програму якого входили такі предмети:

- а) Загальні й славістика: вступ до теології; вступ до філософії; вступ до психології; церква в сучасному світі; християнська соціальна доктрина; порівняльна історія слов'янських літератур; історія південних і західних слов'ян; історія політичної організації Східної Європи; історія мистецтва центральної й сходу Європи; сус-

8. УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ, В ПЕРШОМУ П'ЯТИЛІТТЮ СВОГО ПОСТАННЯ І ДІЯЛЬНОСТІ. Рим, 1969.

Професори й випускники філії Українського католицького університету у першому ряді зправа: І. Романюк, Л. Тауридзька, Б. Галайчук, єп. А. Сапеляк, В. Дебеляк, В. Брумен і М. Василик

пільно-господарський устрій Східної Європи; старослав'янська мова.

- б) Україністика: українська філологія; історія української літератури; український фольклор; мистецтво України; історія України; господарська географія України; історія української церкви.
- в) Славістика: Історія словенської літератури; мистецтво Словенії; історія Словенії; розвій філософічної думки у Словенії.

Професорами та доцентами філії стали: єп. Андрій Сапеляк, о. Августин Породько, о. Григорій Гарасимович, о. д-р Франц Гнідовец, о. д-р Люїс Куковіца, д-р Богдан Галайчук, д-р Валентин Дебеляк, д-р Вінкентій Брумен, д-р Михайло Василик, мгр. Лідія Тауридзька, д-р Ю. Шульмінський, мгр. Іван Романюк, мгр. Ярослав Улицький, д-р Марта Полянська-Лех, ліц. Михайло Кошіль, д-р Марко Крзмжар. Бібліотекою завідує п. Олександр Буній. Осідок Філії знаходиться при укр. кат. катедрі в Буенос Айресі.

5. 5. Преса, видавництва й радіомовлення

Українське друковане слово появляється в Аргентині майже рівночасто з постановням наших товариств та організацій. В ділянці преси, мабуть, першим українським тижневиком був орган товариства

«Просвіти», «Українське Слово», що почав виходити в 1928 році. Пізніше виходили інші періодичні газети та журнали: «Україна» (орган Укр. національного клубу), «Український Сокіл» (орган товариства «Сокіл»), «Наш Клич» (орган товариства «Відродження»), «Наше Життя», «Плуг та Меч», «Поступ», «Бюлетень», «Овид», «Перелом», «Вісті», «Дніпро», релігійні журнали «Життя», «Дзвін», «Євангельська Зірка», літературний журнал «Пороги», гумору й сатири «Мітла». Деякі товариства, наприклад, «Пласт», видавали одноднівки, або неперіодичні журнали. Редакторами цих газет та журналів, на протязі довгих років, були: проф. Є. Онацький, Г. Голян, М. Денисюк, М. Фесолович, Ю. Середяк, В. Цимбал, С. Кравець, І. Качуровський, о. д-р В. Ковалик, о. прот. Б. Арійчук та інші.

Крім пресових видавництв, діяли в Аргентині також деякі книжкові видавництва, а саме: «Полтава», яке у 1950 рр. перевидало «Кобзар» Т. Шевченка, «Історію України» М. Аркаса та ряд інших книжок; «Літературна бібліотека» М. Денисюка, в якій появилася коло десять творів, переважно письменників замешкалих в Аргентині; «Видавництво Ю. Середяка», яке видало цілий ряд цінних книжок як з ділянки белетристики, так і дитячої літератури, наукових праць та інше. Крім цих видавництв, займалися ще видавничою справою деякі пресові органи; від довгих років товариства «Просвіта» й «Відродження» видають, з рамени своїх пресових органів, річні календарі-альманахи; також журнал «Мітла» видавав свій альманах. Названі товариства видавали також деякі книжки, що залежало від фінансових спроможностей товариства у даному часі більше, ніж від вартости даного твору. Пробували видавати книжки Укр. центральна репрезентація та філія Українського католицького університету.

З метою зовнішньої інформації для еспаномовного світу, постав в Аргентині «Український інформативно-видавничий інститут» (УІВІ), який видавав еспанський кварталник «Україна Лібре» і пресовий бюлетень «Інформативо Україно». Крім цього він видав ряд книжок еспанською мовою на українські теми, між ними книжку про Українську повстанську армію «Гуерілляс трас ля кортіна де гіерро», під головною редакцією журналіста-аргентинця Мартінес Кодо, та історичну працю Ю. Тиса про першу У.Н.Дивізію «Ля Гуерра і ля Лібертад». У цьому інституті, який зразу був створений на загально-громадській основі, працювали люди різних середовищ; д-р В. Малецький, інж. Ю. Крохмалюк-Тис, д-р Б. Галайчук, mgr. М. Кльос, ред. Ю. Середяк, В. Косюк, Б. Качор, В. Коваль, І. Липинський, І. Жибак та інші.

У 1976 році появлялися в Аргентині ще тільки тижневики «Українське слово» і «Наш Клич», місячник «Життя», зрідка «Мітла», як неперіодичні видання «Вісті апостольського екзархату» та «Дзвін». В останніх роках інформативна група «Смолоскип» почала видавати машинописний

Українська преса в Аргентині

пресовий бюлетень еспанською мовою, повідомляючи в першу чергу про репресії та переслідування українців у Радянському Союзі.

З ділянки інформації на увагу заслуговують українські радіомовлення. Перше українське радіо-пересилання «Вільна Україна», для Буенос Айресу й околиць, почалося наприкінці 50-тих років, завдяки старанням та праці д-р Лідії Макарухи-Іваницької й допомозі її чоловіка Василя Іваницького. Це радіомовлення пересилало спочатку через радіовисильню Колонія, із сусідньої держави Уругваю, а пізніше через радіовисильню Антарктида у Буенос Айресі. Характер цих радіопересилань був культурно-інформативний. Спочатку вони велися в українській та еспанській мовах, пізніше, на вимогу урядових кіл, перейшли повністю на еспанську мову. Кошти цих радіопересилань покривалися з платних оголошень та пожертв слухачів, при чому найбільшими жертводавцями були сама родина Іваницьких і Товариство українських купців і промисловців. Пізніше опіку над цими радіоавдіціями перебрала на себе кооператива «Відродження», призначаючи, після смерті д-р Л. Макарухи-Іваницької, керівником радіопересилань Леоніда Філя, а після його виїзду до Канади, Романа Зінька.

Заслугує на увагу радіопересилання української музики та співу в державній радіовисильні «Національ». Цього досягнула безкоштовно і

вела на високому мистецькому рівні впродовж кількох років, уже покійна, д-р Л. Макаруха-Іваницька. Це радіопересилання весь свій час, приблизно 15 хвилин раз у тиждень, присвячує виключно українській музиці та співові. Крім цих двох радіопересилань було в Аргентині ще кілька інших: одна у Буенос Айресі, під керівництвом Ю. Мушака; у Кордобі (Л. Голоцван); у Сан Бернардо, пров. Чако (І. Балук); у Посадас, пров. Місіонес (Ю. Баланда) та інші, деякі з них з упливом часу перестали діяти.

5. 6. Характеристика родин поселенців

Дослід родин українських поселенців в Аргентині виявляє взаємовідношення між родинним станом імігрантів і місцем їхнього поселення. Уже було згадано, що майже всі імігранти, які їхали до Аргентини з наміром поселитись на землі, прибули тут комплетними родинами, тобто подружжя з дітьми та із своїми батьками. Їх можна назвати «трьохпоколінні родини». Такі родини були вже численними в часі приїзду, або розростались у порівняно швидкому часі. Перша група поселенців, 18 родин, мала в середньому 3,8 осіб на родину. На підставі опитника, переведеного з 28 родинами осілими у пров. Місіонес й Формосі, можна ствердити, що родини першого покоління, осілого на рільничих поселеннях у роках 1900-1939, нараховували в середньому 7,0 осіб, а другого вже тільки 4,6 осіб.

Табл. ч.5. Кількість членів родини серед поселенців провінцій Місіонес і Формосу.⁹

число осіб в родині:	п о к о л і н н я	
	перше	друге
1 — 2 особи	—	5
3 — 4 "	3	7
5 — 6 "	12	12
7 — 8 "	3	3
8 — 10 "	6	1
більше як 10 "	4	—
разом опитаних родин	28	28
середня кількість членів родини	7,0	4,6

9. Власний опитник переведений серед поселенців у пров. Місіонес й Формосі.

Донедавна майже усі родини сільсько-господарських поселенців були «трьохпоколінні». Виняток становили хіба подружжя, що йшли на новосілля. Останнім часом трапляються хутори, що їх ведуть старі батьки, бо діти пішли до міста «шукати легшого хліба». Але це явище не є ще масовим завдяки давньому спадковому звичаєві, за яким найстарший син залишався на батьківській оселі, молодші йшли на новосілля або шукали праці в інших місцевостях чи ділянках.

Родини українських поселенців сільського або маломістечкового характеру є в більшості «чисті»; мішаних подруж серед них порівняно мало. Мабуть, головним фактором такої національної «чистоти» є високо розвинене почуття групової окремішності, навіть вищости супроти автохтонного населення, яке згідливо називають «чорними», хоча в Аргентині муринів практично немає. Тенденція одружуватися із «своїми людьми» помітна навіть серед дітей поселенців, що перейшли жити до промислових центрів. Вони далі вдержують між собою дружні зв'язки, взаємно допомагають собі тощо. Це стосується головню до поселенців і їхніх нащадків, які первісно осіли більшими колоніями у провінціях Місіонес, Чако і Мендоза.

Інша ситуація була для міських поселенців. Більшість з них це були самітні чоловіки, рідше жінки. Деякі молоді подружжя були змушені жити деякий час окремо, щоби легше одержати працю. Самітні особи переважно не одружувались, намагаючись найперше заробити дещо гроша, щоби з чимось повернутись до дому. Та коли політична ситуація, що заіснувала в Україні після закінчення другої світової війни, перекреслила їхні надії повернутися на батьківщину, то для багатьох одружуватись було вже пізнувато. Дехто і мав у пляні закласти родину, але з ким одружитись? Українських дівчат було мало, а виплекане роками негативне ставлення до подружжя з чужинкою було поважною перешкодою, зокрема у сорокових і п'ятдесятих роках. Зуплимом часу це негативне наставлення зникло й кількість мішаних подруж зросла. Знову ж родини тих міських поселенців, яким пощастило одружитися, були переважно невеликі — одна або двоє дітей. З приїздом післявоєнної іміграції, в числі якої була велика перевага самітних чоловіків, виникло своєрідне явище: «їхати з Буенос Айресу до Місіонес або Чако по дружину». Самітний емігрант, усвідомивши собі, що немає можливості повернутися на батьківщину, виїжджав до Місіонес чи Чако і після кількох тижнів повертався до Буенос Айресу з молодою дружиною, яка розмовляла по українському не гірше від народженої галичанки чи волинянки. Треба подивляти відвагу дівчат, які готові були в'язати свою долю з незнаною особою та йти жити з нею в невідоме її оточення. Мабуть, найважливішими мотивами такого поступовання було глибоке довір'я до «свої людини». До речі, вислів «свої люди» ще й досі часто

заступає визначення української національності у нащадків перших імігрантів, бо національна свідомість у них була не конче ясна.

Аналіза національності подруж зареєстрованих в українській католицькій парафії міста Буенос Айресу, за час від 1948 до 1977 року, а також батьків дітей хрищених у цій парафії, виказує поступове зростання відсотка мішаних подруж. У п'ятиліттю 1948-1952 відсоток «чистих» подруж виносив 92%, а батьків дітей хрищених у тому часі 96%. У п'ятиліттю 1958-1962 ці відсотки знизилися до 82% і 88%, а в роках 1973-1977, до 70% і 76%. Різниця між пропорцією чистих подруж та пропорцією дітей чистих подруж заставляє мислити, що в деяких випадках мішані подружжя, хоч вінчаються в українській церкві, в пізнішому житті, відсуваються від українського середовища. Коли ще взяти до уваги, що великий відсоток мішаних подруж вінчається в латинських церквах, то стане ясным, що зріст мішаних подруж є негативним фактором у продовжуванні фізичного існування української громади у міських поселеннях.

Табл. ч. 6. Національний склад подруж українських поселенців міста Буенос Айресу.¹⁰

	1948—52	1953—57	1958—62	1963—67	1968—72	1973—77
а) <i>Національний склад молодих подруж.</i>						
разом подруж	122	84	39	35	55	53
у тому:						
чистих	92	87	82	80	62	70
мішаних	8	13	18	20	38	30
б) <i>Національний склад батьків хрищених дітей.</i>						
усіх хрищених	402	413	146	98	139	153
з родин:						
чистих	96	91	8	82	72	76
мішаних	4	9	12	18	28	24

5. 7. Ужиткова мова

Українська мова, як засіб щоденного спілкування серед українських поселенців, відходить помалу на другий плян як у родинному житті, так і в товариських зустрічах — товариствах, організаціях, а навіть у церквах. Процес мовної асиміляції помітний як серед сільсько-господарських, так і

¹⁰. Реєстр народжень й шлюбів укр. кат. парафії в Буенос Айресі.

серед міських поселенців. Головними її рушіями є школа, військо, середовище праці та врешті вплив оточення. У багатьох випадках батьки, хоча й самі не добре говорили по еспанському, вживали цієї мови, коли звертались до дітей, лише між собою вживали української мови. У прагматичному підході до життєвих проблем поселенці не бачать для української мови практичного застосування. Через те вона відходить на другий план, як мова, яку вивчається й зберігається не з утилітарних мотивів, а тільки із сантименту.

Знання розговірної мови на рівні словника щоденного вжитку, є ще поширене. На всіх опитаних 28 родин з провінції Місіонес і Формоси — 78% усіх членів родин уживають українську розговірну мову, 14% усіх вміють читати, а тільки 7% уміють ще й писати. З другого боку — в 11% родин тільки батьки говорять по українськи, у 57% тільки вони вміють читати, а в 50% тільки батьки вміють писати. Не було родини в якій ніхто не вмів говорити по українському, але у 18% родин ніхто не вмів читати, а в 32% ніхто не вмів писати.

Табл. ч. 7. Знання української мови серед аграрних поселенців пров. Місіонес і Формоси¹¹

	говорять %	читають %	пишуть %
Всі члени родини	78	14	7
Тільки батьки	11	57	50
Тільки мати й діти	11	—	—
Тільки діти	—	11	11
Ніхто	—	18	32

В Аргентині процес мовної асиміляції виявляється найперше в змішуванні української мови з еспанськими словами. Найшвидше входять в ужиток еспанські назви інституцій та професій, з якими родина, скорше чи пізніше, входить у контакт: наприклад, приймаються еспанські назви всіляких крамниць: «альмазин» — крамниця харчових продуктів, «ферретерія» — крамниця залізних виробів, «панадерія» — пекарня, «карнісерія» — м'ясарня, «састре» — кравець, «сапатеро» — швець, «медіко» — лікар, «абогадо» — адвокат і т. п. За деякий час до цих слів доходять назви не матеріальних понять: «сентіменто» — почування, «амор» — любов, «разонамента» — розважання тощо. Часто до еспанських слів додаються українські закінчення. Для прикладу: «Біжи

¹¹. Див. 9.

сину, але рапидо, й купи пів кілограма карнаси на мілянесу». (Біжи сину, але швидко, до м'ясарні й купи пів кілограма м'яса на битки).

Українська розговірنا мова бідніе прискореним темпом серед молодого покоління, народженого вже в Аргентині. Завважається, що молоді здебільша думають уже по еспанському і в розмові українською мовою перекладають еспанські слова на українські, зберігаючи при тому еспанські звороти, чи синтаксу. Так, наприклад, замість «що це означає», кажуть «що воно хоче сказати», замість «запросити дівчину до танцю», говорять «витагнути дівчину до танцю» і т. п. Особливу трудність молодим справляє розрізнення букв «е» від «и», бо в еспанській мові існує тільки одне «е», вимова якого звучить приблизно по середині між українським «е» і «и». Також трудно їм розрізнявати букви «б» і «в», які в еспанській мові звучать подібно, і вимовляти тверде «л». Запас українських слів серед більшости молодих є невеликий, достатній хіба до кінцевого домашнього спілкування. Ширший запас слів молодь вивчає в народній і середній еспанській школі. До українських суботних чи недільних шкіл ходить дуже малий відсоток дітей, але і там вони з огляду на обмежений час, не можуть багато навчитись. Не маючи відповідного запасу слів, молодь не може читати українських книжок, щоб тим поглибити знання української мови.

Недостача відповідного знання української мови помітна також у громадському житті, особливо у праці з молоддю, в молодечих організаціях. Нормальним є явище, що молодь між собою, приватно чи під час формальних сходин, уживає еспанської мови. Українська мова звужується до ритуальної, якою відкривають збори, відчитують привіти, а часом ведуть ще сходини і пишуть протоколи. Всілякі дискусії та гутірки, якщо ведуться ще українською мовою, то важливіші справи поясняється по еспанськи. Поступово ввійшов звичай під час громадських свят виголошувати одну доповідь по еспанському, і то навіть тоді, коли на залі немає осіб неукраїнського походження. Наприклад, під час свята, у парку біля пам'ятника Шевченкові в 1978 р. на чотири промови тільки одна була виголошена українською мовою, а заповідач вживав тільки еспанської мови. Така форма мовної асиміляції виявляється вже й у церквах, де приблизно від 1975 р. проповіді виголошуються паралельно українською та еспанською мовами, щоби таким чином вдержати при церкві тих молодих, які української мови вже не розуміють, або розуміють її слабк

6. ІНТЕГРАЦІЙНИЙ Й АСИМІЛЯЦІЙНИЙ ПРОЦЕСИ

6. 1. *Проблематика інтеграції й асиміляції*

Поняття інтеграції й асиміляції окреслюють два окремі соціологічні явища, хоч їх часто вживають як синонімів при описі певних процесів серед людських спільнот. Того роду процеси виникають при стику різних суспільств, чи суспільних груп, з відмінними скалями культурних вартостей в ситуації, коли їм приходится жити на тому самому просторі або в рамках того самого державного утвору.

Потреба розв'язки звичайних, поточних проблем існування людини, зв'язаних із задоволенням її духових та матеріальних потреб, вимагає застосовування в практиці відповідних заходів та засобів, а вмільсть що і як стосувати у конкретних випадках дає людині її культурне надбання. Тому при стику різних суспільних груп, з різними скалями культурних вартостей, доходить неминуче до конфронтації поодиноких складників тих скаль вартостей, у висліді якої відбувається пізнання вартостей чужої та переоцінка вартостей власної культури.

Якщо немає якихось особливих упереджень одного суспільства до другого, ані немає намагання одного суспільства підкорити собі друге, тоді, в процесі оцінки складників скаль вартостей конфронтованих культур, члени стосовних суспільних груп сприймають помалу ті культурні вартості, які в даному моменті відповідають найкраще їхнім потребам. Коли ж постава одної суспільної групи є «а пріорі» негативна до інших груп, заступаючи позицію:

- збереження, за всяку ціну, вартостей власної культури, або
- накинєння, за всяку ціну, вартостей власної культури іншим суспільним групам, тоді у висліді культурної конфронтації може дійти до:
- виникнення духового, часом також фізичного, гетто, як засобу недопущення до переоцінки вартостей власної та чужих культур, або
- насильного накинєння елементів власної культури іншим суспільним групам.

Гетто є негативним явищем не лише тому, що обмежує свободу дії членів свого суспільства, але й тому, що відсутність контакту із зовнішнім світом, породжує духову стагнацію в розвитку власної культури. Насильне накинєння культури одної суспільної групи іншим є явищем ще більше негативним, бо воно не тільки переслідує вільний вияв інших культур, не дозволяючи їм розвиватися, але, протегуючи лише власну

культуру та дбаючи про її «чистоту та вищість», звужує її вільний розвиток та збагачення.

З вище сказаного випливає, що стик різних культур, у яких умовах він не відбувався б, викликає процес культурної асиміляції. Явище гетто, з усіма негативними прикметами, підтверджує це правило.

В умовах, які дозволяють на вільну й індивідуальну переоцінку вартостей усіх доступних «живих» культур, також і власної, може дійти до їхнього співіснування на протязі довгого часу. Тоді маємо до діла з явищем т. зв. «частковою» асиміляцією всіх заангажованих суспільних груп, яка спочатку охоплює матеріальну культуру, а згодом поступово просовується і в духову. Так постає явище «культурного плюралізму», яке включає в собі найвартісніші елементи різних культур, збагачуючи культурно загальне суспільства.

Насильне накинення культурних вартостей однієї суспільної групи іншим виникає тоді, коли найсильніша група посідає політичну владу в державі, або диспонує поважними економічними засобами і при їхній допомозі впливає на урядову культурну політику. У таких випадках процес культурної асиміляції проводиться в життя шляхом дискримінації інших культур. Дискримінація може бути:

пряма, основана на ухвалених законах, які ставлять в упривілейоване становище мову керівного суспільства і забороняють уживати мови меншостей у різних ділянках суспільного життя, наприклад, в державних інституціях, школах, засобах масової комунікації і т. п.: або

посередня, коли культурні вартості якоїсь суспільної групи відсувають пляново до рівня провінціалізму, фолкльору чи навіть просто кплять собі з них.

Протиставно до асиміляційного процесу, в якому йдеться про прийняття або відкинення певних культурних вартостей заангажованих у цьому процесі суспільних груп, під інтеграційним процесом розуміється позитивну настанову й охоту одиниць та суспільних груп співпрацювати із загальним суспільством та іншими суспільними групами. Інтегровані одиниці і групи почувають себе повноцінними і повноправними членами загально суспільства, не зважаючи на те якими культурними вартостями вони кермуються в своєму житті та наскільки вони поділяють бажання чи стремління загально суспільства до конкретних цілей, співпрацюють з ним радо, але й не забувають при тому відстоювати належні їм у суспільстві права.

Насильна асиміляція не завжди сприяє процесові інтеграції одиниць чи суспільних груп. Серед людей, які перейшли насильний процес асиміляції можна часто зустрінути осіб з підсвідомим почуттям відступництва та з жалем до оточення, яке заставило їх покинути, забути все те, чого навчали їх батьки. Такі почуття роблять одиницю, а то й суспільну групу, байдужою, нечулою до змагань загально суспільства і

стають перешкодою для її інтеграції. З таких середовищ вербуються часто всілякого роду злочинці, бунтарі та інший, суспільно небажаний елемент. У деяких випадках негативна настанова групи мотивується ще «історичними кривдами», наприклад, давній невільничий статус мурунів у США.

Насильна, або півнасьильна асиміляція імігрантських груп є загальним явищем, за винятком деяких країн, в яких толерують культурний плюралізм. Вона проходить повільно, через різного роду конфлікти, змагання й зміни, за якими можна поділити її на такі етапи:

- зміни в деяких елементах матеріальної культури — мешкання, харч, одяг;
- психічна криза, викликана незнанням місцевої мови і намаганням вивчити цю мову;
- часткові зміни у власній скалі вартостей;
- стагнація власної духової культури, викликана відірванням від джерел культури свого народу;
- поступовий перехід на місцеву мову;
- затрата бажання зберігати власну групову відмінність;
- затрата свідомости групової відмінности.

Наведені тут етапи та їх порядок є радше тентативного характеру. Залежно від обставин та від усякого роду стимулів з боку власної групи, або з боку місцевого суспільства, вони можуть змінитися. Деякі елементи культури можуть зберегтися навіть після повної асиміляції, як, наприклад, деякі звичаї, вірування, страви тощо. У країнах культурного плюралізму деякі етапи проходять повільніше (стагнація власної духової культури), а затрата свідомости групової відмінности не мусить виявитись загалом.

Коли процес асиміляції є порівняно повільний, то вимога інтеграції імігранта в загальне суспільство є кінцевою, невідкладною. Потрібно є бодай часткової інтеграції, щоби одержати дещо кращу працю, спілкувати із сусідами тощо. У першому періоді імігрант переживає психічну кризу викорінення з власного культурного середовища і перещеплення в інше. Чим більшою є різниця між власною і даною культурами, тим глибшою є психічна криза, а коли додати ще розлуку з родиною і частий спад на суспільній драбині, то імігрантові приходить дуже важко перебороти цю кризу.

6. 2. *Процес інтеграції й асиміляції українських поселенців*

Інтеграційний процес українських поселенців натрапив в Аргентині, як і в інших країнах їхнього поселення, на різні труднощі, з яких найважливішими буди:

- незнання мови країни поселення;
- відмінність звичаїв, поведінки;

- відсутність економічних засобів;
- відмінна скаля культурних вартостей;
- недостача релігійної опіки у власному обряді;
- недостача професійних кваліфікацій серед міських поселенців;
- почуття бездомности й туга за батьківщиною.

Вага названих труднощів була залежною від місця поселення та господарського сектора, в який включилися імігранти.

Для сільсько-господарських поселенців незнання мови не справляло особливого клопоту. Поселюючись численними групами-колоніями у тій самій околиці, вони продовжували жити за нормами власної культури, тобто вживати у щоденному спілкуванні власну мову, додержуватись прадідівських звичаїв як у родинних чи сусідських відносинах, так щодо ведення господарства, заспокоювання релігійних потреб у своїй церкві, словом — жити за власною, давньою скалею вартостей. Продовжування сільсько-господарського зайняття, хоча у дещо змінених обставинах, глибока любов до землі та до селянського способу життя, облегувало тугу за рідним краєм. А слабкий, радше спорадичний, контакт з місцевим населенням не заставляв їх до переоцінки власної скалі вартостей і не наражав їх на переживання психічних криз. З другого боку — гордість з довершення великого діла, в очах місцевого суспільства, освоєння цілинної землі, підносило почуття власної гідности та помалу виробляло своєрідний льокальний «місіонський» чи «чаківський» патріотизм. Цей льокальний патріотизм не тільки дозволяв сільськогосподарським поселенцям та їх нащадкам почувати себе повністю інтегрованими в місцеве суспільство, але й був успішним заборолом проти швидкої асиміляції. Асиміляція проходила тут радше за нормами асиміляції в суспільствах оснований на засадах культурного плюралізму, хоч його тут не було. Буває ще й сьогодні, 80 років після прибуття до Аргентини перших українських поселенців, що зустрічається українців, народжених у цій країні, які слабо володіють еспанською мовою і послуговуються українською, не говорячи вже про інші елементи нашої культури, правда, з часу першої половини двадцятого століття. Є відомості про людей, які виконували відповідальні функції в загальному суспільстві — голови чи члени міських рад, учителі, військовики, купці, але вони таки зберігали мову своїх батьків, відвідували українські церкви чи товариства, придержувалися прадідівських звичаїв тощо. І ті і ті були повністю інтегровані в місцеве суспільство, але ніяк не асимільовані.

Асиміляційний процес серед сільських поселенців виникав здебільша після інтеграційного. Передусім еспанська мова проникала в родини поселенців через дітей, які ходили до шкіл і молодь, яка йшла до війська, або до міст на заробітки. Ужиткова щоденна мова в родинях ставала щораз більше мішаною, українсько-еспанською. Еспанська термінологія вживалася зразу на визначення речей і понять притаманних країні

поселення, а з упливом часу загалом на поняття вищого типу, залишаючи за українською мовою майже виключно лексику домашнього вжитку. Щойно на протязі останніх двадцяти років почалася повна мовна асиміляція передусім серед молодого покоління, яке оселялося в містах. При зустрічі з міським життям цим молодим людям приходилось знову переоцінювати власну скалю вартостей, побудовану на сільських зразках, та пристосувати її до скали населення міського типу, при чому затрачувались не тільки сільські, але й українські вартості.

Міським українським поселенцям інтеграція в місцеве суспільство проходила багато важче. Найважливішою характеристикою цього процесу була його нагальність. Цим поселенцям знання місцевої мови було конечним, і то негайно, для щоденного спілкування, на місці праці, для придбання мешкання, закупу харчів та інших предметів щоденного вжитку, для користування засобами транспорту тощо. Мовний бар'єр, недостача задоволення релігійних потреб у нашому обряді, часто відсутність контакту із земляками та врешті постійні конфлікти між власною скалею вартостей та скалею вартостої місцевого суспільства, поглиблювали почуття бездомности, викорінення та посилювали тугу за рідним краєм.

Крім цього, так би мовити, психічного бар'єру, існував ще суспільно-економічний бар'єр. Українські поселенці з часу до першої світової війни були, як вже сказано, з походження селянами. Недостача відповідних професійних кваліфікацій, заставляла їх братися за найгірші та найменше платні зайняття; домашня обслуга, робітники при будовах доріг, підземних залізниць, залізничних шляхів чи інших будов, в кращих випадках бути двірниками, або робітниками в торговельних або промислових підприємствах. Господарські криза в тридцятих роках ще погіршувала і так безнадійне становище багатьох імігрантів, а що більшість з них не вернулася в рідні сторони то тільки тому, що не мала грошей оплатити переїзд.

У такій безвихідній ситуації багато людей, здебільша не одружених, приречених на самотність, не маючи контакту з оточенням, заломлювалися й ставали алкоголіками або хворіли психічно. Ще до 1960 року можна було часто зустрічати в Буенос Айресі жебраків, також і молодих людей, які жили з милостині, збирали на смітниках рештки їжі; серед них не рідко траплялися українці або інші слов'яни. Бродили вони вулицями міста, обвішані клунками, «мешкали» в парках й залізничних двірцях, а в зимі по зупинках підземок.

Неоціненою допомогою для вдержання моральної та психічної рівноваги серед українських поселенців у містах виявились громадські інституції й товариства, які створили самі імігранти. У цих товариствах вони сходились у вільний від праці час на виставки аматорських гуртків, чи для відзначення національних річниць, чи просто, щоб зустрінути

земляків, поділитись останніми вістями з рідного краю, і загалом щоб наговоритись досхочу рідною мовою, заспівати, забавитись, а то й випити із своїми людьми. Під час таких зустрічей імігранти духово відпружувались після виснажуючого життя між чужими. У колі своїх земляків ці затуркані, а то й висміювані імігранти, почували себе знову повноправними людьми. Своє середовище допомагало їм зберегти рівновагу духа та додавало сили у праці, у змаганні за гідне місце серед загального суспільства.

У суспільному секторі приходилось українським поселенцям у містах досить важко здобувати таке місце. Правда, завдяки своїм здібностям та своїй працьовитості й чесності, вони почали порівняно швидко вивчати нові спеціальності, а разом із тим займати вищі, краще платні становища. Однак ці осяги не змогли затерти першого враження, коли українська національність (рідко відрізнявана від російської чи польської) ідентифікувалася в ментальності місцевого населення з поняттям дешевого, некваліфікованого, хоча чесного і працьовитого робітника.

Це перше враження, яке виробила про себе слов'янська іміграція і яке має особливу вагу в суспільстві, складеному з різних іміграційних груп, постає при першому стикі цих груп. І тоді формуються стереотипні погляди на кожну з них, які зберігаються на довгий час. Так в аргентинському міському середовищі можна почути, що еспанці — це «твердолобі» люди, які поза двірництвом чи дрібним купецтвом нічого не вміють; що італійці — «хитруни», які видають себе інженерами чи будівничими, без відповідних на це кваліфікацій; що слов'яни хоча чесні й працьовиті люди, але «відсталі» та нездібні до провідних, відповідальних становищ.

Таке поняття ставало не тільки перешкодою для особи слов'янського походження, без огляду на її фактичну здібність і вмілість, у прогресі на суспільній драбині, але викликало в ній деяке почуття меншевартості.

У зв'язку з інтеграційним процесом серед українських міських поселенців можна відрізнити кілька категорій:

- особи із суспільними аспіраціями, які з більшим чи меншим успіхом стараються включитись у політично-суспільно-господарське життя країни. Їхня участь в організованому житті поселенчої громади мінімальна або й ніяка;
- особи також із суспільними аспіраціями, але наставлені негативно або байдуже до суспільного життя загалу населення країни, беруть у ньому участь тільки тоді, коли це конче для прожитку; зате вони є особливо активними в громадському житті поселенців;
- особи без власних суспільних аспірацій, але навчені «гірким життєвим досвідом» є наставлені на якнайшвидшу і безслідну асиміляцію бодай своїх дітей у місцеве суспільство, сподіваючись тим способом облегшити їм процес інтеграції в загальному суспільстві.

Серед цієї останньої категорії осіб можна часто завважити, що батьки говорять до своїх дітей «каліченою» еспанською мовою, посилають їх до місцевих клубів, шукають для них товариства серед аргентинців, словом шукають всяких можливих заходів, щоби змити зі своїх дітей сліди імігрантського, слов'янського походження. Така настанова творила пригожий ґрунт для мішаних подруж, які за останні роки стали щораз частішими.

З вище сказаного можна зробити висновок, що процес інтеграції українського міського населення проходив або рівночасно, або, у багатьох випадках, був попереджуваний процесом асиміляції. Але не зважаючи на те, обидва ці процеси не зуміли повністю інтегрувати міських українських поселенців. А часто труднощі інтеграції та відсутність відповідної допомоги чи поради з боку власного середовища і з боку місцевих властей, витворили недовірливих, замкнених у собі осіб, байдужих до змагань усього суспільства.

6. 3. *Перспективи на майбутнє*

На перший погляд виглядало б, що українське поселення в Аргентині призначене на неминуче й цілковиту асиміляцію, на зник за своїм походженням та свідомістю окремішності групи. За цим промовляє зростаюча мовна й загалом культурна асиміляція широких кіл поселенців, а разом з тим занепад українських громадських установ через відсутність припливу молодого покоління.

Проте, приглянувшись ближче до життя українських поселенців, зокрема до життя молодого, вже народженого в Аргентині, покоління, можна завважати деякі нові явища, які дають надію, якщо не на припинення асиміляційного процесу, то бодай на ефективне його сповільнення. Такими позитивними явищами є:

— Постійний зріст церковного життя. Не зважаючи на розпорошення по усіх закутках країни і часто повної мовної асиміляції, українські поселенці тяготіють до своєї церкви, свого обряду, до своїх, частково збережених народних звичаїв та вірувань. Часто у далеких околицях, де понад 30 років не було українського священика, при його появі люди спонтанно беруть участь у Богослуженнях, беруться до організації власних парафіяльних осередків і наладнують періодичні відвідини священиків. Таке прив'язання до своєї церкви й обряду є могутнім заборолом проти повної асиміляції українського поселення.

Нове покоління, хоч і не дуже численне, часто з університетською або іншою фаховою освітою, не терпить на комплекс меншевартості (на який терпіли їхні батьки) і цікавиться живо справами українства.

Молоді люди відвідують українські церкви, виловлюють у місцевій пресі вісті про Україну, часто посилають своїх дітей до суботних чи недільних шкіл українознавства, до українських танцювальних гуртків, до молодечих організацій, хоча вони самі з різних причин, не спішаються включатися до громадських організацій.

Важливим заборолом проти асиміляції виявилась актуалізація українського імени в світі. Вісті про змагання української інтелігенції на рідних землях за загальнолюдські й національні права, приїзд визначних представників українського руху опору на Захід, сколихнуло приспані українські душі. Особливо прибуття патріярха Йосифа Сліпого, його поїздка по різних країнах українського поселення, участь української церкви у Ватиканському соборі, розбудило в них зацікавленнтя своєю церквою і своїм народом і спонукало їх повернутись до українства. Ці відзискані особи напевно поповнять ряди аргентінців українського походження прихильно і з любов'ю наставлених до всього українського. А це буде великим досягненням для української справи.

EL PODER EJECUTIVO

NACIONAL.

Buenos Aires, febrero 5 de 1921.

Nº. 2º.

Visto el pedido formulado por el Gobierno de la
República de Ukraina,

El Poder Ejecutivo de la Nación

DECRETA:

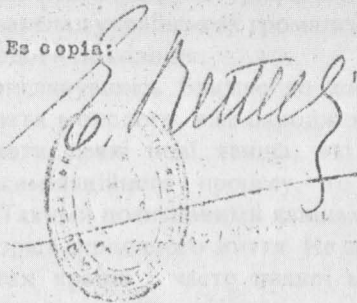
Artículo 1º.-Reschócese a la República de Ukraina, como
Estado libre e independiente.

Artículo 2º.-Comuníquese, publíquese en el Boletín Oficial
y dese al Registro Nacional.

(Edo) YRIGROYEN.

" P. Terello.

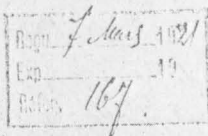
Es copia:

A handwritten signature in dark ink, appearing to read "P. Terello", is written over a circular official stamp. The stamp is partially obscured by the signature and a horizontal line drawn across it. The stamp contains some illegible text and a central emblem.

Legación
de la
República Argentina.

Paris 3 de Marzo de 1921

n° 519.

Monsieur le Président:

En réponse a votre note du 15 Janvier 1921, concernant la reconnaissance de l'indépendance de l'Ukraine par la République Argentine, j'ai l'honneur de vous transmettre le réponse télégraphique que me fait mon Gouvernement:

"ME REFERANT A VOTRE TELEGRAMME 7, GOUVERNEMENT ARGENTIN
"A DECRETE 5 COURANT RECONAISSANCE UKRAINE COMME ETAT
"LIBRE. COMMUNIQUEZ A DELEGATION UKRAINIENNE."

Très heureux de porter a votre connaissance ce qui précède, veuillez agréer, Monsieur le Président, l'assurance de ma très haute considération.

A Son Excellence

Monsieur le Comte MICHEL TYBZIEWICZ

Président de la Délégation Ukrainienne a la Conférence de
1er Pair.

Deposito 8/V 1921
su.

Recibido en Argentina
República de Ucrania
D. N. Ulyanovskaya
Ally.

Ministerio de
Relaciones Exteriores y Culto

Buenos Aires. Marzo 31 de 1921.-

Señor Presidente:

He tenido el agrado de recibir la nota fechada el 18 de enero último, en la que V.E. se sirve solicitar a buenos oficios ante el Gobierno Argentino, a fin de que se proceda al reconocimiento de la independencia de la República de Ucrania.

En respuesta, me es muy grato informar a V.E. mi Gobierno, por decreto fecha 5 de febrero del año en curso cuya copia remite adjunta, reconoció a Ucrania, como Estado libre e independiente.

Saludo a V.E. con mi consideración mas distinguida.

A S.E. el Sr. Presidente de la Delegación Ucraniana a la Conferencia de la Paz.

КОПИЯ

П Л А К А Т

ДО МІНІСТЕРСТВУ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ

ВІД " / " квітня 1921 року. -

Ч. 51. -

Радникові при Міністрі п. ЛУМЦЬКОМУ Миколі доручається виконання обов'язків "Повіреного в справах" У.Н.Р. при Уряді Республіки Аргентини з дня "1-го" квітня 1921 року. -

Міністр справ закордонних /підписав/ А. Ніковський.

В.о. Директора Департаменту
справ загальних /підписав/ В. Дьяченко.

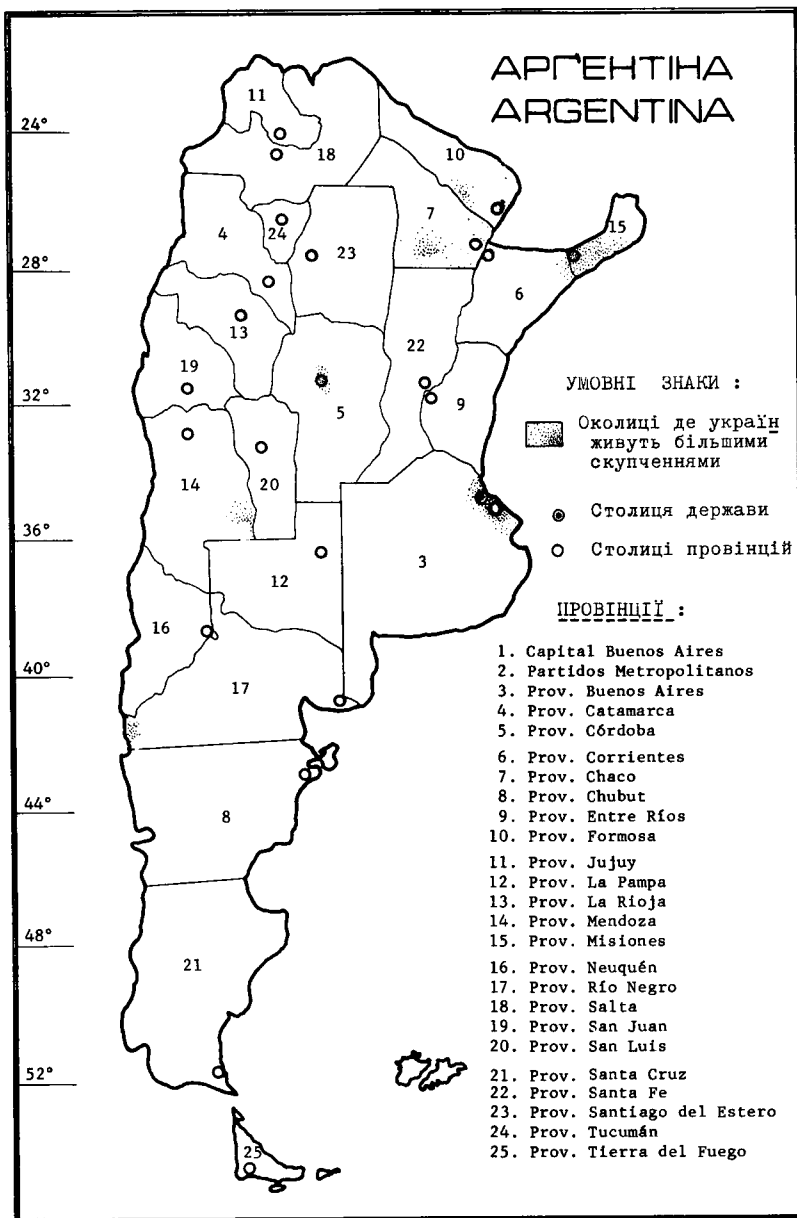

ПІДПИСАНО З ОРИГІНАЛОМ СВДЧУ :

Головного Діловода

[Handwritten signature]

м. Київ " 9 " квітня 1921 року. -

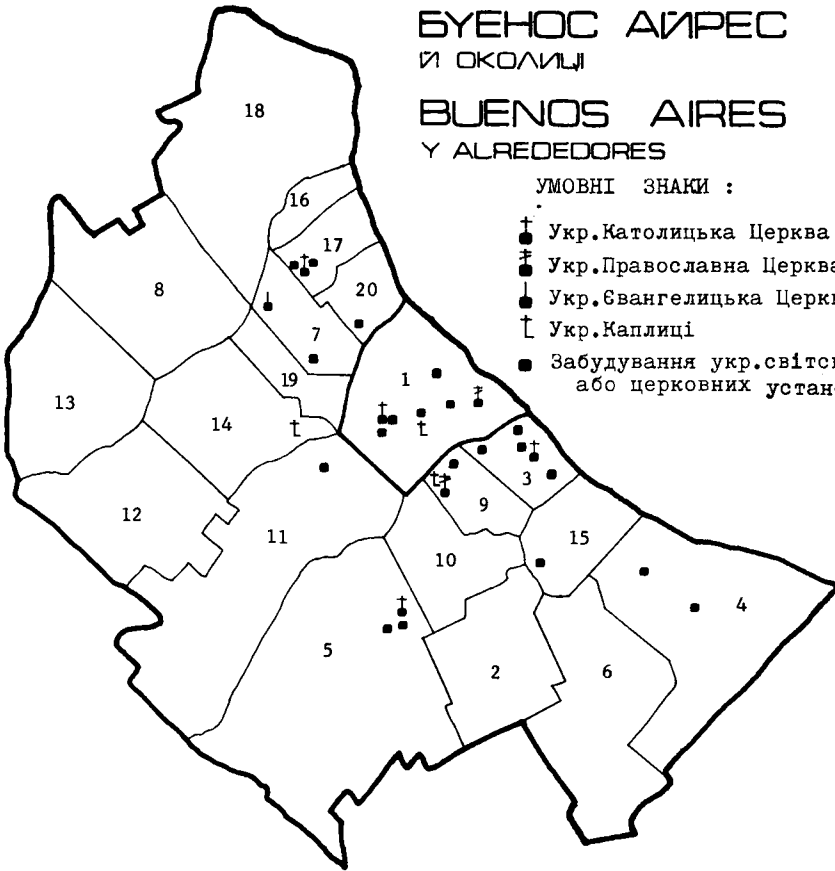

БУЕНОС АЙРЕС
И ОКОЛИЦІ

BUENOS AIRES
Y ALREDEDORES

УМОВНІ ЗНАКИ :

- † Укр.Католицька Церква
- ✙ Укр.Православна Церква
- ⊥ Укр.Євангелицька Церква
- ┌ Укр.Каплиці
- Забудування укр.світських або церковних установ

АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПОДІЛ НА ДЕПАРТАМЕНТИ:

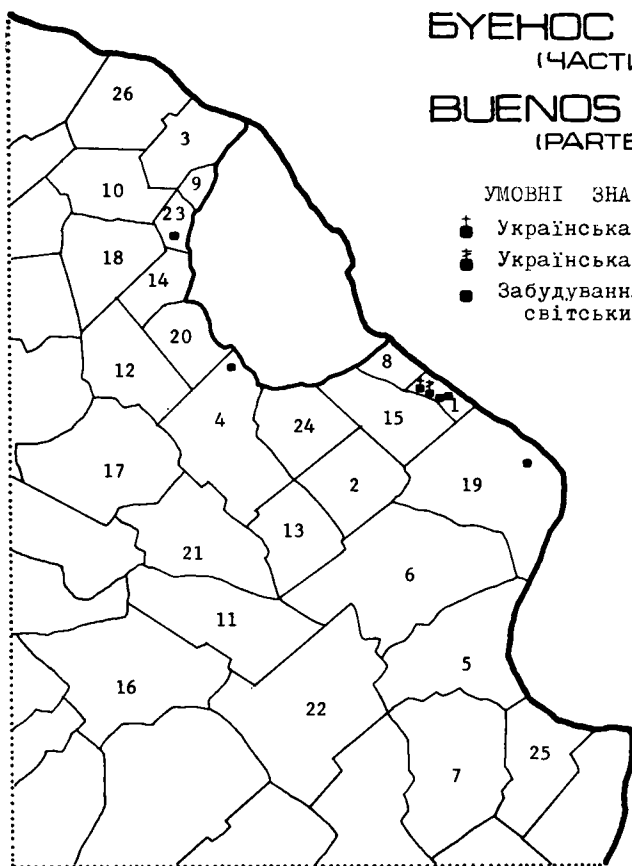
1. CAPITAL FEDERAL	11. Matanza
2. Almirante Brown	12. Merlo
3. Avellaneda	13. Moreno
4. Berazategui	14. Morón
5. Esteban Echeverría	15. Quilmes
6. Florencio Varela	16. San Fernando
7. General San Martín	17. San Isidro
8. General Sarmiento	18. Tigre
9. Lanús	19. Tres de Febrero
10. Lomas de Zamora	20. Vicente López

БУЕНОС АЙРЕС
(ЧАСТИНА)

BUENOS AIRES
(PARTE)

УМОВНІ ЗНАКИ :

- † Українська Католицька Церква
- ✙ Українська Православна Церква
- Збудування укр. церковних або світських установ

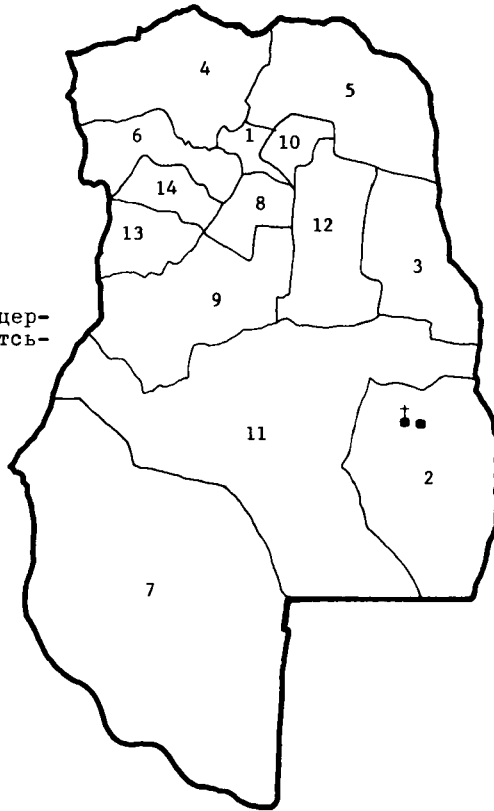
АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПОДІЛ НА ДЕПАРТАМЕНТИ:

1. Berisso	14. General Rodríguez
2. Brandsen	15. La Plata
3. Campana	16. Las Flores
4. Cañuelas	17. Lobos
5. Castelli	18. Luján
6. Chascomús	19. Magdalena
7. Dolores	20. Marcos Paz
8. Ensenada	21. Monte
9. Escobar	22. Pila
10. Exaltación de la Cruz	23. Pilar
11. General Belgrano	24. San Vicente
12. General Las Heras	25. Tordillo
13. General Paz	26. Zárate

МЕНДОЗА MENDOZA

УМОВНІ ЗНАКИ :

- † Укр. Католицька Церква
- Забудування укр.церковних або світських установ

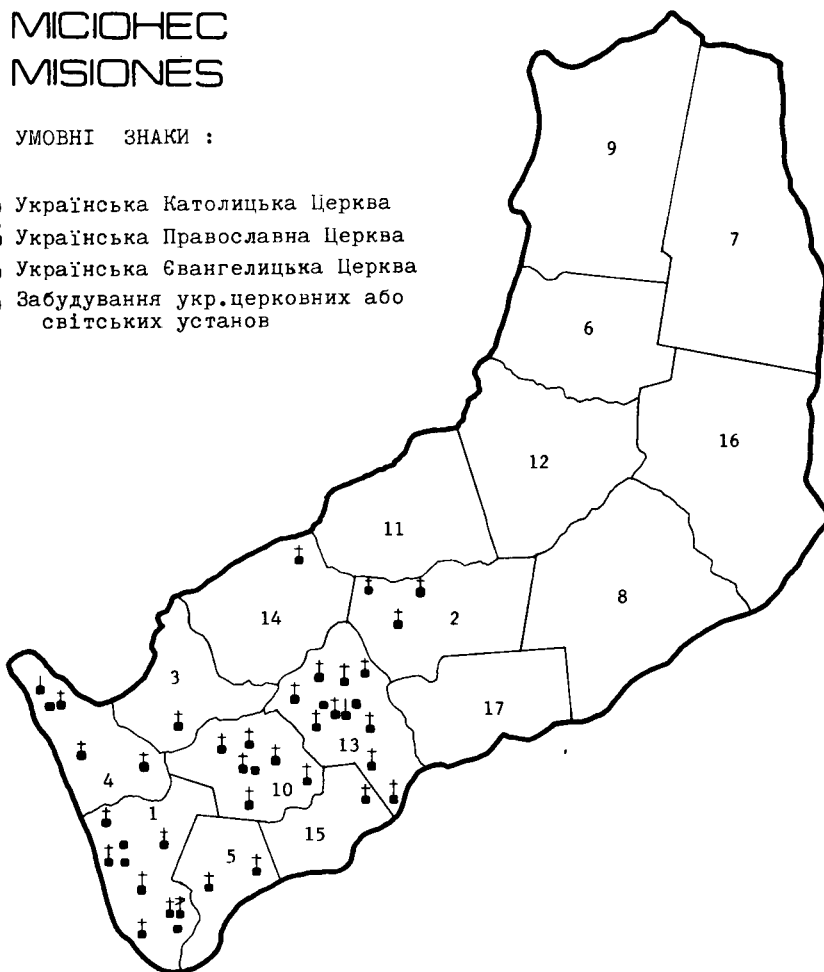
АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПОДІЛ НА ДЕПАРТАМЕНТИ

1. Capital (Mendoza)	8. Rivadavia
2. General Alvear	9. San Carlos
3. La Paz	10. San Martín
4. Las Heras	11. San Rafael
5. Lavalle	12. Santa Rosa
6. Luján	13. Tunuyán
7. Malargue	14. Tupungato

MISIONES MISIONES

УМОВНІ ЗНАКИ :

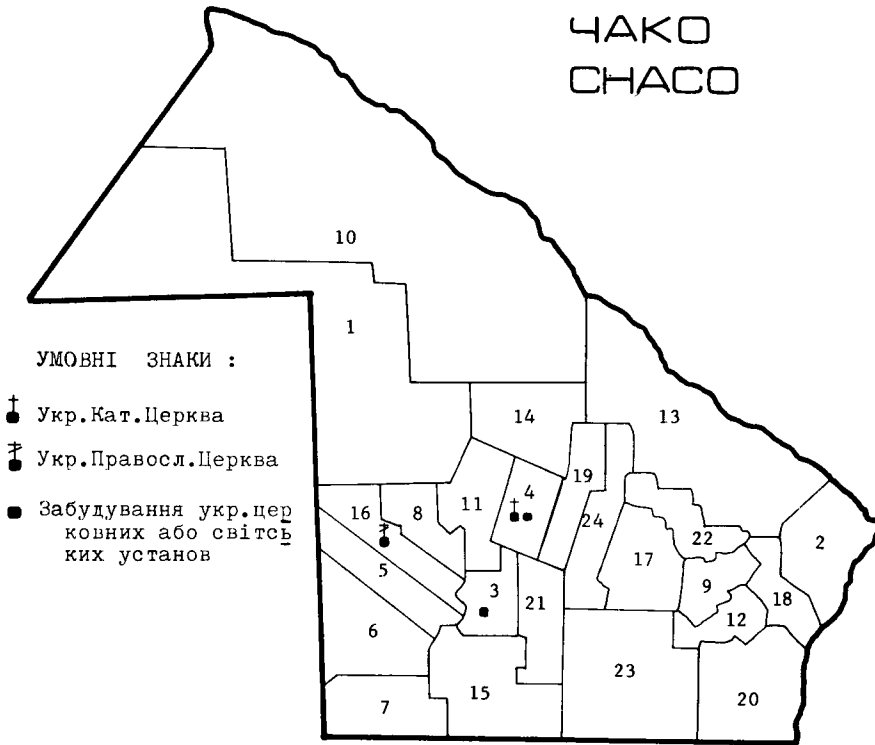
- † Українська Католицька Церква
- ✙ Українська Православна Церква
- ⬇ Українська Євангелицька Церква
- Забудування укр.церковних або світських установ

АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПОДІЛ НА ДЕПАРТАМЕНТИ

1. Apóstoles	10. Leandro N. Alem
2. Cainguás	11. Libertador Gral. San Martín
3. Candelaria	12. Montecarlo
4. Capital (Posadas)	13. Oberá
5. Concepción	14. San Ignacio
6. Eldorado	15. San Javier
7. General M. Belgrano	16. San Pedro
8. Guaraní	17. Veinticinco de Mayo
9. Iguazú	

ЧАКО CHACO

АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПОЦІЛ НА ДЕПАРТАМЕНТИ:

1. Almirante Brown	13. Libertador General San Martín
2. Bermejo	14. Maipú
3. Capitán Gral. O'Higgins	15. M.L.J. Fontana
4. Comandante Fernández	16. Nueve de Julio
5. Chacabuco	17. P. de la Plaza
6. Doce de Octubre	18. Primero de Mayo
7. Fray J.S.María de Oro	19. Quitilipi
8. General Belgrano	20. San Fernando
9. General Dónovan	21. San Lorenzo
10. General Güemes	22. Sargento Cabral
11. Independencia	23. Tapenagá
12. Libertad	24. Veinticinco de Mayo

ZUSAMMENFASSUNG

Ansiedlung

Bereits im 18. Jh. findet man unter den Einwohnern Argentiniens Familiennamen typisch ukrainischen Ursprungs, wie dies die alten Kriegsregister und Urkunden über Volkszählungen einiger Städte eindeutig beweisen. Doch als der eigentliche Beginn der ukrainischen Einwanderungswelle gilt der 27. August 1897, das Datum, an dem die erste Gruppe von Landwirten aus der Westukraine in Argentinien eintraf.

Der Zustrom ukrainischer Einwanderer nach Argentinien dauerte etwas über ein halbes Jahrhundert, wobei drei Abschnitte zu unterscheiden sind: 1897-1914; 1921-1939 und 1946-1950. Im Laufe dieser Jahre haben sich an die 70 000 Ukrainer in Argentinien angesiedelt, die sich zunächst in der Provinz Misiones, sodann in der Hauptstadt Buenos Aires und deren Umgebung sowie in anderen Gebieten, vornehmlich den Provinzen Chaco, Corrientes, Formosa, Buenos Aires, Mendoza und Rio Negro niederließen. 1977 zählten die ukrainischen Ansiedler Argentiniens und deren Nachkommen bereits ca. 200 000 Personen.

Eines der Hauptprobleme, das die ukrainischen Einwanderer in Argentinien zu bewältigen hatten, war das Bekenntnis ihrer wahren Nationalität, da sowohl hier als auch in den meisten Ländern der Neuen Welt die Begriffe Nationalität und Staatszugehörigkeit als gleichbedeutend galten; dementsprechend betrachtete man die ukrainischen Immigranten, je nach ihrer Staatsangehörigkeit, als Polen, Österreicher, Russen, Rumänen oder Tschechen. Trotzdem brachten die Erklärungen über ihre wahre Nationalität keine Schwierigkeiten in den Kontakten mit der einheimischen Bevölkerung mit sich; man begegnete vielmehr dem „ukrainischen Problem“ mit großer Anteilnahme, ein Umstand, der durch die Anerkennung der ukrainischen Unabhängigkeit durch die argentinische Regierung des Präsidenten Hipólito Yrigoyen (1921) deutlich nachgewiesen wird.

Integration

Wirtschaftliche Integration: Mehr als die Hälfte der Einwanderer integrierte sich in der Landwirtschaft als kleine oder mittlere Grundbesitzer. Aus Mangel an finanziellen Mitteln erwarben die Immigranten staatliche Ländereien zu verhältnismäßig niedrigen Preisen. Je nach ihren Ansiedlungsgebieten widmeten sie sich der Anpflanzung von Mate (*ilex paraguaniensis*), Baumwolle, Sorgho (Hirse), Weintrauben u. a., in geringerem Maße der Viehzucht. In den

Städten begannen die Einwanderer ihre wirtschaftliche Integration meist als nichtqualifizierte Arbeiter. Mit der Zeit erwarben sie eine Berufsausbildung, betrieben Gewerbe, Handel, Handwerk und Kunsthandwerk und übten verschiedene Berufe aus.

Religiöse Integration: Etwa die Hälfte der ukrainischen Gemeinschaft besteht aus Katholiken, die restlichen sind zu zwei Dritteln Orthodoxe, ein Drittel sind Protestanten.

Die Ukrainische Katholische Kirche in Argentinien besteht offiziell seit 1908, d.h. seit dem Eintreffen in Misiones des Geistlichen K. Bzuchowsky aus Brasilien; 1909 wurde ihre Existenz durch eine Bulle des Papstes Pius X. geregelt. 1961 wurde S. E. Andres Sapelak zum ersten Bischof der Ukrainer in Argentinien ernannt. Fünfzehn Jahre danach bestand die Ukrainische Katholische Kirchengemeinschaft aus 11 Pfarreien und 6 religiösen Zentren, mit 20 Geistlichen und 90 Nonnen, die für die Bedürfnisse der Gläubigen zu sorgen hatten.

In der Entwicklung der Ukrainischen Orthodoxen Kirche sind zwei Etappen zu unterscheiden: von 1907 bis 1945, im Rahmen der russischen, und ab 1946 als Ukrainische Autokephale Orthodoxe Kirche, deren Organisation dem Geistlichen I. Jaroslowsky zu verdanken ist; danach war der Geistliche B. Arijczuk lange Jahre hindurch ihr Oberhaupt. 1975 bestand sie aus 4 Pfarreien mit je einem Geistlichen.

Die Ukrainische Evangelische Baptistengemeinschaft wurde 1955 infolge des Austritts der ukrainischen Gruppe aus der Allslawischen Evangelischen Kirche ins Leben gerufen. Zwanzig Jahre nach ihrer Gründung besaß sie drei evangelische Zentren mit je einem Pastor sowie ein Bibelinstitut.

Gesellschaftliche Integration: Die eigentlichen Förderer des Gemeinschaftslebens in der Provinz waren die ukrainischen katholischen Geistlichen. Der erste Gesellschaftsclub wurde 1910 in Apostoles (Misiones) vom Geistlichen J. Karpjak gegründet. In Buenos Aires waren es dagegen die Laien, die das Gesellschaftsleben erst 1924-25 mit der Gründung der Kulturgemeinschaft „Prosvita“ (Aufklärung) organisierten. Mit der Zeit entstanden andere Einrichtungen, wie „Renacimiento“ (Wiedergeburt) im Jahr 1933, die „Bruderschaft der hl. Pokrova“ (Maria Schutz) 1948, der Verein der katholischen Ukrainer 1951, die Kredit- und Konsumgesellschaften „Renacimiento“ und „Fortuna“ u. a. Insgesamt gab es 1975 ca. 30 Vereine unter der Schirmherrschaft des Verbands der „Ukrainischen Zentralvertretung“. Da diese eine christliche Gesinnung mit den Idealen der Freiheit und der Selbstbestimmung der Ukraine vertrat, wirkte sie unter Ausschluß der marxistisch orientierten Organisationen.

Kulturelle Integration: Unter den heute noch vorhandenen Elementen der ukrainischen Volkskultur, die vornehmlich in ländlichen Bezirken gepflegt

werden, sind zu erwähnen: a) die Traditionen und Bräuche im Zusammenhang mit den kirchlichen Festen (Weihnachten, Ostern, Pfingsten, St. Andreas) und den Familienfesten (Hochzeiten, Taufen, Geburtstags- und Todesfeiern); b) die Verhaltensregeln im Alltag zwischen Kindern und Eltern, Jugendlichen und Erwachsenen u. ä., die zumeist von der ländlichen Bevölkerung gepflegt werden; c) die volkstümlichen Bräuche (Gesänge, Tanz, Märchen und Sagen, Volkstrachten, Werkzeug und Schmuck), vornehmlich unter der Stadtbevölkerung.

Im Bereich der geistigen Kultur sind zu nennen:

- *Architektur*: die Ukrainische Katholische Kirche in Buenos Aires, im Barockstil erbaut von den Architekten Hrinenko und Shulminsky.
- *Bildhauerei*: das Denkmal des Dichters Taras Shevchenko, ein Werk von Molodoshany; weitere Shevchenko-Denkmäler in Apostoles und Obera (Misiones).
- *Malerei*: zahlreiche Werke von Azovsky, Cymbal, Kriukow, Buldyn u. a.
- *Literatur*: bedeutende Schriftsteller wie: Krochmaluk, Halan, Saciuk, Onatsky, Kaczurowskyj.
- *Wissenschaften*: Polansky, Halajczuk u. a.
- *Unterricht der Ukrainekunde*: Dieser wird in mehreren öffentlichen Schulen in Apostoles, Posadas (Misiones) und Berisso (Prov. Buenos Aires) sowie durch Wochenendkurse erteilt, die von den bedeutendsten Vereinen und Pfarreien organisiert werden; es handelt sich dabei um Lehrgänge der unteren und mittleren Stufen; auf der Hochschulebene ist die Buenos Aires-Filiale der Ukrainischen Katholischen Universität von Rom zu erwähnen.
- *Presse*: Seit 1928 erscheint das Wochenblatt „Ukrainske Slovo“ (Das ukrainische Wort); etwas später begann die — ebenfalls wöchentliche — Veröffentlichung von „Nash Klych“ (Unser Ruf). Außerdem erschienen zu diversen Zeitpunkten über ein Dutzend verschiedener Zeitungen und Zeitschriften in ukrainischer bzw. spanischer Sprache. Es gab mehrere Verlagsanstalten sowie Rundfunkprogramme, die der ukrainischen Thematik gewidmet waren.

Nach den Hauptindizien (Prozentsatz der Mischehen; Grad der Beherrschung der ukrainischen Sprache) zu urteilen, ist der Assimilationsvorgang der ukrainischen Einwanderschaft eher als langsam zu bezeichnen — vor allem im Bereich der ländlichen Kolonisten im Verhältnis zu den Städtebewohnern.

Die Integration darf als zum Großteil vollzogen betrachtet werden, wobei ihre Evolution unter den ländlichen Ansiedlern rascher als unter den städtischen zustandekam.

RESUMEN

A s e n t a m i e n t o :

Tanto los antiguos registros militares como también los censos de algunas ciudades indican que ya en el siglo XVIII habitaban en el territorio argentino personas con apellidos típicamente ucranios. Sin embargo, la inmigración regular de ucranios hacia la República Argentina comienza el 27 de agosto de 1897 con la llegada del primer grupo de colonos-campesinos procedentes de Ucrania Occidental.

La corriente migratoria de ucranios hacia la Argentina duró algo más de medio siglo: desde 1897 hasta 1950, distinguiéndose en la misma tres diferentes etapas: de 1897 a 1914; de 1921 a 1939 y de 1946 a 1950. En el trascurso de estos años se radicaron en la Argentina cerca de 70 000 ucranios, afincándose primero en la provincia de Misiones y luego en la ciudad de Buenos Aires y sus alrededores y en el resto del país, principalmente en las provincias de Chaco, Corrientes, Formosa, Buenos Aires, Mendoza y Río Negro. En el año 1977 la cantidad estimada de los colonos ucranios y sus descendientes se aproximaba a 200.000 personas.

En la Argentina los inmigrantes ucranios se encontraron con el problema de la identificación de su nacionalidad. En este país, como en la mayoría de los países del Nuevo Continente, los conceptos de nacionalidad y de ciudadanía se comprendían como sinónimos. Por lo tanto los inmigrantes ucranios fueron catalogados, según su ciudadanía, como polacos, austríacos, rusos, rumanos o checoslovacos. Sin embargo, la declaración de su verdadera nacionalidad no les ocasionaba dificultades en sus relaciones con la población local, más bien despertaba las simpatías de dicha población al enterarse la misma del problema ucranio. Esa actitud cordial se refleja claramente en el acto de reconocimiento de la Independencia Ucrania por el gobierno argentino en la año 1921 bajo la presidencia de Hipólito Yrigoyen.

I n t e g r a c i ó n

Economica: Más de la mitad de los inmigrantes se integró en la agricultura, en carácter de pequeños y medianos propietarios de tierra. Por falta de medios económicos los inmigrantes adquirirían, a precios relativamente bajos, tierras fiscales ubicadas en alejadas provincias. Según las zonas de su asentamiento, se dedicaban al cultivo de yerba mate (*ilex paraguaniensis*), te, algodón, sorgo, vid, etc., en menor grado a la ganadería. En la mayoría de los casos los inmigrantes

urbanos comenzaban su integración económica como obreros no calificados. Con el correr del tiempo fueron adquiriendo diferentes calificaciones, iniciándose en otras actividades, tales como el comercio, la industria, la artesanía y el ejercicio de diferentes profesiones.

Religiosa: Aproximadamente la mitad de los integrantes de la colectividad ucraniana profesan la religión católica; de los restantes, dos tercios son ortodoxos y un tercio protestantes.

La Iglesia Católica Ucraniana comenzó oficialmente su existencia en el año 1908, con la visita a la provincia de Misiones del sacerdote K. Bzuchowsky, procedente del Brasil. En el año 1909 su situación fue normalizada por la bula «Ea semper» del Papa Pío X. En 1961 fue designado el primer obispo de los ucranios en la Argentina, Monseñor Andrés Sapelak. Quince años después la Iglesia Católica Ucraniana se componía de 11 parroquias y 6 centros religiosos. Las necesidades de sus fieles estaban atendidas por 20 sacerdotes y 90 monjas.

En la vida de la Iglesia Ortodoxa se distinguen dos períodos: el de 1907 a 1945, en el marco de la iglesia rusa, y a partir del año 1946 como Iglesia Ortodoxa Autocéfala Ucraniana; ésta fue organizada por el sacerdote I. Jaroslowsky y presidida luego durante muchos años por el sacerdote B. Arijczuk. En el año 1975 se componía de cuatro parroquias, atendidas por otros tantos sacerdotes.

La Iglesia Evangélica Bautista Ucraniana fue creada en el año 1955 como resultado de la separación del grupo ucraniano de la Iglesia Evangélica Paneslava. Veinte años después de su creación contaba con tres centros evangélicos con otros tantos pastores y con un Instituto Bíblico.

Social: Los promotores de la vida social fueron los sacerdotes católicos ucranios. El primer Club Social fue organizado por el sacerdote J. Karpiak en Apóstoles, en el año 1910. En Buenos Aires, en cambio, la organización de la vida social fue obra de los laicos, comenzando recién en los años 1924/25 con la creación de la Asociación Cultural «Prosvita». Con el correr del tiempo surgieron otras asociaciones, tales como «Renacimiento» (1933); «Hermandad del Patrocinio de la Santa Virgen» (1948); «Unión de Católicos Ucranios» (1951), las Cooperativas de Crédito «Renacimiento» y «Fortuna» y otras. En total existían en el año 1975 algo menos de treinta asociaciones integradas en una federación denominada «Representación Central Ucraniana». Dado que la «Representación Central Ucraniana» sostenía una orientación ideológica cristiana apoyando las ideas de libertad y autodeterminación de Ucraniana, las organizaciones de orientación marxista permanecieron fuera de ella.

Cultural: De los elementos de la cultura popular ucraniana que se conservan todavía, especialmente entre los colonos rurales, cabe mencionar: a) las costumbres y tradiciones relacionadas con las fiestas de Navidad, Pascua, Pentecostés, San Andrés y con los acontecimientos de carácter familiar: casamientos,

fallecimientos, bautismos, cumpleaños: b) las reglas de comportamiento en las relaciones diarias entre padres e hijos, entre niños y adultos, etc.; (se conservan más bien entre los colonos rurales); c) los elementos folklóricos: cantos, bailes, cuentos, leyendas, trajes típicos, utensilios, adornos; (se los encuentra más bien entre la población urbana).

Del ámbito de la cultura espiritual cabe mencionar:

- *arquitectura*: Iglesia Católica Ucrania en Buenos Aires, estilo barroco ucranio, obra de los arquitectos Hrinenko y Shulminsky.
- *escultura*: monumento al poeta Tarás Shevchenko, obra de Molodozhany. Otros monumentos al mismo poeta en las ciudades de Apóstoles y de Oberá (provincia de Misiones).
- *pintura*: numerosas obras de Azovsky, Cymbal, Kriukow, Buldyn y otros.
- *literatura*: se destacaron los autores Krochmaluk, Halan, Saciuk, Onatzky, Kaczurowskyj.
- *ciencia*: Polansky, Halajczuk y otros.
- *enseñanza de ucrainística*: se llevó a cabo en algunas escuelas públicas que funcionaban en las ciudades de Apóstoles, Posadas y Berisso, y en cursos dictados los fines de semana, organizados por las principales asociaciones y por las parroquias. Los cursos se dictaban a nivel primario y secundario. A nivel terciario funcionaba la Filial en Buenos Aires de la Universidad Católica Ucrania de Roma.
- *prensa*: desde el año 1928 aparecía el semanario «Ukrainske Slovo» (La Palabra Ucrania), al cual se agregó luego otro semanario, «Nash Klych» (Nuestro Llamado). Además aparecían en distintas épocas más de una docena de diferentes periódicos, ya sea en idioma ucranio o en castellano. También funcionaban algunas editoriales y varios programas radiales de temática ucraniana.

El proceso de asimilación de la inmigración ucraniana es, en general, relativamente lento. Así lo demuestran los principales indicadores: la evolución del porcentaje de matrimonios mixtos y el grado de conocimiento del idioma ucranio. Este proceso es más lento entre los colonos rurales que entre los urbanos.

En cuanto al proceso de integración, se lo puede considerar logrado en alta medida. Su evolución fue relativamente rápida entre los colonos rurales y, en cambio, bastante más lenta en los asentamientos urbanos.

ПОКАЗНИК ІМЕН ТА НАЗВ

- А. Б. Н, 82
Авеллянеда, 23, 73, 75, 95, 101
Австралія, 102
Австрія, 94, 96
Австро-Угорщина, 12
Агрес, В., 37, 78
Азара, 18, 23, 50, 62, 69
Азовський, М. 92
Альберта, 102
Альвеар, М., 27, 37
Альсіна, Х. А., 17
Ананевич, о. О., 48, 50, 69
Андреадіс, Г., 96
Антрактіда, 106
Антонюк, П. 63, 64
Апостолес, 13-18, 23, 30, 31, 36, 38,
49-51, 56, 62, 64, 65, 69, 75, 80, 84, 85,
91, 99, 101
Аргентина, 10-31, 33, 38, 39, 41-48, 50,
56-58, 61-63, 66, 70, 79, 81, 83, 92-94,
96-98, 102, 104, 105-107, 110, 118
Аргентинський католицький універ-
ситет, 98
Аргентинсько-український клуб
(Соціальний клуб «Україна»), 75
Арійчук, о. Б., 60, 61, 66, 74, 78, 105
Арістобульо дель Валле, 24
Арройо дель Медіо, 23
Атаманюк, А., 101
Атаманюк, М., 41, 78

Баделяк, 13
Бак, П., 99
Баланда, Ю., 107
Балук, А., 85, 107
Балук, о. І., 40, 55, 107
Балук, О., 79, 85, 107
Бандера, С., 92
Бандрівський, М., 101
Бандура, І., 98
Бандура, О., 78
Банфільд, 23
Барільоче, 24
Бахор, М., 63, 64, 69
Березатеґуї, 23, 74, 101

Беріссо, 18, 23, 29, 39, 53, 56, 60, 64-66,
71-73, 77, 78, 80, 91, 97, 99, 101
Бермехо, 24
Берналь, 23
Бігун, С., 40, 41, 78
Білевич, 13, 14
Білорусія, 14
Білий, І., 15
Білосвіт, О., 95
Біян, Ст., 79
Бовен, 24, 56, 58, 65, 97, 101
Богачевський, єп. К., 52
Болбин, Й., 62
Бойко, І., 41, 78
Бойрак, А., 71
Боннпланд, 23
Бжуховський, о. К., 48, 48-51, 51
Бразилія, 9, 16, 31, 49-51, 56, 61
Братство Володимира, 55
Братство колишніх вояків І-ої Укр.
дивізії УНА, 54, 74, 84
Братство св. Покрови УАПЦ, 41, 61,
74, 78, 82
Братство Укр. Січових Стрільців, 74,
84
Бременштуль, 95
Бреус, А., 78
Брумен, В., 104
Буенос Айрес, 15, 19, 22, 23, 25, 27-29,
31, 35-37, 39, 42, 44, 52, 53, 55-60,
64-66, 71-73, 77, 80-82, 85, 88,
91-101, 106, 108, 109
Буковина, 18
Бульдин, К., 74, 82, 94, 95
Буній, О., 104
Бурбан, 37
Бурчак, М., 79, 96
Бучач, 14
Бучко, єп. І., 52, 57
Бюлетень, 107
Бюро опіки над українськими емі-
грантами, 74
Бялостоцький, Й., 31

Валентін Альсіна, 23, 72, 78, 101

- Вапрович, о. С., 48, 52, 53, 69, 77, 99
 Варениця, Й., 38
 Варениця, О., 33, 85
 Василяни, оо., 48, 55, 56, 77, 80, 97, 99
 Василіянки, сс., 55, 56, 64, 65, 101
 Василик, В., 55, 83, 97
 Василик, І., 79, 83
 Василик, М., 78, 82, 83, 98, 104
 Ватикан, 48
 Ватиканський собор, 119
 Великий, М., 62
 Величковський, Н. (Романтичний, Г.), 95
 Вербіти, оо, 46
 Вербицький, В., 78
 Вероніка, 23
 «Верховина», 97
 Веселка, 77, 82, 92
 Весте, Г., 52
 Винник, Т., 15
 Винницька, І., 101
 Винничук, о. В., 56, 64
 Висоцький, Із
 Відень, 96
 Відродження, 38, 41, 73-78, 82, 85, 87, 92, 101, 105
 Вілля Аделіна, 23, 55, 56, 64, 65, 74, 83, 91, 101
 Вілля Ангеля, 24, 72
 Вілля Баллестер, 23
 Вілля Бертет, 24
 Вілля Діаманте, 44
 Вілля Караса, 23, 61, 64, 66, 74, 97, 101
 Вільде, 23, 101
 «Вільна Україна» 106
 Вірський, П., 97
 Вітенко, о. Я., 60
 Вітошинський, Б., 78
 Віценте Льопез, 23
 Возняк, Із, 14
 Войнилович, Із
 Волинь, 18, 62
 Воловина, О., 40
 Вусетич, Із

 Галабарда, о. Й., 55, 57, 78
 Гаедо, 23, 64
 Гай, єп. І., 61
 Галайчук, Б., 59, 74, 78, 79, 84, 96, 98, 102, 104, 105
 Галан, А. (Евентуальний, І.) 74, 95
 Галатьо, О., 37, 40, 78, 79, 81
 Галичина, 18, 21, 45, 47, 48, 52, 53, 55, 62, 90,
 Гамбург, 15
 Гарасимович, о. Г., 64, 99, 104
 Геляс, Г., 95
 Ген. Альвеар, 24, 35
 Ген. Бельграно, 24
 Ген. Гумез 23
 Герцун, Г., 15
 Гімназія українознавства, 59
 Гітлер, 20
 Гнатюк, В., 32
 Гнатюк, Р., 85
 Гнатюк, о. Т., 59, 99
 Голгочі, 15
 Голіян, Г., 78, 95, 105
 Головатий, П., 58
 Головацький, Р., 55
 Голодик, М., 92, 96
 Голоцван, І., 79
 Голоцван, Л., 99, 107
 Горіянська, М., 49
 Городенка, 14
 Грабар, Д., 40
 Грабинський, П., 73, 78
 Греко-католицька богословська академія, 98
 Григоращук, І. 73, 79
 Григоращук, М., 73, 79
 Григоренко, Г., 74, 96
 Григорій, єп., 61
 Григорович, К., 63
 Гримач, о. М., 64
 Гріненко, Ю., 61, 91
 Гродний, 13
 Гудсоні, 23, 64, 74, 101
 Гумінілович, С., 97
 Гусятин, 14

 Галлярдо, К., 32
 Гарручос, 24
 Гварані, 23, 24
 Гембаровський, о. М., 55
 Гітлін, М., 63
 Гнідовец, Ф., 104
 Гоб. Вірасоро, 24
 Гоб. Льопез, 23, 62
 Гресько, П., 78
 Грех, Ю., 79
 Гулька, І., 95

Гурська, О., 91

Данилів, М., 97

Данилишин, Д., 79

Данилишин, М., 78

Данилюк, Т., 41, 60, 73, 78

Дацюк, Г., 62

Данчук, П., 101

Дебеляк, В., 104

Девлад, О., 95

Дев'ята Секція, 23

Дейнеска, П., 62

Дейко, М., 102

Деляві, Р., 91

Дембіцький, 13

Демчук, о. І., 66

Денисенко, І., 94

Денисюк, М., 74, 78, 105

Державний геологічний інститут, 98

Державний університет міста Буенос Айресу, 98

Дзямара, Д., 78

Дикий, Я., 78

Дідух, М., 78

Дмитрів, О. 96

Добрий, 13

ДОБРУС, 74, 83

Док Суд, 23, 53, 72, 77, 99, 101

Долина, 15

Дорош, М., 78

Дорошенко, 13, 14

Дорошенко, П., 9

Драгоманова, О., 95

Драган, І., 97

Драників, 37

Дуб, В., 40, 101

Дуб, о О., 53

Дудлів, М., 97

Дудниченко, П., 60

Дунін-Борковський, 13

Дутко, І., 15

«Еа Семпер», 50

Ель Больсон, 24, 64

Ельвердін, 55

Ель Гойо, 24 •

Ель Кольорадо, 24, 64

Енсената, 23

Ентре Ріос, 18, 29, 35, 36

Ерделя, с. С., 56

Есейса, 23

Есмерілько, 41

Еспанія, 12, 13, 42

Ечеверрія, Естебан, 23

Жапежу, 62

Жибак, Іван, 78, 105

Журовський, 13

Заболотний, М., 78

Заб'юк, Ю., 78

Загребельний, М., 78

Закарпаття, 18

Закшевський, о. В., 47

Заліщики, 14

Захаріясевиц, о. Я., 56

Зварич, Є., 40, 82

Зілінський, 13

Зінько, А., 83

Зінько, о. В., 55

Зінько, Р., 78, 82, 105

Зубчук, В., 62

Іванє Пусте, 53

Іваник, В., 83

Іваник, Е., 78, 83

Іваник, О., 78

Іваник, Ю., 78, 83

Іваницький, В., 41, 78, 79, 81, 84, 106

Іванишин, о. Т., 55

Іванченко, о. А., 66

Ігор, арх., 61

Ізрастцов, о. К., 48, 59

Ільницький, Р., 78

Ірігожен, Г., 25-27, 80

Ісідро Касанова, 23, 74

Ітакаруаре, 23

Італія, 12, 42, 56, 98

Йордан 81, 86, 88

Кабанцеві (подружжя), 94, 96

Каінгуас, 24

Калина, 77, 82

Кампіна, 23

Кампінас, 23

Кампо Вієра, 23

Кампо Гранде, 24

Кампо Рамон, 23

Канада, 20, 106

Канделярія, 23

Каплун, В., 74, 78, 91, 94, 101

Капон Боніто, 23

Капшученко, П., 94

Караван, М., 94
 Карвацький, І., 78
 Карманський, П., 69, 70
 Карплюк, о. О., 55, 64, 69
 Карп'як, о. Я., 50, 69, 99
 Каса Поляка, 38
 Качор, Б., 40, 41, 78, 105
 Качурак, В., 78, 97
 Качуровський, І., 74, 95, 105
 Кашинська, Р., 56
 Кашка, Д., 78, 83
 Кашуба, С., 78
 Кашук, о. Д., 64
 Керч, О., 95
 Київ, 92, 96
 Кізюк, О., 39
 Кільмес, 23
 Кінах, І., 95
 Клим, П., 78
 Климко, О., 74, 91
 Клюб ім. В. Маяковського, 75
 Кльорінда, 24
 Кльос, М., 78, 105
 Ковалик, о. В., 55, 57, 74, 78, 97, 98, 105
 Коваль, Б., 78, 105
 Коваль, С., 40
 Козачик, С., 15
 Колегія св. Йосафата, 99
 Колодій, В., 78
 Колонія Лібіг, 24
 Колонія Руса, 24
 Колонія Уніон, 24
 Кольон, 96
 Ком. Фернандез, 24
 Комітет за патріархат Української католицької церкви, 75, 84
 Комітет побудови пам'ятника Т. Шевченкові, 75, 84
 Комітет українців в Аргентині, 72
 Конвенція баптистів Ля Плятських республік, 62
 Конгрес українців в Аргентині, 75
 Коновалець, Е., 92
 Концепціон де ля Сієрра, 23
 Копитовіч, І., 97
 Корбутяк, М., 78
 Кордоба, 18, 29, 52, 56, 73, 80, 101, 107
 Король, о. В., 57, 64
 Коростинський, 62
 Коррієнтес, 18, 22, 24, 29-31, 34, 52
 Корсуеля, 24
 Косів, 15
 Косюк, В., 37, 40, 41, 78, 79, 82, 105
 Котович, о. М., 53
 Котульський, В., 78, 79, 81
 Коцьовський, П., 78
 Коцур, Т., 15
 Коцюба, В., 71
 Кошіль, М., 99, 104
 Кравець, С., 39, 41, 105
 Крейхер, В., 63
 Кремжар, М., 104
 Кривешко, М., 97
 Кривий І., 71, 78, 95, 97, 101
 Крижанівський, П., 78
 Кропельницька, М., 101
 Крохмалюк-Тис, Ю., 74, 78, 95, 105
 Крушельницька-Стернюк, Е., 78
 Крюков, Б., 74, 91
 Крюков, Л., 94
 Кубійович, В., 21
 Кузьмич, О., 40, 78, 79
 Куковіца, о. Л., 104
 Куліш, В., 95
 Куницький, о. М., 55
 Курило, єп., 59
 Куритиба, 61
 Курілець, К., 101
 Кусік, С., 62
 Кушнірчук, О., 39
 Кшимінська, Є., 49
 Ласовський, В., 74, 94
 Леандро Н. Алем, 18, 23, 56, 58, 64, 65
 Легіон ім. С. Петлюри, 75, 83
 Ленціса, К., 16, 31
 Лех, П., 102
 Лилик, Р., 98
 Липинський, І., 78, 98, 105
 Липинський, С., 78, 102
 Лисий, В., 96
 Литвинович, Б., 40, 78, 83
 Лихолай, Т., 74, 96, 97
 Лівій, Л., 64
 Лівша, М., 78, 98
 Літаль, 41
 Літературна Бібліотека, 105
 Літературно-мистецький клуб, 55
 Ліхнякевич, А., 96
 Лотоцький, С., 78
 Любомирович, І., 95

- Люхан, 23, 55
 Лявалльоль, 23, 39, 56, 58, 64, 65, 71,
 72, 80, 97, 101
 Ля Ескандінава, 24, 72
 Ля Матанза, 23
 Лянус, 23
 Лянуссе Х. Х., 14, 16-18, 21, 30, 31
 Ля Пампа, 85
 Ля Плята, 16, 23, 29, 81, 85, 92
 Ляс Бреняс, 24, 59, 66, 72
 Ляс Тунас, 18, 25
 Ля Тігра, 66
 Ля Украніана, 38
 Львів, 38, 71, 98
 Льомас де Замора, 23
 Льос Елечос, 23, 62
 Льокателлі, монс. А., 48
 Льорка, Гарція, Ф., 95
- Магдалена, 23
 Мадрид, 93
 Майка, о. І., 53, 55
 Май. Л. Х. Фонтана, 24
 Макаренко, С., 94
 Макаруха-Іваницька, Л., 78, 106
 Максимець, В., 74
 Максимець, Г., 96
 Максимів, В., 78, 95-97
 Максимович, І., 15
 Малець, П., 73, 78
 Малецький, В., 78, 105
 Мандзій, С., 95, 102
 Мансович, І3
 Маріянський-Баєрштайн, о. Й., 47
 Марків, о. М., 55
 Мартинюк, о. Д., 59
 Мартинюк, О., 53
 Мартінез-Кодо, Е., 82, 105
 Мартініано Ріос, 30
 Мельник, І., 71
 Мельник, К., 71
 Мельничин, о. Ю., 53, 55
 Мендоза, 18, 22, 24, 29, 35, 36, 56, 58,
 64, 72, 87, 97, 108
 Микицей, о. Д., 58, 64
 Микиша, Т., 74, 96
 Михаленко, 84
 Михайлів, Т., 78
 Місіонес, 13-15, 17, 18, 21-23, 29-36,
 39, 45, 46, 48, 50-52, 56, 58, 59,
 62-64, 69, 70, 72, 85-87, 90, 91, 97,
 99, 107, 108, 110
 Міщенко, М., 102
 Молодожанін, 80, 91
 Монте Гранде, 23
 Мосійчук, паст. І., 69
 Москва, 96
 Московський, 13
 Моссора, Т., 84, 102
 Моссора, Ю., 78
 Моссора-Юзва, А., 102
 Мурро, 23, 74, 80, 91
 Мурашко, Е., 78
 Мусій, Т., 15
 Мушак, Ю., 107
 Мушинський, М., 40, 41, 78
- Національний театр, 96
 Національний хор, 97
 Недбальський, 13
 Неділко, М., 94
 Непраш, І., 62
 Несторович, І., 79, 84
 Никлевич, А., 71
 Николяк, І., 78
 Никон, С., 78
 Нищик, С., 63
 Німеччина, 18, 19, 95, 96
 Новак, о. Д., 64
 Новицький, єп. О., 61
 Новаторський, В., 39, 40
 Н. Т. Ш., 98
 Нуеве де Хуліо, 24
 Нью-Йорк, 93
 Ньюнка, о. П., 53, 64
 Някангвазу, 24
- Обера, 18, 23, 39, 46, 56, 63-66, 68, 69,
 81, 91, 101
 Обертін, 14
 Об'єднання жінок Просвіти, 75
 О'Гігінс, 24
 Окопний, П., 97
 Онацька, Н., 78, 102
 Онацький, Є., 74, 78, 95, 98, 105
 Опиханий, М., 15
 Організація державного відроджен-
 ня України, 73
 Організація українок Відродження, 75,
 83
 Організація української молоді, 75, 83
 Орсвіно, 41

Остапчук, Ю., 85
Островський, 13
О. У. Н., 72, 76

Павлик, М., 28
Павло VI-ий, 64
Палашевський, П., 79
Паляцкий, 93
Панамбі, 23
Парагвай, 20, 30, 34, 52, 61, 63
Парада Лейс, 23
Парапа, 46, 48
Париж, 61
Парколап, І., 97
Пасічник, М., 63, 69
Паславський, В., 37, 40, 78, 82
Паславський, Ю., 83
Патрило, о. І., 55
Педагогічна громада, 75, 84, 101, 102
Пена, Д., 78
Петрарка, 95
Петраш, І., 62
Петлюра, С., 92
Пилипенко, єп. О., 61
Пизік, С., 14
Письменний, Т., 15
Піварчук, А., 62
Пій, Х-тий, 50
Пій ХІІ-тий, 57
Пікада Бельграно, 23
Пікада Галіціана, 23
Пікада Сан Хавієр, 23
Пільк, о. А., 47
Пількомайо, 24
Площа героїв, 92
Пласт, 55, 59
Площа Національностей, 81
Побідинська, Л., 102
Полісся, 18
Полотнянка, Д., 78
Полянська-Лех, М., 98, 104
Полянський, Ю., 74, 98
Польща, 12-15, 18, 21, 39, 98
Попель, Б., 79
Поперечний, о. І., 56
Породько, о. А., 104
Посадас, 18, 23, 52, 56, 58, 65, 85, 97, 101, 107
Похлак, В., 78
През. Р. С. Пеня, 24, 39, 56, 58, 65, 77, 84, 91, 101

Приймак, М., 73
Причорноморє, 9
Прокопович, М., 40
Просвіта, 37, 40, 41, 53, 69, 72, 74-78, 80-82, 97, 99, 101
Прус, Я., 102
Прусія, 18
Пуейрредон, Г., 27, 28
Пуерто Бермехо, 24
Пунта Індіо, 23, 77, 83
П'ята секція, 23

Радянський Союз, 84, 106
Рамос, Мехія, 23
Регей, І., 78
Римський, О., 41, 78, 83
Римський університет, 98
Риндич, о. Е., 58, 64
Рихлицький, о. С., 60
Рідна Школа, 64, 65, 75, 82, 84, 99, 101, 102
Ріо де Ля Плята, 10
Ріо Негро, 18, 22, 24, 29, 35, 58, 64
Родрігуєз, Л., 92
Розас, Х. М., 10
Розендо, монс., 48
Рокуш, М., 37, 79, 82
Романишин, Д., 78
Романюк, Д., 99, 102
Росаріо, 29
Росія, 12, 18, 24, 79
Рубінець, М., 41, 78, 79, 80
Рудик, 37, 78

Соварин, єпис. Ніль, 57
Савич, В., 41, 75, 77, 79
Садовський, 13, 14
Салезіяни, оо., 56
Салій, о. М., 60
Самоверський, М., 38, 40, 78
Самоверський, П., 102
Сан Андрес, 23, 69
Сан Бернардо, 24, 39, 66, 72, 85, 107
Сан Ігнаціо, 23
Сан Ісідро, 23
Сан Карльос, 24, 30
Сан Льюрензо, 24
Сан Мартін (Бс. Ас.), 23, 74, 78, 101
Сан Мартін (Міціонес), 23
Сан Мігуель, 64
Сан Ф. Соляно, 23, 74, 101

- Сан Хавієр, 23
 Сан Хосе, 23
 Санта Марія, 23
 Санта Фе, 29
 Санто Томе, 24
 Салеляк, епис. А., 58, 59, 64, 82, 98, 102
 Сапун, В., 96
 Саранді, 23, 55, 74, 101
 Сарменто, Ф., 11
 Сацюк, О., 74, 95
 Сверлик, І., 40
 Сегуїн, 24
 Семашко, 13
 Семенець, В., 96
 Семешук, Д., 62
 Семінарія св. Йосафата, 65
 Семирадзький, 13
 Сенишин, о. Ів., 39, 50, 52, 80, 85, 99
 Сергійчук, о. С., 60, 61, 66, 78, 82
 Середа, В., 71
 Середяк, Ю., 74, 78, 105
 Серро Азуль, 23
 Сидор, М., 78
 Сігарський, І., 53
 Сієрра Сан Хосе, 23
 Сікорський, митр., 59
 Сірко, о. Я., 56
 Січ, 74
 Скакальський, епис. Й., 61
 Скасків, о. Г., 56
 Скрипник, митр. М., 61
 Сліпий, патр. Йосиф, 58, 59, 77, 103, 119
 Сліпченко, М., 41, 78, 79, 83
 Слобожанщина, 9
 Слов'янське місійне товариство, 62
 Сов'янський біблійний інститут, 63
 Слов'янський союз євангельських християн і баптистів Ля Плятських республік, 63
 Сніжний, І., 97
 Собчишин, Й., 15
 Сокіл, 73, 79, 80, 84, 101, 105
 Сокол, А., 94
 Соколюк, М., 78
 Соловій, арх. М., 61
 Солтис, прес. М., 62, 63, 64
 Сомко, Н., 94
 Соціальный клуб Україна, 50, 74, 83
 Союз євангельських християн, 63
 Союз українок, 55, 74, 78, 83
 Союз українських ветеранів, 74, 78, 83
 Союз українських купців, промисловців та професіоналів, 74, 76, 77, 83, 98
 Союз українських монархістів-державників: Пług і Меч, 74
 Союз українсько-аргентинських студентів (СУАС), 70, 71, 74, 78, 83
 Спасюк, Л., 36
 Спілька (Товариство) українських науковців, мистців і літераторів, 74, 94
 Спілька української молоді (СУМ), 74, 79, 82
 СРСР, 18, 20, 83
 Стадник, А., 71
 Сталін, 20
 Стельмашук, 13
 Стернюк, Б., 79
 Стернюк, І., 40
 Стернюк і ска., 38
 Сторні, А., 95
 Стрига, О., 79
 Судник, 13
 Сурма (хор), 55, 67
 Сухар, Т., 40
 Східня Галичина, 14, 18, 36, 47
 США, 20, 56, 61, 63, 93-95, 97
 Табашук, І., 62
 Танасійчук, І., 78
 Тауридська, Л., 78, 99, 104
 Тауридзький, С., 78, 84
 Тауридзький, Я., 79, 82
 Театральна студія ім. Л. Курбаса, 55, 75
 Темперлей, 23
 Теодорович, митр. І., 59, 61
 Теплиці, 15
 Тернопіль, 16
 Тимочко, Д., 78
 Тимчишин, Г., 78
 Тишкевич, М., 25
 Ткачук, О., 40, 79
 Тоба (інд. плем'я), 34
 Товариство ім. Івана Франка, 75
 Товариство ім. М. Островського, 75
 Товариство ім. Тараса Шевченка, 75
 Товариство міжнародного права, 98
 Товариство сприяння УН Раді, 75, 78, 83
 Товариство (Союз) українсько-аргентинських високошкольників, 75, 78, 83
 Товариство української студіюючої молоді, 75, 78, 82

- Товмачина, 15
Торелльо, М., 27
Торонто, 93
Тракало, Я., 83
Трес Капонес, 18, 23, 32, 47, 48, 51, 62, 72, 99
Тризуб (кооп.), 41, 83
Туна, 23
Турковид, о. Е., 53
Турчин, о. С., 52
- Україна, 9, 14, 18, 20, 24, 35, 41, 50, 51, 56, 81, 83, 92-94, 98, 103, 108
Українська автокефальна православна церква (УАПЦ), 46, 59-61, 83
Український біблійний інститут, 63, 64
Українська війська організація (УВО), 72
Український вільний університет (УВУ), 59, 98
Український допомоговий комітет, 74, 77
Український драматичний гурток Молода громада, 71
Українська євангельсько-баптистська церква, 61
Український інформативно-видавничий інститут, 74, 78, 105
Українське католицьке об'єднання — (УКО), 64, 78, 82, 98
Українська католицька парафія в Буенос Айресі, 70, 100
Український католицький університет - (Філія Бс. Айрес), 59, 75, 99, 103, 105,
Український клуб, 74, 77, 78, 83
Українська Народна Республіка, 25, 98
Український національний клуб, 74, 105
Українське об'єднання євангельських християн і баптистів, 63
Українська папська мала семінарія, 57
Український пласт, 55, 59, 74, 77, 78, 83
Українська повстанська армія (УПА), 105
«Український сокіл», 105
Українська стрілецька громада, 72, 73
Українська центральна репрезентація (УЦР), 75, 78-81, 83, 97, 98, 101
Університет Бельграно, 98
- Університет Комаге, 99
Улицький, Я., 99, 102, 104
Уругвай, 20, 55, 65, 106
- Ф А М, 41
Фачиналь, 23
Фендьо, М., 56
Фесолович, М., 105
Філь, Л., 39-41, 78, 79, 104
Фльорентіно Амегуіно, 23, 62
Фльоріда, 23
Формоса, 18, 22, 29, 34, 35, 58, 86, 90, 107, 110
Франко, Іван, 80
Франція, 18
- Хам, О., 78, 80, 84
Хамуляк, М., 49, 77
Хардін Америка, 24, 56
Хаурегуї, 23
Хлебич, О., 96
Хлопецький, А., 84
Ходасевич, 13
Хомишин, Т., 73, 79
Худоб'як, П., 71
- Цап, В., 37
Цимбал, В., 93, 105
Цуканова, М., 96
Цьв'ях, І., 78
Цьоп, М., 78
- Чайковський, Я., 14
Чайковський, 13
Чакабуко, 24
Чакко, 18, 22, 24, 29, 34-36, 39, 45, 56, 58, 60, 64, 66, 72, 85, 87, 108
Чарата, 24
Чарнецький, І., 60, 78
Черневський, о., 59
Чехо-Словаччина, 18, 93
Чіле, 80
Чміль, о. М., 56
Чорний, С., 97
Чопа, 23
Чумаченки, 96
Чупринка-Шухевич, Т., 91
- Шафовал, Г., 82
Шафовал, М., 95
Шашкевич, о. Маркіян, 50, 69, 99

Шевченко, Тарас, 64, 80, 81, 91, 105, 111
Шеляговський, М., 14, 16
Шептицький, митр. Андрей, 48, 50, 51
Шиманський, 13
Шулупата, В., 94
Шульганівка, 15
Шульмінський, Ю., 40, 91, 98, 104
Шумаків, о. С., 60,

Щіх, 13

Югославія, 9
Юзва, О., 78
Юзв'як, П., 38
Юнка, 34

Яворський, о., 59
Янчук, М., 62, 63
Яремчук, І., 87
Ярославський, о. І., 59, 60
Яхно, Б., 39, 40, 78, 84
Яхно, О., 78

ЗМІСТ

ВІД АВТОРА	7
УКРАЇНСЬКІ ПОСЕЛЕННЯ В АРГЕНТИНІ	
1. 1. Вступ	9
1. 2. Міграційна проблематика країни поселення	10
1. 3. Перші українські імігранти	13
1. 4. Поселення наприкінці ХІХ-го і в першій половині ХХ-го століть	15
1. 5. Кількість українських поселенців та їх нащадків і місця їхніх поселень	21
1. 6. Ставлення аргентинського суспільства до української іміграції	24
1. 7. Визнання Аргентиною Української Народної Республіки	25
ГОСПОДАРСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ	
2. 1. Початкова інтеграція в господарство країни	29
2. 2. Інтеграція в сільське господарство	30
2. 3. Інтеграція в промисловість й будівництво	36
2. 4. Інтеграція в торгівлю та несення послуг	38
2. 5. Кооперація та промислові й торговельні спілки	39
2. 6. Університетські професії	41
2. 7. Життєвий рівень	43
РЕЛІГІЯ Й ЦЕРКВА	
3. 1. Загальний огляд	45
3. 2. Організація церковного життя	46
3. 3. Сучасний стан окремих церков	64
ГРОМАДСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ	
4. 1. Організація громадського життя	69
4. 2. Характер громадської діяльності	75

4. 3.	Організаційний стан української колонії в 1978 році . . .	81
4. 4.	Участь у суспільно-політичному житті країни поселення	84

КУЛЬТУРНА ІНТЕГРАЦІЯ

5. 1.	Побутова культура	86
5. 2.	Монументальне й образотворче мистецтво	91
5. 3.	Література, театр, музика	94
5. 4.	Наука й шкільництво.	97
5. 5.	Преса, видавництва й радіомовлення.	104
5. 6.	Характеристика родин поселенців	107
5. 7.	Ужиткова мова	109

ІНТЕГРАЦІЙНИЙ Й АСИМІЛЯЦІЙНИЙ ПРОЦЕС

6. 1.	Проблематика інтеграції й асиміляції	112
6. 2.	Процес інтеграції й асиміляції українських поселенців . .	114
6. 3.	Перспективи на майбутнє	118

КОПІЇ ДОКУМЕНТІВ

КАРТИ

РЕЗЮМЕ НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ

РЕЗЮМЕ ЕСПАНСЬКОЮ МОВОЮ

ПОКАЗНИК ІМЕН ТА НАЗВ

